

Leszek Zugaj

HISTORIA ADMINISTRACJI W GMINIE KAMIONKA WIELKA

LUBLIN 2012

WSTĘP

Niedawno świętowaliśmy rocznicę pierwszych wolnych wyborów do rad gminnych. Jednak historia samorządu to nie tylko ostatnie lata. Samorząd wiejski funkcjonował już w czasach średniowiecza. Następnie stopniowo go ograniczano, lecz zawsze mieszkańcy mieli pewne formy samoorganizacji – samorząd gromadzki. Funkcjonował do końca istnienia Rzeczypospolitej.

W okresie zaborów istniał nadal samorząd gromadzki pod nadzorem właścicieli ziemskich. Cechą charakterystyczną Galicji była działalność gmin jednostkowych - jednowioskowych. Każda miejscowość stanowiła oddzielną gminę. Od 1867 roku Galicja uzyskała autonomię. Gminy jednostkowe stały się samorządne. Funkcjonowały także obszary dworskie - pozostałość czasów feudalnych.

Dopiero w 1934 roku nastąpiło ujednoczenie samorządu w całej II Rzeczypospolitej. Gminy ówczesne uzyskały samorząd podobny do współczesnego i stały się gminami zbiorowymi, tak jak obecnie.

Po II wojnie światowej stopniowo ograniczano samorząd, aż do jego zniesienia w 1950 roku.

W czasach PRL przeprowadzono zupełnie nieudaną reformę podziału kraju na gromady (1954–1972). Dopiero od 1973 roku zaczęto naprawiać błędy i ustanowiono większe gminy w obecnym kształcie terytorialnym. Ówczesnie ustanowiony podział gminny funkcjonuje do dziś, co stanowi dowód, że się sprawdził.

Właśnie w 1973 roku powstała współczesna gmina Kamionka Wielka. Gminy początkowo stanowiły część administracji państwowej. W latach osiemdziesiątych XX wieku rozpoczęto wprowadzanie samorządu wiejskiego (rady sołeckie).

Od 1990 roku gminy funkcjonują według nowych norm prawnych ustalonych w ustawie z 8 marca 1990 roku „o samorządzie gminnym”.

Praca niniejsza ma na celu przedstawienie dziejów administracji i samorządu w okolicy Kamionki Wielkiej na przestrzeni wieków, od czasów I Rzeczypospolitej, po czasy współczesne.

OKRES PIASTOWSKI i I RZECZPOSPOLITEJ

W odległej przeszłości okolice Kamionki Wielkiej związane były z ziemią krakowską.

Dawne państwo polskie podzielone było na prowincje np. Małopolska, Wielkopolska. Te dzieliły się na okręgi grodowe zwane kasztelaniami. Na czele ich stali kasztelanowie mianowani przez księcia lub króla. Taki podział funkcjonował w średniowieczu. Ośrodkiem kasztelanii był znaczący gród. Takim właśnie był pobliski Sącz – stare miasto królewskie.

Najniższą jednostką podziału administracyjnego były parafie obejmujące w tym okresie rozległe obszary, ponieważ zaludnienie było niewielkie. Ten podział funkcjonował jeszcze w czasach rozbicia dzielnicowego (XII, XIII wiek).

Zjednoczenie państwa polskiego w pierwszej połowie XIV wieku zmieniło system administracji państwa. Największym okręgiem administracyjnym było odtąd województwo, wywodzące się głównie z dawnych księstw dzielnicowych. Na czele województw stali wojewodowie mianowani przez króla. Ich uprawnienia były niewielkie, lecz był to prestiżowy urząd dający prawo zasiadania w senacie.

Województwo krakowskie, obejmujące te obszary, dzieliło się na powiaty, w tym także powiat sądecki.

Województwa składały się z powiatów. Powiaty wywodziły się z okręgów sądowych. W ośrodkach powiatowych od XV wieku zbierała się szlachta na sejmiki ziemskie. Okolice Kamionki Wielkiej należały do województwa krakowskiego i powiatu sądeckiego (zwanego też *sandeckim*).

W większości powiatów funkcjonowali starostowie królewscy- królewskie ramię w terenie. Był to najważniejszy urzędnik w dawnej Polsce posiadający realną władzę. Do 1611 roku obsadę tego urzędu dowolnie określał król. Następnie stał się on urzędem ziemskim, czyli starostę wybierała szlachta w dawnym powiecie, a król go tylko zatwierdzał. Starosta grodowy był właściwym naczelnikiem powiatu. Do jego obowiązków należało sprawowanie, w imieniu króla, administracji oraz zarządzanie jako dzierżawca królewsczyznami. Było to zajęcie dochodowe, ponieważ nadwyżki finansowe szły do jego kieszeni. Starosta stał na czele władz grodzkich (powiatowych), stanowiących osobną hierarchię. Najważniejszą funkcją starosty było wykonywanie sądownictwa z zakresu czterech artykułów grodzkich (starościńskich): podpalenie, napad na drodze publicznej, najście na dom, zgwałcenie (sądownictwo karne). Posiedzenia tego sądu odbywały się co sześć tygodni na tak zwanych rokach grodzkich. Sąd składał się ze starosty jako przewodniczącego składu oraz z podstarościego, sędziego grodzkiego i pisarza grodzkiego.

Posiadał nadto starosta prawo miecza, czyli obowiązek wykonywania na swym terenie wyroków sądów każdej instancji, jeżeli nie były one respektowane przez strony. Posiadał funkcje policyjne, pilnując porządku na swym terenie, a szczególnie na drogach publicznych. Starosta, jako ramię królewskie w powiecie, brał aktywny udział w obiegu dokumentów (uniwersały, listy), które przychodziły z kancelarii królewskiej. On rozsyłał je do urzędników i dygnitarzy na swoim terenie. Dla okolic Kamionki Wielkiej starosta urzędował w Sączu.

Powiaty sądowe oraz okręgi władzy starosty nie zawsze się pokrywały, wszystko zależało od tradycji danej prowincji. Nie było ścisłego jednolitego podziału

administracyjnego całego kraju. Administracja dawnej Rzeczypospolitej była niezwykle skomplikowana. W każdym województwie występowały liczne różnice w zależności od historii i tradycji danego okręgu.

Co ciekawe, mimo że okręg zwany kasztelanią wywodzący się z dawnych czasów nie istniał, kasztelani nadal funkcjonowali w Rzeczypospolitej. Był to urząd honorowy, prestiżowy. Kasztelani zasiadali w senacie. Ich władza ograniczała się do zastępstwa wojewody w wypadku, gdy on nie mógł pełnić swych nielicznych obowiązków. Aż do końca funkcjonowania Rzeczypospolitej istniał urząd kasztelana sądeckiego.

Państwo polskie w XV wieku miało charakter stanowy. Każdy stan (duchowni, szlachta, chłopi, mieszczenie, Żydzi) miał swoje prawa. Na wsiach powszechnie nadawano prawo niemieckie. Chłopi zwani kmieciami nie posiadali ziemi na własność, nie służyli w wojsku, ale mieli prawo opuścić swoją wieś. Byli ludźmi wolnymi. Cały majątek po ich śmierci przechodził na dzieci. W państwie stanowym mogli oni także nabywać ziemię na własność. Kmiecie w XV wieku byli ludźmi dość zamożnymi. *Z końcem XV wieku słychać było utyskiwania, że kmiecie ubierają się kosztownie i żyją wystawnie.* Czasem posiadał bogaty kmieć liczną służbę.

Początki samorządu wiejskiego sięgają czasów średniowiecza. Wtedy to przeniesiono do Polski tak zwane „prawo niemieckie”. Był to wzorzec ustroju wsi stosowany w Niemczech i ustanawiany na polskiej wsi. Nie musiało to wiązać się z osadnictwem niemieckim. Odmiana prawa niemieckiego zwane prawem magdeburskim zastosowano dla wsi Kamionka, którą lokowano (założono) 3 lutego 1336 roku przez królową Jadwigę - wdowę po królu Władysławie Łokietku.

We wsi na prawie niemieckim chłopi mieli ściśle określone prawa i obowiązki, dzierżawili ziemię opłacając czynsz. Mieli prawo wychodu, czyli prawo odejścia ze wsi po spełnieniu pewnych obowiązków. Na czele wsi stał sołtys (zwany też wójtem) posiadający to stanowisko na prawach dziedzicznych. Sołtys miał prawo zakładania karczem i jatek rzeźniczych. Przysługiwało mu prawo do 1/6 części z czynszów i 1/3 z opłat sądowych. Samorząd wiejski wyrażał się głównie w samorządowym sądownictwie. Mieszkańcy wsi sami wybierali ławników sądowych, którzy pod przewodnictwem wójta (zwanego też sołtysem) sądzili głównie sprawy cywilne podległej im ludności. Był to sąd wiejski zwany też ławą wiejską¹.

Szczegółowe zasady praw i przywilejów zależały od indywidualnych uwarunkowań. W Kamionce Wielkiej opisał to Szczęsny Morawski w jego dziele „Sądeckczyzna”²:

¹ *Zarys historii gospodarstwa wiejskiego w Polsce*, tom I, Warszawa 1964, s. 409

² Szczęsny Morawski, „Sądeckczyzna”, Kraków 1863, s. 221-223.

— Że my Pani (*ingenua*) Jadwiga z bożej łaski królowa polska a Pani sądecka, za zezwoleniem dobrowolnem syna naszego kochanego: Kazimierza króla polskiego.

— Za dojrzałą radą szlachty i wiecników Naszych.

— Skromnemu (*discreto*) mężowi: Mikołajowi wójtowi sądeckiemu, za wierne zasługi nam okazane i w przyszłości okazać się mające.

— Nadajemy las nad: Czarną Kamionką (*nigram kempniam*; — kępą, zwą tam po dziś dzień: kupę kamieni) — gdzie są trzy potoki spływające nazwane zwykle: Czarną kępnicą (*Schernkempnitz. Ch = polskiemu cz, np. Sandech = Sądecz*).

— Z tego lasu onemuż Mikołajowi wójtowi na założenie wsi niemieckiem magdeburskiem prawem, zezwaliśmy i nadajemy: 100 łanów przestrzeni, jeżeli się tyle znajdzie.

— Nadajemy też Mikołajowi temu: soltystwo, z sześcią łany wolnemi, z karczmy, z młyny, ile ich potrzeba będzie na wodzie do tej wsi należącej; — z jatkami szewskimi, mięsnymi i rybnymi: według wymagań potrzeby; — z pszczelnictwem, myśliwstwem, rybołostwem i łakami w obrębie miedz: — i z trzecią grzywną sądową.

— Wszystko to w rzeczonej wsi posiadzie wspomniany Mikołaj: wieczyście i dziedzicznie; z wolnością użytkowania dowolnego i zamiany według tego jak się dogodniej zda jemu i potomstu jego.

— Z łaski też Naszej osobliwej i życzliwości: wszystkim jej mieszkańcom przyzwalamy: wolnicę zupełną i wszelką dwudziestoletnią, uwalniając ich przez ten czas od wszelkich: poborów, składek, grzywien i opłat: pospolitych i poszczególnych.

— A gdyby wymieniony wójt: Mikołaj kogo na swych sześciu wolnych łanach osadził; wyjętym będzie z pod wszelkich opłat: królewskich i biskupich. Mikołajowi-li wójtowi po upływie wolnicy zapłacić winien będzie czynsz, jako inni mieszkańce.

— Dokładamy też łaskawie w tem piśmie naszym: Że gdyby wspomniany Mikołaj mieszkańcom, z ramienia swego drugiego współdziedzica przeznaczył, aby (*cum illo ipsi residentiam facient, non eum ad aliquam residentiam ibidem compellentes*).

— Aby się zaś mieszkańcy mogli cieszyć różną wolnością: zezwalamy na wystawienie kościoła we wsi pomienionej; pod który przeznaczymy dwa łany wolne, a drugie dwa pod skotnicę.

— Między innymi zaś wyjmujemy ich w sprawach karnych z pod wszelkiej odpowiedzialności przed jakim bądź kasztelanem czy wojewodą.

— Wyjąwszy za pozwem Naszym królewskim pisany. A i wówczas swoim tylko prawem niemieckim i magdeburskiem odpowiadać nam będą.

— Po upływie wolnicy chcemy, aby w trzy sądy gajne corocznie wysłannika naszego darami poczęli według zwyczaju i obyczaju wsiów innych okolicznych.

— Po upływie też wymówionej wolnicy, wszyscy mieszkańcy wsi rzeczonyj, zapłacą nam i potokom Naszym czynszu rocznego: 8 szkoców z każdego łanu.

— Z czego szósty grosz przypadnie wymienionemu wójtowi Mikołajowi.

— Biskupowi też dziesięciny dadzą z każdego łanu: wiardunek pieniędzy zwykłych.

— Żądamy też, aby wzmiankowany wójt Mikołaj po upływie lat wolnicy, Nam i następcy Naszemu, wojenne i inne usługi świadczył wraz z swem potomstwem; wedle obyczaju sąsiednich soltysów.

— Ażeby zaś nadanie to uczynione po dojrzałej naradzie i dobrej rozwadze, wraz z wymaganiami nadania, mocy obowiązującej nabrały, kazaliśmy pismo niniejsze utwierdzić pieczęcią naszą, dla jawnego na potem świadectwa i przestrogi wobec wymienionych świadków:

— Pana (*domino*) Spicymira kasztelana krakowskiego i Zbigniewa kanclerza krakowskiego, także: Iżyka Kessnica podczaszego królowej; Iwłona Lelli podkomorzego (?), i Ścibora Jeskorty pisarza Naszego nadwornego, wraz z wielą innych wiarogodnych.

— Dan w Sączu ręką pisarza Naszego Jana roku pańskiego 1336 w dzień ś. Błażeja to jest: 3go lutego.

Przywilej (XXXVIII) — Roku 1337. Kazimierz przejeżdżając do Węgier na sąd polubowy z krzyżakami, wstąpił do matki swej do Starego Sącza. Na jej wstawienie się po-

W tamtych odległych czasach po raz pierwszy padają takie nazwy jak „wójt”, „sołtys”, „ławnicy”. Te określenia będą później przeniesione do bardziej współczesnych rozwiązań ustrojowych.

Najniższą jednostką podziału administracyjnego były parafie katolickie. Miały one często kształt terytorialny zbliżony do współczesnych gmin. Stanowiły one okręgi pomocne przy zbieraniu podatków państwowych i lokalnych. Ośrodki parafialne znajdowały się na przykład w Kamionce. Była to dość nietypowa parafia złożona tylko z jednej miejscowości.

W skład sąsiedniej parafii Nowy Sącz wchodziły wsie: (wg ówczesnej pisowni i danych z XVI wieku) Jamnica, Kamionka, Kunowa i Falkowa. Stanowiły one w części własność królewską, a w części własność miejską. Na północy rozciągała się parafia Mystków. W jej skład wchodziły wsie królewskie: Mystków, Cieniawa, Mszalnica, Wola Królowa Polska. Na wschodzie rozciągały się parafie prawosławne: Łabowa, Królowa Wołoska (własność królewska) i Ptaszkowa (własność królewska).

Fara Wielgłowi (Wielogłowy).

- Wielgłowy i Dąmbrowa**, ten. Bart. Stoiowski, łan. km. 6, zagr. z r. 6, kom. z byd. 1, kom. bez byd. 5, zagr. karczm. na czyn. 1.
- Klimkowa wola** (Klimkowka), ten. Kotkowski, łan. km. 3, zag. z r. 6, czyn. 1, kom. z byd. 2, kom. bez byd. 2.
- Obiad** (Obydza), p. Wielgłowska, ten. Bartłomiej Stoiowski, łan. k. 5, zag. bez r. 1.
- Kurowska wola**, episc. Crac., ten. Stanisław Kęmpieński, łan. k. 7¹/₂, sołtysi 1, zagr. bez r. 1, kom. bez byd. 2.
- Kurow**, episc. Cracov., łan. km. 6, kom. z byd. 2, kom. bez byd. 1.
- Zabelcze** (Zabalcze), Jan Brański, łan. km. 4, zagr. z rolą 5, czyn. 1, kom. z byd. 4, kom. bez byd. 6.
- Wielopole**, Jan Brandis, łan. km. 2, zagr. z rolą 4, kom. z byd. 1, kom. bez byd. 1.

Fara Kamionka.

- Kamionka**, custos Sandec., łan. km. 14, sołtysi 1, zagr. bez roli 1, kom. z byd. 2, rzem. 1.

Fara Brusznik.

- Brusznik i Siekierzina**, palat. Lublinen., łan. km. 13, zag. z rolą 36, kom. z byd. 8, kom. bez byd. 5, krawcy 2, knap 1, dudka 1.

Fara Palecznicza (Paleśnica).

- Palecznica** (Paleśnica), Spytek Jordan kaszt. krakow., łan. km. 3, zag. z rolą 2.
- Olszowa**, ejusdem, łan. km. 5, zagr. z rolą 3.
- Borowa**, ejusdem, łan. km. 2, karczm. 1/3.
Sors ibidem Błoński, łan. km. 1/2, zag. z r. 4, piła trac. 1.
- Bukowie i Janina**, palat. Cracov. aut. Lublinen., łan. km. 3¹/₂, roli 1/4, sołtysi 1, zagr. z rolą 2.

Fara Lipnicza Niemiecka.

- Lipnica**, Agnieszka Pieniążkowa, łan. km. 12¹/₂, zagr. z rolą 9, kom. bez byd. 1 i 9.
- Bukowiec i Żebraczka**, p. Woynarowscy, łan. k. 2, sołtysi 1, zagr. z rolą 2.

Fara Nawoiowa Gora.

Kunina, Kamionka Friczowa, Piotr Nawoiowski, łan. km. 12 $\frac{1}{2}$, zagr. z rolą 9, 5, czyn. 1.

Fara Labowa Bożnicza.

Łabowa, Jan Brański, poźdworz. woł. 10, sołtysi 1, piła traczna 1.
Wola, novae radicis (Łabowiec), dworzyszczce wołoskie 1, sołtysi 1.
Czaczowa, Piotr Nawoiowski, zagr. z rolą 2.
Chamrziska, ejusdem, łan. km. 3, zagr. z rolą 1.
Macieiowa, ejusdem, podworzyszcz woł. 7, zag. nowo osadzonych 3.

Fara Myslkow (Mystków).

Myslkow (Mystków) i **Wola**, capit. Sandec., łan. km. 10, kom. bez byd. 1, sołtysi 1.

Fara Bożnicza Krolowa (Kr. ruska).

Wołoska wieś Krolowa (Kr. ruska), capit. Sandec., poźdworz. woł. 12, sołt. 1, pop ruski z cerkwi 1, kom. z byd. 1.
Maszalnica regalis, łan. k. 3, sołtysi 1.
Cieniawa regalis, łan. km. 7, kom. z byd. 2, kom. bez byd. 2, sołtysi 1.
Wola Krolowa Polska, ejusdem, łan. km. 3 $\frac{1}{4}$, kom. z b. 1, kom. bez bydła 1.

Fara Bożnicza Biekczarowa (Binczarowa).

Biekczarowa, Przecław Pieniążek, łan. km. 13 $\frac{1}{2}$, sołtysi 1, zagr. bez roli 2, kom. z byd. 2, kom. bez byd. 1.
Boguszowa, ejusdem, łan. km. 9 $\frac{1}{2}$, sołtysi 1, zagr. bez roli 4, kom. z byd. 1, kijak 1.

Fara Grebow (Grybów).

Sziodlkowa (Siołkowa), **Kunczowa** (Kundowa), **Biała obola** (B. wyzna i niżna), **Grodek** społem regalis, Przecław Pieniążek, łan. km. 42, zagr. z rolą 12, zagr. bez roli 1, kom. z byd. 8, kom. bez byd. 8, piła traczna 1.

Fragment spisu podatkowego z 1578 roku – województwo krakowskie – powiat krakowski

W XVI i XVII wieku Polska korzystała z dobrej koniunktury na polskie zboże na Zachodzie Europy. Aby pozyskać większe plony tańszym kosztem rozpoczęto powiększanie folwarków dworskich (gruntów uprawianych przez dwór). W celu obniżenia kosztów wytwarzania zaczęto przymuszać do darmowej pracy okolicznych chłopów. Jednocześnie szlachta przejęła funkcje sędownicze poprzez wykup przywilejów sołtysowskich. Dawny system wsi, opartej na prawie niemieckim z sołtysem i ławą miejską, płacący czynsz pieniężny, upadł. Przetrwał on w ustroju wsi w następnych wiekach, ale był tylko błędym odbiciem poprzednich przywilejów i czasów świetności polskiej wsi.

System ekonomiczny w Polsce XVII i XVIII wieku zwano gospodarką folwarczno-pańszczyźnianą. Chłopi biednieli, przez co upadały też miasta. Dominacja szlachty doprowadziła do regresu cywilizacyjnego kraju. Na to nałożyły się liczne wojny czasów XVII i XVIII wieku. Dawne prawa i przywileje zostały złamane przez właścicieli ziemskich.

Jednak nawet w tym ciężkim dla wsi okresie istniały pewne formy samorządu. Nazywano je prawem gromadzkim. „Gromadę” tworzyła cała ludność danej wsi. Na czele gromady stał wybierany przez nią wójt lub sołtys. Miał on do pomocy ławników i dziesiętników. Ludność wiejska w tym czasie formalnie była poddana danemu panu, ale jako całość gromada stanowiła pewną siłę, z którą pan musiał się liczyć i respektować jej uprawnienia zwyczajowe. Ustalanie czynszów i danin na rzecz dworu należało do wspólnych porozumień gromady i pana. Wśród mieszkańców wsi - gromady istniały różne kategorie chłopów: kmiecie, dzierżawiący grunty dziedzicznie oraz zagrodnicy, chałupnicy i komornicy, stanowiący różne kategorie chłopów, od posiadających dożywotnio kawałek gruntu, poprzez dzierżawiących grunt dożywotnio, po robotników rolnych. Gromada wiejska stanowiła też własne sądownictwo pod przewodnictwem ławy wiejskiej. Na tak zwanych sądach „rugowych” wybierany przez gromadę ławnik musiał oddawać rug, co oznaczało, że stawał się oskarżycielem publicznym we wszystkich przestępstwach popełnianych przez mieszkańców gromady od czasu ostatniego sądu. Stosowano kary pieniężne lub chłostę. Za zabójstwo stosowano karę śmierci przez ścięcie. Za zdradę pana lub gromady - odebranie gruntu. Karę oznaczała ława wiejska, a dziedzic ją zatwierdzał lub łagodził. Jak pisał F. Koneczny: *Wieś polska była doprawdy małym państwkiem sama w sobie. Wszelkie potrzeby, tak materialne, jakoż społeczne, zaspokajała sobie sama u siebie. Chłop uważał stosunek swój do dziedzica i gromady za naturalny, a związek ten za konieczny; związek zaś wsi swojej do państwa tylko za dodatkowy ciężar. O potrzebie związku z państwem nie miał najmniejszego pojęcia. Istnienie takiego związku dostrzegał chyba aż dopiero wtenczas gdy przypadła na wieś czasem tak zwana stacja żołnierska. On sam ani wojskowo nie służył, ani podatku do kasy państwowej nie odnosił. Lata całe nic o istnieniu państwa nie słyszał!*³

Inny historyk w ten sposób opisywał samorząd gromadzki czasów XVIII wieku: *Spełniając powinności dworskie, odrabiając pańszczyznę, płacąc czynsz, chłop wiedział, że w zamian ma użytkowanie dziedziczne gruntu, że ma prawo do opieki pańskiej, że w razie klęski elementarnej dozna ulgi w opłatach i zapomogi w inwentarzu, że instytucje gromadzkie dają mu pewną autonomię, pewien współdział w załatwianiu kwestii bieżących. Nie wolno, co prawda poddanemu w każdej chwili gruntu opuszczać, do karczem ograniczonych uczęszczać,*

³ Koneczny F., *Dzieje administracji w Polsce w zarysie*, Wilno 1924.

*z obcymi się schadzać i przebywać, ale w zamian ma wszystko, czego potrzebuje: ma sądownictwo, ma własną administrację, kościół, szpital, karczmę, ma przede wszystkim poczucie, że on we wsi jest jednostką powołaną nie tylko do obrabiania gruntu i ślepego słuchania rozkazów pańskich, ale także do współuczestnictwa w sprawach publicznych, w naradach gromadzkich, których owoce przybierają niejednokrotnie charakter ustaw.*⁴

W XVIII wieku dawna Rzeczpospolita chyliła się ku upadkowi. W 1768 roku wybuchło powstanie przeciw rządowi obcych mocarstw w Polsce zwane Konfederacją Barską. Powstanie zostało stłumione przez Rosjan i nastąpił I rozbiór Rzeczypospolitej w 1772 roku.

OKRES RZĄDÓW AUSTRII 1772-1866

W 1772 roku Austria zagarnęła dużą część Rzeczypospolitej w ramach I rozbioru Polski. Była to południowa część województwa krakowskiego, ruskiego, sandomierskiego. W ten sposób cały obszar współczesnej gminy wszedł w skład państwa austriackiego.

Austriacy zastali na tym terenie różne tradycje samorządowe: samorząd szlachecki, miejski, żydowski, gromadzki (wiejski). Nie działały one dobrze ale stała za nimi wielowiekowa tradycja. Postanowiono to zupełnie przebudować.⁵

Po kilku miesięcznym okresie rządów wojskowych, we wrześniu 1772 roku Austria proklamowała powstanie Królestwa Galicji i Lodomerii. Nazwa ta nawiązywała do dawnych pretensji królów węgierskich do ziem Czerwonej Rusi. Roszczenia te przejęli cesarze Austrii.

Kraj podzielony został na cyrkuły (powiaty). Powstało ich początkowo 6 (*Kreise*) ze starostami na czele podległymi gubernatorowi. Nowe granice administracyjne nie nawiązywały do tych tradycyjnych. Cyrkuły podzielone były dodatkowo na dystrykty. Okolice Kamionki włączono w skład cyrkułu wielickiego i dystryktu nowosądeckiego.⁶

Austriacy nie posiadali jednak na tyle urzędników by obsadzić liczne urzędy cyrkularne i dystryktowe. W 1775 roku zmniejszono liczbę dystryktów. W cyrkułe wielickim pozostały dystrykty: Zator, Wiśnicz i Nowy Sącz z okolicami Kamionki Wielkiej.⁷

W 1782 roku przeprowadzono kolejną reorganizację okręgów cyrkularnych. Dystrykty zostały zamienione w cyrkuły i ustalono ich liczbę na 18 dla całej Galicji, przy okazji zmieniając ich siedziby. Zrezygnowano z podziału na dystrykty. Okolice Kamionki Wielkiej włączono w skład cyrkułu nowosądeckiego.⁸ Przez następne dziesięciolecia te okolice włączone były w skład tegoż cyrkułu.

Była to epoka rządów absolutystycznych. Władze chciały regulować wszystkie sprawy ludności. Austriacka władza administracyjna przejmowała wszelkie kompetencje, oprócz spraw sądownictwa, które były zastrzeżone dla wymiaru sprawiedliwości⁹. Dla

⁴ Ulanowski B, *Wieś polska pod względem prawnym od XVI do XVIII wieku*, Kraków 1894, s. 54.

⁵ Grodziski S. *Studia Galicyjskie*, Kraków 2007, s. 311.

⁶ Bratro Emil, *Pierwszy inżynier drogowy na ziemi polskiej*, [w:] *Czasopismo Techniczne*, tom 54, nr 7, rok 1936, s. 114.

⁷ Tamże, s. 115.

⁸ Tamże.

⁹ Korobowicz A., Mazurkiewicz J, *Historia państwa i prawa polskiego, 1795-1864*, Lublin 1970, s. 116.

ludności tych ziem oznaczało to regulacje wszelkiej aktywności społecznej i gospodarczej. Narzucono dużo większe podatki. Dodatkowo, co było zupełnym nowym, wprowadzono przymusowy pobór chłopów do wojska austriackiego. Służba była początkowo dożywotnia, potem ją skrócono, ale i tak była niezwykle uciążliwa. Spowodowało to masową ucieczkę rekrutów do Rzeczypospolitej. Z drugiej strony władza austriacka tworzyła ramy prawne do obrony chłopów przed wyzyskiem ze strony dworu.

W roku 1785 wprowadzono język niemiecki do sądów. Na cały kraj rozciągnięto austriackie przepisy sądowe. Gubernator miał przy swym boku radców gubernialnych. Z kompetencji jego wyłączono sprawy skarbowe, tworząc osobną Izbę Skarbową, zwaną *Finanzstelle*.

Wsie były zarządzane przez dziedziców - właścicieli ziemskich. System ten nazywano dominalnym. Ustanowiono go w 1784 roku. Dziedzic stał na czele dominium, które obejmowało miejscowości, należące do niego. Pan wsi pełnił funkcję w imieniu państwa. Była to nowość w stosunku do państwa polskiego, kiedy to pan wsi nie pełnił żadnych funkcji w imieniu państwa¹⁰.

Zgodnie z patentem cesarza Józefa II dziedzic miał obowiązek wyznaczyć, w przypadku, gdy sam się tym nie zajmował, osobę do pełnienia funkcji administracyjnych. Ten wyznaczony urzędnik zwany mandatariuszem podlegał egzaminowi ze strony władz państwowych. Dziedzic wsi zajmował się też sądownictwem, zatem wyznaczał często swojego zastępcę – justycjariusza. Ten również podlegał odpowiedniemu egzaminowi i sprawował sądownictwo w danej posiadłości w imieniu pana i państwa¹¹. Co ciekawe dziedzic nie mógł obydwu urzędników zwolnić bez zgody władz państwowych. Zatem byli oni formalnie urzędnikami, działającymi w imieniu dziedzica, ale też przedstawicielami absolutystycznego państwa. Funkcje te nie cieszyły się dobrą opinią. Często posiadali je ludzie przekupni i nie uczciwi.¹²

Panowie wsi pełnili swoje obowiązki bezpłatnie. Pewne dochody otrzymywali tylko za pośrednictwo w poborze podatków. Mieli też obowiązki natury finansowej wobec ludności podległej. Na przykład byli zobowiązani do udzielania pomocy społecznej wobec ubogiej ludności. Uprawnienia sądowe dziedzica nie obejmowały tylko szlachty oraz duchownych. Jego sądowi podlegały zarówno sprawy sporne, jak i te nie sporne. Sprawami kryminalnymi zajmowały się osobne organy państwa.

Właściciel dominium załatwiał wszelkie sprawy, dotyczące podatków czy rekrutacji do wojska. Miał też uprawnienia policyjne i mógł karać aresztem (do 8 dni) nieposłusznych chłopów narzuceniem na nich prac społecznych, a nawet wygnaniem z dominium i zajęciem majątku takiego chłopca. Te największe kary musiał jednak konsultować z władzami zwierzchnimi.

Wieś miała także swoje organy. Ogół zebranych każdej wsi stanowiło gromadę wiejską. Wybierała ona ze swojego grona starszyznę – przedstawicieli gromady. Na czele starszyny stał wójt (zwany w przepisach prawnych *ostsrichter*) oraz przysiężni. Wójta mianował pan wsi – naczelnik dominium ale przysiężnych (od 2 do 12) już wybierała

¹⁰ Tamże, 117.

¹¹ Tamże.

¹² Grodziski S., *Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji 1772-1848*, Warszawa 1971, s. 166,

swobodnie wieś – gromada. Najstarszy z przysiężnych był jednocześnie podwójcem.¹³

Każda wieś miała swoją starszyznę z wójtem na czele, mimo że dominium obejmowało często większy obszar. Kandydatów na wójtów przedstawiała gromada, a właściciel dominium zatwierdzał jednego z nich. Wójt i przysiężni, z racji pełnienia funkcji, byli wolni od jednego dnia pańszczyzny w roku i innych uciążliwych obowiązków, takich jak straże nocne, posyłki z listami itp. Starszyzna nie miała żadnych formalnych uprawnień reprezentowania dominium na zewnątrz. Jej rola była jednak umocowana w przepisach austriackich. Był to organ wykonawczy i pomocniczy wobec dziedzica. Miały one za zadanie godzić zwaśnione strony, zanim sprawa trafiała do sądu dominalnego. Za jej pośrednictwem dziedzic wsi wykonywał swoje uprawnienia.

Położenie ludności chłopskiej w monarchii austriackiej było lepsze niż w dawnej Rzeczypospolitej. Państwo regulowało stosunki między dworem i wsią, i nie pozwalało na wielki ucisk ludności. Celem tej działalności było to, że chłopci stanowili grupę, z której rekrutowano żołnierzy (w Rzeczypospolitej chłopci nie służyli w wojsku). Cesarz austriacki chciał też, aby chłopci czuli, że są pod opieką państwa i cesarza. Za czasów Józefa II chłopci uzyskali prawo opuszczenia wsi po spełnieniu określonych warunków. Pan wsi nie mógł ingerować w dobieranie się małżonków. Dzieci miały prawo swobodnego wyboru zawodu. Zakazano też obowiązkowej pracy dzieci we dworze. Panowie musieli składać sprawozdania ze świadczeń uzyskiwanych od chłopów. Patenty cesarskie zakazywały powiększania wymiaru pańszczyzny i pracy w dni świąteczne. Określono pańszczyznę na 3 dni w tygodniu, a dzień pracy na 12 godzin latem i 8 godzin zimą. Zlikwidowano drobne powinności wobec dworu oraz daniny w naturze. Zabroniono włączania gruntów chłopskich do folwarków, co dawało prawo nieusuwalności z ziemi chłopskiej. Mogło to nastąpić tylko wyrokiem sądu. Od 1789 roku chłopci mieli zagwarantowane 70% dochodów z ziemi na własne potrzeby, 18% miał stanowić czynsz w miejsce pańszczyzny, reszta - podatek dla państwa. Wprowadzono w całej monarchii kataster poprzez oszacowanie dochodów z ziemi chłopskiej i dworskiej. Wobec oporu ziemian, po śmierci cesarza Józefa II, kataster cofnięto.¹⁴

Gminy wiejskie ustanowione w tym czasie w oparciu o granice dóbr ziemskich oraz okręgi podatkowe w większości funkcjonowały przez następne dziesięciolecia.

To wtedy powołano gminy: Kamionka Wielka, Bogusza, Królowa Polska, Królowa Ruska, Mszalnica i Mystków.

W 1815 roku, na mocy Kongresu Wiedeńskiego, ustalono granice zaboru austriackiego, które funkcjonowały aż do 1918 roku. Utworzono wtedy oficjalnie *Królestwo Galicji i Lodomerii wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim i Księstwem Oświęcimia i Zatoru* (*Königreich Galizien und Lodomerien mit dem Großherzogtum Krakau und den Herzogtümern Auschwitz und Zator*). Ustrój wsi galicyjskiej nie zmienił się w stosunku do poprzednich przepisów. Funkcjonował aż do połowy XIX wieku.

Powstanie krakowskie z 1848 roku i następująca po nim, tak zwana rabacja galicyjska¹⁵, zmieniła ustrój Galicji. Patent cesarski z 17 kwietnia 1848 roku zniósł robociznę i inne powinności poddańcze ludności wiejskiej wobec dworu. Jednocześnie posiadacze

¹³ Grodziski S. *Studia Galicyjskie...*, s. 313.

¹⁴ Korobowicz A, Witkowski W., *Historia ustroju i prawa polskiego*, Warszawa 2009, s. 38.

¹⁵ Masowe wystąpienia chłopów przeciw panom wsi inspirowane przez Austriaków.

dominiów nie mieli już obowiązku dawania zapomogi poddanym i przestali oni ponosić koszty administracji publicznej. W ustępie 9 patentu cesarskiego utrzymano jednak tymczasowo zwierzchność patrymonialną wobec wsi, ale już na koszt państwa. Nadal więc pracowali justycjariusze i mandatariusze opłacani przez skarb państwa. W planach było wprowadzenie lokalnej administracji państwowej.

W związku z wprowadzeniem uwłaszczenia ziemi dworskiej i nowymi zasadami działalności dominiów należało zmienić ustrój lokalny. 17 marca 1849 roku wprowadzono w krajach koronnych (Galicja, Śląsk Austriacki i inne) tymczasową, prowizoryczną ustawę gminną. W ustawie tej zapisano: *podwaliną wolnego państwa jest wolna gmina*. Ustawa wprowadziła władze gminne, pochodzące z wyborów i wyznaczyła tym władzom zakres działania. Dodano im także zadania poruczone od władz rządowych. Dawne wsie - gromady nazywano teraz gminami, podkreślając ich samorządowy charakter. Dodatkowo ograniczono wpływ panów wsi na wybór wójta. Wójta mianował odtąd cyrkuł z pośród kandydatów przedstawionych przez dominium.¹⁶

Ustawa powołała wydział gminny (*gemeindeausschuss*), czyli reprezentację gminną, wybieraną w liczbie zależnej od liczby mieszkańców gminy. Był to organ kontrolujący i uchwałodawczy. Organem wykonawczym stał się naczelnik gminy.

Ustawa wprowadzała też inne demokratyczne zasady urzędzenia gmin, ale nie weszły one w całości w życie. Na skutek tendencji konserwatywnych zakazano wprowadzenia większości powyższych rozwiązań prawnych. W systemie gminnym nie uwzględniono bowiem praw dawnych właścicieli ziemskich. Posiadając majątki ziemskie (okrojone na skutek uwłaszczenia) w gminach zarządzanych przez dawnych poddanych, straciliby oni swoją dawną pozycję!

Odręcznym pismem cesarza z dnia 31 grudnia 1851 roku określono „zasady urzędzeń organicznego państwa austriackiego”. Niektóre punkty odnosiły się do nowego ustroju gminnego.

Punkt 7 głosił: za gminy należy uważać gminy faktycznie istniejące, nie wykluczając połączenia ich w razie potrzeby”.

Punkt 9: przy organizacji gmin wiejskich, wielka własność ziemska niegdyś dominalna, może być wydzieloną ze związku gminnego pod pewnymi warunkami, które dla kraju koronnego z osobna mają być bliżej oznaczone i podporządkowane bezpośrednio urzędom powiatowym. Kilka posiadłości dworskich, graniczących ze sobą bezpośrednio, może być połączonych w tym celu.

Punkt 10: Naczelnicy gmin wiejskich i miejskich winni być zatwierdzeni a w miarę okoliczności nawet mianowani przez rząd. Gdzie to okaże się pożądanem, mają być także urzędnicy gminni wyższych kategorii przez rząd zatwierdzani.

Punkt 13: Zakres działania gmin ma się ograniczać w ogólności do własnych spraw gminnych, jednakowoż gminy i ich naczelnicy mają w wszelkich sprawach publicznych nieść

¹⁶ Grodziski S., *Historia ustroju społeczno....* s. 313.

pomoc przełożonej władzy rządowej. Także i w gminach w sprawach ważniejszych czynności i uchwały gmin mają podlegać rozpoznaniu i zatwierdzeniu władz rządowych.

Punkt 14: Publiczność obrad gminnych ma być uchyloną z wyjątkiem pewnych uroczystych czynności, pozostawiając interesowanym członkom gminy prawo przejrzenia pewnych spraw.

Punkt 15: Gminy będą podlegały z reguły urzędom powiatowym a tylko wyjątkowo w szczególnych razach bezpośrednio władzom obwodowym lub namiestnictwom.

Punkt 16 Podług tych wskazówek mają być wypracowane dla każdego kraju osobne ordynacje dla gmin wiejskich i dla gmin miejskich. Mają one polegać na zasadzie, że przeważającym interesom należy też w ustroju gminnym przyznać przewagę, i że tak przy wyborach zwierzchności gminnych jak i przy załatwianiu spraw gminnych należy dać głos stanowczy własności gruntowej [właścicielom ziemskim] w miarę jej rozległości i wartości podatkowej w obrębie gminy, przemysłowi w stosunku do własności ziemskiej a w szczególności domowej.

Zatem prowizoryczna ustawa gminna została szybko zastopowana w swoim rewolucyjnym zakresie i poddana władzy państwowej.

Lata następne to okres niezwykle chaotyczny w dziejach administracji lokalnej w Galicji. Stare dominia i ich właściciele nadal odgrywali ważną rolę, jednocześnie wprowadzano nowe demokratyczne zasady funkcjonowania administracji. Na mocy rozporządzenia prezydialnego z dnia 25 sierpnia 1856 roku *o tymczasowym postanowieniu o urzędzeniu gmin (gromad), w których do czasu zaprowadzenia urzędów powiatowych jurysdykcję zwierzchniczą nie magistraty, lecz dominia wykonywały.* Według zarządzeń władz gminę utożsamiono z dawną wsią - gromadą. Oddzielono grunty dominialne – pańskie od rustykalnych użytkowanych przez gromadę. W ten sposób powstały gminy wiejskie zwane gminami politycznymi oraz obszary dworskie – zarządzane wyłącznie przez dwór. Postanowienia dawały możliwość łączenia gmin i pozostawienia ich w dawnych granicach (co się jednak nie zdarzało). Obszary dworskie pozostające poza gminą wiejską miały stanowić równorzędne jednostki administracyjne, traktowane przez władze powiatowe równorzędnie. Dopuszczono także powstanie jednej gminy dworskiej połączonej osobą właściciela w obrębie powiatu. Nadal w gminie rządził wójt z przysiężnymi ale pod ścisłą kontrolą władz i mianowany przez władze. Wójt posiadał oznaki swojej godności: tarczę z orłem noszoną na rzemieniu przewieszoną przez pierś. Przed domem wójta stała na wysokim drągu obręcz o średnicy pół metra owinięta słomianym powrośtem z kijami w środku w kształcie krzyża, również owinięte słomą.¹⁷

W latach 1850-1855 zmieniono system administracji Galicji. Rozporządzenie z dnia 8 października 1850 roku wprowadziło podział całej prowincji na 178 powiatów sądowych (Bezirke), zgrupowanych (przeważnie po trzy) w powiaty administracyjne. Rozporządzenie było wykonywane w latach 1850-1855 ale nie weszło do końca w życie. Nie utworzono powiatów administracyjnych, a tylko powiaty sądowe, które skupiały po kilkanaście lub kilkadziesiąt dotychczasowych majątków szlacheckich i gmin wiejskich wraz z istniejącymi

¹⁷ Grodziski S, *Studia galicyjskie...*, s. 116.

miastami. Powiaty sądowe podlegały cyrkułom. W wyniku akcji ustawodawczej z lat 1850-1855 wprowadzono w zachodniej części Galicji 98 powiatów sądowych. W ramach powiatów sądowych (w ich granicach) wprowadzono urzędy powiatowe na czele ze starostami (Bezirkshauptmann) odpowiedzialny przed starostą cyrkularnym (Kreishauptmann). W powiecie był też osoby urzędnik- sędzia zajmujący się wymiarem sprawiedliwości. Urząd powiatowy jako organ władzy wykonawczej przejął funkcje policyjne (dotychczas przyporządkowane cyrkułom).¹⁸

Na interesującym nas terenie powołano powiaty: Ciężkowice, Czarny Dunajec, Grybów, Krościenko, Limanowa, Muszyna, Nowy Sącz, Nowy Targ, Stary Sącz i Tymbark.¹⁹ Były to zatem okręgi sądowe, które miały także funkcje administracyjne (urzędy powiatowe).

Trudno teraz dokładnie przyporządkować miejscowości gminy do konkretnych powiatów. Zapewne miejscowości gminne podzielone były między powiaty; Nowy Sącz i Grybów.

Na mocy rozporządzenia prezydialnego z dnia 25 sierpnia 1856 roku *o tymczasowym postanowieniu o urzędzeniu gmin (gromad), w których do czasu zaprowadzenia urzędów powiatowych jurysdykcję zwierzchniczą nie magistraty lecz dominia wykonywały*. Postanowienia dawały możliwość łączenia gmin i pozostawienia ich w dawnych granicach. Dodatkowo właściciele ziemscy zostali zobowiązani do określenia, czy chcą wstąpić do gmin wiejskich czy też pozostać na zewnątrz tychże gmin. Obszary dworskie pozostające poza gminą wiejską miały stanowić równorzędne jednostki administracyjne, traktowane przez władze powiatowe równorzędnie. Dopuszczono także powstanie jednej gminy dworskiej połączonej osobą właściciela w obrębie powiatu.

W 1860 roku dokonano reorganizacji podziału Galicji na cyrkuły, jednak Kamionka Wielka zachowała przynależność do cyrkułu nowosądeckiego.

5 marca 1862 roku została wydana austriacka ustawa gminna, która uregulowała chaos administracyjny całego cesarstwa. Na jej podstawie zaadaptowano elementy dawnego ustroju i nadano nowe rozwiązania. Co ciekawe, większość rozwiązań z 1862 roku obowiązywało aż do 1933 roku. Na podstawie powyższej ustawy wydano ustawę dla Galicji w dniu 12 sierpnia 1866 roku (Dz. Urzędowy Krajowy, nr 19). Weszła ona w życie 1 stycznia 1867 roku. Początek funkcjonowania ustawy gminnej zbiegł się z czasem nadania autonomii dla całej Galicji.

¹⁸ Reder J, Podziały polityczne i administracyjne Małopolski Południowej w latach 1815-1867 [w:] Prawnicze, administracyjne i ekonomiczne studia wyższe w Rzeszowie, Rzeszów 1975, s. 274-276.

¹⁹ Tamże, s. 276.

AUTONOMIA GALICYJSKA

Galicja stała się krajem autonomicznym. Od czerwca 1869 r. obowiązywał w urzędach galicyjskich polski język urzędowy. Niemieckojęzyczni urzędnicy musieli ustąpić, a urzędy wypełniły się szybko Polakami. Język niemiecki pozostawał jednak urzędowy w sprawach poczty, kolei żelaznych, wojska i żandarmerii.

W latach 1865-1867 zlikwidowano podział kraju na cyrkuły. Od 1867 roku kraj dzielił się na 74 powiaty, potem ilość ich wzrosła do 79. W ramach powiatów pozostawiono dawne powiaty sądowe ale pełniły one tylko funkcje okręgów sądowych bez żadnych uprawnień administracyjnych. Jednocześnie zmieniono niekiedy ich granice. Zatem podział administracyjny był jednostopniowy. Galicja dzieliła się na powiaty, a w ich ramach wyróżniano także powiaty sądowe – okręgi sądownicze.

Powołano wtedy nowe powiaty administracyjne; nowosądecki oraz grybowski. Między te dwa powiaty podzielono obszar współczesnej gminy. Większość obszaru gminy związana była z powiatem grybowskim. Tylko zachodnie krańce należały do powiatu nowosądeckiego (Kamionka Mała i Jamnica).

M.

Rozporządzenie ministerjum stanu

z dnia 23. Stycznia 1867

o reformie administracji politycznej w Królestwie Galicji i Lodomerji wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem i księstwami Oświęcimskiem i Zatorskiem *).

W wykonaniu zasady zupełnego rozdziału sądownictwa od administracji i w celu osiągnięcia oszczędności w budżecie państwa, raczył Jego ces. król. Apost. Mość. najwyższem postanowieniem z 14. Grudnia 1866 zatwierdzić następujące postanowienia w przedmiocie reformy administracji politycznej w królestwie Galicji i Lodomerji wraz z W. Ks. Krakowskiem i księstwami Oświęcimskiem i Zatorskiem:

I. Przedmioty administracji politycznej załatwiane dotychczas w tym kraju przez Namiestnictwo we Lwowie, komisją namiestniczą w Krakowie, dalej przez 17 naczelników obwodowych i 176 urzędów powiatowych, mają być nadal załatwiane pod zwierzchnictwem Namiestnika, przez Namiestnictwo we Lwowie i przez 74 Naczelników powiatowych.

Na siedziby urzędów powiatowych naznaczają się następujące miejscowości: Kraków, Chrzanów, Wieliczka, Bochnia, Brzesko, Wadowice, Biała, Ży-

21

wiec, Myślenice, Nowy Sącz, Nowy Targ, Limanowa, Grybów, Gorlice, Tarnów, Dąbrowa, Mielec, Ropczyce, Pilzno, Jasło, Rzeszów, Kolbuszowa, Tarnobrzeg, Nisko, Łańcut, Sanok, Lisko, Bircza, Brzozów, Krosno, Sambor, Staremiasto, Turka, Drohobycz, Rudki, Przemyśl, Jarosław, Mościska, Jaworów, Lwów, Gródek, Zółkiew, Sokal, Rawa, Cieszanów, Brzeżany, Bóbrka, Rohatyn, Podhajce, Przemyślany, Stryj, Dolina, Kałusz, Żydaczów, Stanisławów, Bohorodczany, Nadworna, Tłumacz, Buczacz, Kołomyja, Horodenka, Sniatyn, Kossów, Zaleszczyki, Borszczów, Husiatyn, Czortków, Tarnopol, Zbaraż, Skalat, Trembowla, Złoczów, Brody, i Kamionka strumiłowa.

Rozgraniczenie nowych powiatów i spis gmin każdemu z osobna przekazanych, zamieszczone są w osobnym dodatku do Dziennika praw państwa.

II. Stan osobisty władz politycznych ograniczać się ma do najściślejszej potrzeby i składać się ma: przy Namiestnictwie z namiestnika, jednego wiceprezydenta, jednego radzcy dworu, ośmiu radzców namiestnictwa, trzynastu sekretarzy namiestnictwa, dyrektora urzędów pomocniczych, prócz potrzebnej liczby koncypistów namiestnictwa, praktykantów koncepcyjnych, adjunktów dykcji urzędów pomocniczych, ofcjów, kancelistów i sług; zaś przy urzędach powiatowych z naczelnika powiatowego, z potrzebnej liczby komisarzy powiatowych i adjunktów, a w końcu z jednego sekretarza powiatowego dla kierowania służbą manipulacyjną.

Osobnego stanu służby dla urzędów powiatowych nie systemizuje się a naczelnikom powiatowym udzielona będzie suma ryczałtowa, dla załatwienia czynności będących obowiązkiem sług.

54. **Brzesko** (Ciężkowice, Nowy Sącz, Radłów, Tarnów, Wiśnicz, Wojnicz).
55. **Wadowice** (Andrychów, Kalwarja, Maków, Oświęcim, Skawina, Ślemień).
56. **Biała** (Kęty, Oświęcim).
57. **Żywiec** (Milówka, Ślemień).
58. **Myślenice** (Dobczyce, Jordanów, Kalwarja, Maków, Skawina).
59. **Nowy Sącz** (Ciężkowice, Grybów, Krościenko, Krynica, Limanowa, Stary Sącz).
60. **Nowy Targ** (Krościenko).
61. **Limanowa** (Dobczyce, Krościenko, Skrzydlina, Wiśnicz).
62. **Grybów** (Ciężkowice, Krynica, Nowy Sącz).
63. **Gorlice** (Biecz, Ciężkowice, Dukla, Żmigród).
64. **Tarnów** (Dąbrowa, Pilzno, Radłów, Tuchów, Wojnicz, Żabno).
65. **Dąbrowa** (Mielec, Radłów, Żabno).
66. **Mielec** (Dąbrowa, Kolbuszowa, Zassów). [szów].
67. **Ropczyce** (Dębica, Frysztak, Kolbuszowa, Rze-
68. **Pilzno** (Brzostek, Dembica, Tuchów, Zassów).
69. **Jasło** (Biecz, Brzostek, Frysztak, Żmigród).
70. **Rzeszów** (Frysztak, Głogów, Sokołów, Strzyżów, Tyczyn). [brzeg].
71. **Kolbuszowa** (Głogów, Nisko, Sokołów, Tarno-
72. **Tarnobrzeg** (Mielec, Nisko, Rozwadów).
73. **Nisko** (Leżajsk, Ulanów).
74. **Łańcut** (Głogów, Leżajsk, Przeworsk, Rzeszów, Tyczyn).

Fragment Dziennika Krajowego Galicji o podziale kraju na powiaty. Wykazano w nim nowe powiaty i w nawiasach stare powiaty wchodzące w skład nowych jednostek.

Administracja Galicji była podwójna: rządowa i samorządowa. Władzą naczelną, rządową było namiestnictwo z radcami namiestnictwa, radcami rządowymi, protomedycykiem i 74 naczelnikami powiatów na czele.

Władze Sejmu Krajowego dążyły do tego, aby uczynić namiestnika odpowiedzialnym przed Sejmem, niestety nigdy się to nie udało. Namiestnik zarządzał dyrekcją skarbu i radą szkolną. W 1866 roku utworzono samorząd powiatowy nie znany w Królestwie Polskim. W każdym powiecie utworzono Radę Powiatową i Wydział Powiatowy - organ wykonawczy (prezes, wiceprezes i sześciu członków). Radę Powiatową wybierano w oparciu o system czterech kurii wyborczych. Samorząd powiatowy obejmował zarząd majątku publicznego powiatu, zarząd zakładów powiatowych i tworzenie nowych, szpitalnictwo, komunikacje powiatowe, pomoc społeczną i oświatę, następnie zaś nadzór nad działalnością samorządową gmin. Budżet powiatu składał się z powiatowych dodatków do podatków państwowych.

Ciekawostką jest fakt, że w czasie I wojny światowej samorząd powiatowy wprowadzono na terenach okupowanych przez Austriaków. Po I wojnie światowej stał się on powszechnie obowiązujący w dawnym Królestwie Polskim i reszcie kraju. Po delikatnych zmianach funkcjonował aż do 1950 roku. Był to wkład Galicji w dzieje ustroju Polski.

Sądownictwo galicyjskie opierało się na sądach powiatowych, których sieć była gęstsza niż sieć powiatów krajowych. Były to tak zwane powiaty sądowe, w odróżnieniu od powiatów politycznych (administracyjnych).

Ustawa gminna z 1866 roku odnosiła się zarówno do miast, miasteczek, jak i wsi. Nie rozróżniała statusu tych jednostek, z wyjątkiem Krakowa i Lwowa. Za osobną gminę administracyjną uznano każdą osadę (wieś, miasto, miasteczko), która w chwili wejścia w życie ustawy posiadała własny zarząd gminny, czyli burmistrza lub wójta. W ten sposób dawne gminy powstałe jeszcze w 1784 roku nadal stanowiły osobne jednostki. Obok gmin równorzędną kategorię stanowiły obszary dworskie. Według ustawy każda własność dominalna nie należąca do związku gminnego stanowiła osobny obszar dworski. Wyjątkiem były dobra ziemskie w obrębie miast, które zostały wcielone do gmin miejskich. Nie określono żadnych limitów odnoszących się do wielkości terytorialnej gmin czy obszarów dworskich. Teoretycznie obszar dworski zamieszkały tylko przez jednego właściciela ziemskiego stawał się osobną gminą.

Każdy obywatel musiał należeć do jakiejś gminy. Jedną grupę stanowiła zbiorowość zwaną „swojszczyzną”. Byli to stali mieszkańcy gminy. Notowano też „uczestników gminy”, czyli osoby płacące w gminie podatki (rzemieślnicy, kupcy), pozostali byli „obcymi”, których można było wysiedlić.

Gmina posiadała własny oraz poruczony zakres działań. *Do własnych należał zarząd majątku gminnego, zakładów, komunikacji lokalnych, szkół miejscowych, filantropji, tudzież cała policja w gminie, a to policja bezpieczeństwa, polowa, leśna, wodna, obyczajowa, sanitarna, czuwania nad środkami żywności, pożarna, budowlana, targowa, nadzór nad miarami i wagami, nad czeladzią, nad wyrobnikami*²⁰. W zakresie tych spraw gminę nadzorował Wydział Powiatowy.

²⁰ Feliks Koneczny, *Dzieje Administracji w Polsce*, Wilno 1924, s. 307.

Sprawy poruczone to: kwestie wyborcze, prowadzenie statystyk, księgi ludności, pobór podatków i pobór do wojska. Gminę nadzorował w tym zakresie naczelnik powiatowy – organ administracji rządowej.

Każda wieś stanowiła z reguły gminę jednowioskową. Czasem w jej skład wchodziły mniejsze okoliczne miejscowości. Gmin tych nie należało tworzyć administracyjnie, gdyż istniały one w większości od końca XVIII wieku. Każda wieś czy osada stanowiła oddzielną gminę. Według spisu powszechnego z 1869 roku w Galicji było 83 miast, 230 miasteczek oraz 11060 gmin i obszarów dworskich.

Na czele gminy stała rada gminna, składająca się z liczby od 8 do 36 członków wybranych w trzech grupach wyborców gminnych, w ten sposób, że na każdą grupę wypadała trzecia część podatków opłacanych w całości w gminie, poczynając od najwyższej opodatkowanych (na przykład nauczyciele należeli do pierwszej grupy). Kobiety nie miały prawa głosu i biernego prawa wyborczego.

Organem wykonawczym samorządu gminnego była *zwierzchność gminna*, którą stanowili wójt i asesorowie, czyli przysiężni (przynajmniej dwóch). Zwierzchność pochodziła z wyborów dokonywanych przez radę gminną. Rada ustanawiała też urzędników gminnych, *ilu potrzebuje i uzna za stosowne*. Mandaty zwierzchności i rady trwały początkowo trzy lata; od roku 1884 wprowadzono kadencję sześcioletnią. Najważniejszą osobą był wójt. Jego wynagrodzeniem było zwolnienie z niektórych obowiązków i opłat. Miał oznaki swojej godności, niegdyś była to obręcz ze słomą przed domem na drągu, po 1867 roku tablice stojące przed domem. Na granicach gminy stały podobne tablice. Dodatkowo zwyczajowo wójt chodził zawsze z grubą, ozdobną laską.²¹

Obok typowych gmin istniały też „obszary dworskie”, czyli grunty należące do szlachty (folwarki). Obszary te określano w ten sposób: „posiadłość ziemska, niegdyś dominalna, obecnie do związku gminnego nie należące, które istniały jako odrębne posiadłości tabularne”. Ich granice określały prawa własności właściciela gruntów.²² Obszary dworskie były wydzielone z gmin wiejskich, ale policję (uprawnienia policyjne) w karczmach sprawowała gmina, choćby leżały na terytorium dworskim. Przełożonym obszaru dworskiego był właściciel. Jego obowiązki były identyczne, jak w przypadku wójta (zwierzchności) i rady gminnej, ale tylko na obszarze własności dworskiej. Miał to jednak taką przewagę, że wójtem swojej gminy był dożywotnio lub do chwili zmiany właściciela. W gminie wiejskiej wójtowie byli kadencyjnie zmieniani.

Ustawa dawała możliwość łączenia gmin i obszarów dworskich oraz dowolną zmianę granic, ale tylko w obrębie powiatu politycznego. Musiała na to jednak pozwolić rada powiatowa. Przewidywano także możliwość łączenia gmin, ale tylko w celu wykonywania pewnych zadań na przykład szkolnictwa czy drogownictwa (na przykład w przypadku gdy pojedyncza gmina nie miała środków na ten cel).

Gminy samorządowe w Galicji miały najrozmaitszy kształt i obszar. Bywały gminy liczące nawet poniżej 25 domów. Najmniejsze gminy galicyjskie liczyły zaledwie 9 - 10 domów. Były też gminy liczące powyżej 500 domów (miasta) (dane z lat 70 XIX wieku).

²¹ Grodziski S, *Studia Galicyjskie...*, s. 316.

²² Tamże, s. 319.

Przeciętnie liczyły około 750 mieszkańców. Galicja ówczesna słynęła z ubóstwa i słabego wykształcenia ludności. Siłą rzeczy we władzach gminnych, szczególnie w mniejszych jednostkach, musiały się znaleźć osoby bez wykształcenia. Pewien Wydział Powiatowy żalił się *niepodobna nawet nic innego spodziewać się od ludzi niemających żadnego wykształcenia i wyobrażenia o atrybucjach, sprawy wbrew postanowieniom bywają załatwiane w karczmie*". Inny cytat mówi: *w skład zwierzchności gminnych wchodzi włościanie nieznający pisma z mniej lub więcej zdrowym pojęciem i rozsądkiem, nie poczuwają się atoli do godności mężów zaufania i obywateli kraju, uważają swój urząd jako ciężar, a częściej jeszcze jako stanowisko, które wyzyskują na korzyść własną ze szkodą gminy i uboższych upośledzonych jej członków*.

Wiele innych faktów dotyczących ustroju gmin galicyjskich przedstawia ówczesna literatura. W sprawozdaniu z lat 70. XIX wieku zapisano: *Według wykazu naszego przeszło 1000 gmin, czyli prawie 18% ogółu gmin odstępuje od przepisu paragrafu 48 i nie prowadzi księgi uchwał, a oprócz tego w wielu gminach, gdzie nawet istnieją, księgi prowadzone są niedbale i nie dają pewności, że wszystkie uchwały są w nie wpisywane, jako też, że uchwały zostały spisane wiernie i oddają właściwie myśl, jaką miano na oku. (...) Często pisarz nie jest zdolny sformułować zapadłej uchwały, czasem umyślnie pomija się wpisywanie, aby wójt nie musiał się tłumaczyć w uchwały niewłaściwej, nieraz też gminy odbywają posiedzenia pod nieobecność pisarza, więc nie ma kto wpisać uchwały*²³.

Z drugiej strony ludność wiejska w większości nie umiała czytać, więc nie miał kto do tych ksiąg zaglądać i ich sprawdzać. Brak rzetelnie prowadzonych ksiąg gminnych wynikał z faktu rozdrobnienia gmin jednostkowych. Niewielkie gminy nie były często w stanie utrzymać na stałe sekretarza, dlatego był on wynajmowany tylko okazjonalnie. Sekretarz jeździł często od gminy do gminy i nigdzie nie wykonywał dobrze swojej pracy.

W opracowaniach na temat dnia codziennego pracy gmin można przeczytać: *W położeniu, w jakim znajdują się nasze gminy porządne prowadzenie księgi uchwał jest w istocie niemożliwym (...) stałych zaś pisarzy i zdolnych gminy nasze nie są stanie utrzymać. Zebrania rady gminnej odbywają się u nas w sposób więcej patriarchalny, posiedzenia nie mają charakteru urzędowego, ale raczej charakter sąsiedzkich zebrań. Nie ma w gminie budynku odpowiednich rozmiarów do pomieszczenia i radnych i publiczności, izba posiedzeń rady jest mieszkaniem prywatnym wójta lub przysiężnego, utrzymującego kasę, gdzie zaledwie pomieścić się można i gdzie o porządnym prowadzeniu narad nie może być mowy. Nieraz wbrew zakazowi paragrafu 47 posiedzenia odbywają się w karczmach, a nawet zapadają wyroku i uchwały często przechodzące granice kompetencji rady. Regulaminu obrad nie ma wcale. Zebrania rady zajmując się niezbyt skomplikowanymi sprawami gromady wioskowej, mogą jednak mimo swej zewnętrznej prostoty czynić zadość miejscowej potrzebie. Tam, gdzie idzie o zarząd pastwiska gminnego lub o użytkowanie wspólnego lasu, gdzie idzie o naprawę drogi lub studni gminnej, o postawienie czy odbudowę budynku szkolnego, o zagodzenie jakiejś sąsiedzkiej pretensji, tam rada gminna odpowie swemu powołaniu, a brak formy może jej ułatwić zadanie, czyniąc ją ciałem w każdej chwili przystępnym dla wszystkich i zawsze łatwym do zebrania i powzięcia uchwały. Spodziewać się jednak nie można po tych radach*

²³ Piłat T, *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych*, Kraków 1877, s. 172.

*uznania potrzeb publicznych, poglądu na wykonanie przepisów policyjnych, czerpiąc swój byt w pojęciach o potrzebie kultury, zdrowia, porządku, bezpieczeństwa itp., gdyż takich potrzeb nasza ludność wioskowa nie zna i nie jest w stanie zrozumieć ich doniosłości i znaczenia*²⁴.

Według przepisów rada gminna winna się zbierać raz na kwartał. W praktyce, rzadko w której gminie udawało się przestrzegać tego przepisu. Zdarzało się, że wójtowie wcale nie zwoływali zebrań rady gminnej, nie chcąc mieć nad sobą kontroli. Z drugiej strony, rady gminne często rozchodziły się po długich obradach w braku porozumienia. Dotyczyło to najczęściej uchwał finansowych o nałożeniu podatków. Zdarzały się nawet przypadki użycia policji przez Wydział Powiatowy do nakłonienia radnych, aby wzięli udział w obradach i uchwalili podatki.

Gminy miały też uprawnienia policyjne. W każdej gminie wyznaczano jednego lub dwóch policjantów, którzy byli pracownikami gminy. Pełnili funkcje porządkowe. W praktyce ich rola stróża prawa była jedną z ostatnich. Odnosili bowiem na rozkaz wójta pocztę do powiatu i wracali stamtąd z dokumentami. Chodzili do pisarza gminnego z różnymi papierami. Policjanci łączyli zatem funkcje woźnego, i posługacza. Często bywało, że byli oni nie opłacani i wtedy ich praca była niskiej jakości. Do funkcjonariuszy gminnych należeli też polowi lub leśni. Zajmowali się oni pilnowaniem lasów w imieniu społeczności gminnej. Bywało, że w niewielkich gminach polowi lub leśni bywali też policjantami i na odwrót.

Dodatkowo bezpieczeństwa w gminie pilnowali sami mieszkańcy, stróżując kolejno wokół własnych domów.

Gminy wykonywały także funkcje sądowe i musiały prowadzić specjalny rejestr orzeczeń sądowych. Zdarzało się jednak, że orzeczenia wydawano ustnie bez zapisywania.

Gmina zarządzała majątkiem gminnym, lecz nadzór w tej dziedzinie pełniły władze zwierzchnie: krajowe i powiatowe. Chodziło o to, żeby nie roztrwoniono majątku gminnego. Należały do niego łąki, pastwiska, lasy, czasem lokalne przedsiębiorstwa.

Gminy utrzymywały z własnych środków policjanta miejscowego, płaciły składki na utrzymywanie ubogich, utrzymanie dróg, szkół i na wydatki parafialne. Były to obowiązkowe wydatki gminne. Odpowiednie uchwały podejmowała rada gminna, ale jeżeli ta nie uchwaliła ich, robiła to rada powiatowa. Budżet gminy uchwalano najpóźniej na miesiąc przed początkiem kolejnego roku. Wydatki miały być pokrywane z dochodów gminnych.

Dochody gminne pochodziły z przychodów z nieruchomości, praw, przywilejów, z kapitałów i przedsiębiorstw gminnych²⁵. W przypadku, gdy potrzeby były większe niż dochody, nakładano dodatki do państwowych podatków. Gmina miała też prawo żądać od mieszkańców bezpłatnych robót na rzecz gminy (na przykład naprawa dróg). Nakładanie podatków dodatkowych było kontrolowane przez władze zwierzchnie, jeżeli przekraczało 20% dodatków. Na nałożenie nadzwyczajnego podatku powyżej 50% należało posiadać zgodę Sejmu Krajowego i samego cesarza. W zakresie żądań na rzecz usług bezpłatnych dla gminy nie było żadnych ograniczeń.

W okolicy Kamionki Wielkiej funkcjonowały następujące gminy wiejskie (wsie):

²⁴ Tamże, s. 173,

²⁵ Tamże, s. 196.

Bogusza według *Słownika Geograficznego Królestwa Polskiego*, stanowił wieś w powiecie grybowskim. Wieś liczyła 2262 morgi obszaru, w tym 1090 morgów lasu, 87 domów, 514 mieszkańców narodowości ruskiej. Bogusza należała do parafii greko – katolickiej w *Królowy Ruskiej*.²⁶

Kamionka Wielka w XIX wieku wieś w powiecie grybowskim należała do stacji pocztowej w Nowym Sączu. Ogólny obszar wsi wynosił 2614 morgów, z czego obszar dworski liczył: roli 131, łąk 6, pastwisk 30, lasu 164. Obszary włościańskie liczyły: roli 892, łąk i ogrodów, 195, pastwisk 292, lasu 904 morgów austriackich. Wieś liczyła 151 domów i 996 mieszkańców, należała do parafii rzymsko – katolickiej pod wezwaniem świętej Katarzyny w Kamionce Wielkiej.²⁷

Królowa Polska należała do powiatu grybowskiego, parafii rzymsko – katolickiej w Mystkowie. We wsi była stacja kolejowa i szkoła etatowa ludowa. Obszarów dworskich w gminie nie było, obszary włościańskie liczyły: 290 morgów roli i 150 morgów lasu. Wieś zamieszkiwało 224 mieszkańców (220 katolików, 2 Żydów).²⁸

Królowa Ruska należała do powiatu grybowskiego. Królowa Ruska była parafią greko – katolicką, była tam drewniana cerkiew. Według spisu z 1880 roku, wieś liczyła 635 mieszkańców. Obszar dworski, należący do Hilarego Janosza Podowskiego, liczyła 49 morgów roli i 162 morgi roli morgi lasu. Obszar włościański liczył 712 morgów roli, 117 morgów łąk, 362 morgi pastwisk, 455 morgów lasu.²⁹

Mszalnica należała do powiatu grybowskiego, parafii rzymsko – katolickiej w Mystkowie. Wieś liczyła 745 mieszkańców, z których 38 mieszkało na obszarze dworskim należącym do hr. Kazimierza Bunickiego. Pod względem wyznania było 720 katolików i 25 Żydów. Posiadłość dworska liczyła 61 morgów roli, 10 morgów łąk, 16 morgów pastwisk i 12 morgów lasu. Obszar włościański liczył 680 morgów roli, 139 morgów łąk, 207 morgów pastwisk i 42 morgi lasu.³⁰

Mystków w XIX wieku należał do powiatu grybowskiego, sądu powiatowego w Nowym Sączu. W Mystkowie był kościół parafialny rzymsko – katolicki, wieś liczyła 767 mieszkańców. Obszar dworski, należący do br. Karola Brunickiego liczyła 39 morgów roli, 5 morgów łąk, 20 morgów pastwisk i 112 morgów lasu. Obszar włościański liczył 719 morgów roli, 94 morgi łąk, 267 morgów pastwisk i 316 morgów lasu. Parafia Mystków należała do diecezji tarnowskiej, dekanatu nowosądeckiego. Obejmowała wsie: Mszalnicę, Królową Polską, Cieniawę i Kamionkę małą z ogólną liczbą 2460 katolików, 3 greko – katolików, 3 ewangelików i 54 Żydów.³¹

²⁶ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. T. I, s. 282. Warszawa 1880-1902.

²⁷ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. T. III, s. 781 -782. Warszawa 1880-1902.

²⁸ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. T. IV, s. 691. Warszawa 1880-1902.

²⁹ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. T. IV, s. 691. Warszawa 1880-1902.

³⁰ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. T. VII, s. 781. Warszawa 1880-1902.

³¹ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego*. T. VI, s. 837. Warszawa 1880-1902.

Warto jeszcze wspomnieć dwa przysiółki. Jamnica w końcu XIX wieku stanowiła przysiółek Kunowa w powiecie sądeckim. Należała do parafii rzymsko – katolickiej w Nowym Sączu i liczyła 433 mieszkańców.³²

Kamionka Mała stanowiła przysiółek Łęga w powiecie nowosądeckim, parafii rzymsko – katolickiej w Nawojowy. Kamionkę Małą zamieszkiwało 133 mieszkańców (129 katolików i 4 Żydów). We wsi była stacja drogi kolejowa na trasie Ptaszkowa – Nowy Sącz.³³

Ustawa gminna z 1866 roku obowiązywała do końca funkcjonowania Galicji. Mimo różnych mankamentów samorządowe gminy działały. Najwięcej sporów budziła sprawa istnienia obszarów dworskich - pozostałość czasów feudalnych. W 1914 roku rozpoczęto kroki w celu zniesienia odrębności obszarów dworskich. Zajmował się tym Sejm Krajowy, który określił na jakich warunkach nastąpi to zniesienie i włączenie do gmin. Obszary gmin dworskich w przyszłości miały nie mieć możliwości korzystania z dobra gminnego, oraz obowiązku spłaty zadłużenia gminnego zaciągniętego przed połączeniem. Właścicielowi obszaru dworskiego nie wolno było wykonywać uprawnień policyjnych na swoim terytorium, w zamian za co miał mieć obniżone podatki gminne o 20%. Właścicielowi ziemskiemu miał przypadać tak zwany głos wiralny, to jest bez wyboru. Miał on z urzędu mieć miejsce w organach uchwałodawczych pod warunkiem, że opłacał przynajmniej 100 koron podatków rzeczowych. Sejm Krajowy nie przeprowadził powyższej reformy, ponieważ został rozwiązany w 1914 roku i już nigdy się nie zebrał w powodu wybuchu wojny³⁴.

II RZECZPOSPOLITA

Po zakończeniu I wojny światowej na przełomie października i listopada 1918 roku, monarchia austro - węgierska zaczęła się rozpadać na państwa narodowe. 31 października 1918 roku w Krakowie władzę przejęła Polska Komisja Likwidacyjna dla Galicji i Śląska Cieszyńskiego. Składała się ona z posłów z Galicji. Celem Komisji było odłączenie polskich obszarów monarchii austro – węgierskiej. Polska Komisja Likwidacyjna rozporządzeniem z 23 listopada 1918 roku przeprowadziła reformę gminnego prawa wyborczego w kierunku jego demokratyzacji. Zatrzymano podział na koła wyborcze, wprowadzono jednak dodatkowe koło i dano możliwość głosowania także kobietom. W ten sposób prawo wyborcze stało się powszechne³⁵. 10 stycznia 1919 roku Polska Komisja Likwidacyjna została zniesiona dekretem Naczelnika Państwa i zastąpiła ją Komisja Rządząca dla Galicji, Śląska Cieszyńskiego, Spiszu i Orawy. Dopiero w końcu 1920 roku utworzono województwo

³² *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. T. III, s. 391. Warszawa 1880-1902.*

³³ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. T. III, s. 782. Warszawa 1880-1902.*

³⁴ Pazdro Zbigniew, *Przemiany ustrojowe samorządu terytorialnego na obszarze byłej Galicji (1918-1939)*, Lwów 1939, s. 3.

³⁵ Pazdro Zbigniew, *Przemiany ustrojowe.....*, s. 5.

krakowskie podzielone na powiaty, w tym grybowski i nowosądecki.³⁶

Należało połączyć dzielnice kraju podzielone od czasów XVIII wieku między zaborców. Nie było to łatwe. Nie istniała nawet linia kolejowa łącząca bezpośrednio Warszawę z Krakowem. Ciekawostką jest fakt, że w Galicji obowiązywał ruch lewostronny w przeciwieństwie do Królestwa Polskiego.

Zasadą generalną tamtych czasów było pozostawienie częściowego ustroju dawnych ziem polskich. W Galicji pozostawiono podział na powiaty z Radami Powiatowymi i Wydziałami Powiatowymi. Ustrój gminny pozostał praktycznie bez zmian z niewielkimi modyfikacjami. 26 lipca 1919 roku Sejm Ustawodawczy uchwalił odpowiednią ustawę, dostosowującą ustrój galicyjskich gmin do systemu prawnego II RP. Sejm Ustawodawczy tego samego dnia przeprowadził również połączenie obszarów dworskich z sąsiednimi gminami. Uchwalono ustawę „o połączeniu obszarów dworskich z gminami”³⁷.

³⁶ Ustawa z dnia 3 grudnia 1920 r. o tymczasowej organizacji władz administracyjnych II instancji (województw) na obszarze b. Królestwa Galicji i Lodomerji z W. Ks. Krakowskim oraz na wchodzących w skład Rzeczypospolitej Polskiej obszarach Spisza i Orawy. Dz. Ustaw, 1920, nr 117, poz. 768.

³⁷ Tamże.

403.

USTAWA

z dnia 26 lipca 1919 r.

zmieniająca postanowienia galicyjskiej ustawy gminnej, obowiązującej na terytorjum b. Galicji.

Art. 1. § 5, § 16, § 40 d., § 95 i § 97 ustawy gminnej z dnia 12 sierpnia 1866 r. dz. u. kr. № 19 (zmienionej w § 16 nowelą z 21 marca 1888 r. dz. u. kr. № 40) zostają uchylone w dotychczasowem brzmieniu i mają opiewać jak następuje:

§ 5.

Każda nieruchomość musi należeć do związku pewnej gminy.

§ 16.

Członek gminy, opłacający przynajmniej szóstą część całej sumy podatków bezpośrednich, w gminie do opłaty przypisanych, ma prawo być bez wyboru członkiem Rady gminnej, jeżeli jest obywatelem Państwa Polskiego i nie zachodzi względem niego żadna okoliczność wykluczająca lub wyłączająca, wskazana w §§ 3, 10 i 11 ordynacji wyborczej dla gmin.

Za osobę nieużywającą własnowolności wykonywa to prawo jej prawny zastępca lub tegoż pełnomocnik.

Wojskowi w czynnej służbie i kobiety, jeżeli chcą z tego prawa korzystać, muszą, wszystkie zaś inne osoby, mające to prawo, mogą je wykonywać przez pełnomocników.

Współposiadacze realności umocowują do wejścia w skład Rady gminnej jednego z pośród siebie lub inną osobę.

Radnego bez wyboru nie może zastępować kto nie jest obywatelem państwa § 1, nie używa własnowolności, lub względem kogo zachodzą okoliczności wykluczające lub wyłączające w §§ 3, 10 i 11 ordynacji wyborczej dla gmin wskazane.

Zastępca może tylko jedną osobę zastępować. Jeżeli zastępca już co do swojej osoby należy do Rady gminnej, głos jego przy głosowaniu podwójnie ma być liczony.

§ 40.

d) uchwalanie w sprawach, odnoszących się do umów gminy z innymi gminami co do stosunków, wskazanych w §§ 2, 3, 4, 95, 96, 97 tej ustawy.

§ 95.

Gminom, należącym do tego samego powiatu politycznego, wolno jest łączyć się z innymi gminami, dla wspólnego zawiadywania wszystkimi, albo tylko niektórymi sprawami tak własnego (§ 27), jako też poruczonego (§ 28) zakresu działania.

Umowa co do sposobu wspólnego zawiadywania sprawami potrzebuje zatwierdzenia politycznej władzy krajowej, która to zatwierdzenie udziela w porozumieniu z Radą powiatową.

§ 97.

Jeżeli gminy łączą się z innymi gminami dla wspólnych zakładów w specjalnych celach ich zakresu działania, wolno jest interesowanym stronom ustanowić organa, potrzebne do zawiadywania temi zakładami, i oznaczyć zakres działania tych organów.

Gdyby strony interesowane nie mogły pogodzić się w tej mierze, wydział powiatowy wyda stosowne rozporządzenie.

Przepisy tej ustawy, odnoszące się do zakładów gminnych, tyczą się także takich wspólnych zakładów.

Art. 2. Ustawa ta obowiązuje z dniem 1 sierpnia 1919 r.

Art. 3. Wykonanie tej ustawy porucza się Ministrowi Spraw Wewnętrznych.

Marszałek:

Trąpczyński

Prezydent Ministrów:

I. J. Paderewski

Minister Spraw Wewnętrznych:

S. Wojciechowski

W latach 1919-1933 obowiązywała w dawnej Galicji ustawa o gminach z 1866 roku wraz ze zmianami z 1919 roku. Obszary dworskie zostały włączone do gmin. Kształt terytorialny gmin zmieniał się, gdy gminy same postanowiły połączyć się w jedną gminę na zasadzie dobrowolności. Bywało jednak, że władze zwierzchnie widziały konieczność łączenia i znoszenia gmin. W takich przypadkach minister spraw wewnętrznych na mocy rozporządzenia dokonywał niezbędnych zmian w trybie administracyjnym³⁸.

Do 1933 roku funkcjonowały nadal dawne gminy wiejskie z czasów „galicyjskich”. W ramach województwa krakowskiego, powiatu grybowskiego i okręgu sądowego grybowskiego działały gminy (dane z 1921 roku).³⁹

Gmina Bogusza liczyła: 99 domów, 529 mieszkańców (249 mężczyzn i 280 kobiet). Pod względem wyznania było: 2 katolików, 527 greko – katolików. Wszyscy mieszkańcy gminy byli narodowości rusińskiej.

Gmina Kamionka Wielka liczyła 216 domów, 1391 mieszkańców (678 mężczyzn i 713 kobiet). Pod względem wyznania było: 1359 katolików, wyznania mojżeszowego 31.

Gmina Królowa Polska w 1921 roku liczyła: 51 domów, 289 mieszkańców (131 mężczyzn i 158 kobiet), wszyscy mieszkańcy gminy byli wyznania rzymsko – katolickiego, narodowości polskiej.

Gmina Królowa Ruska liczyła: 111 domów, 697 mieszkańców (305 mężczyzn i 392 kobiety), pod względem wyznania było 104 katolików, 560 greko - katolików i 33 wyznania mojżeszowego.

Gmina Mszalnica w 1921 roku liczyła: 118 domów, 728 mieszkańców (332 mężczyzn i 396 kobiet), pod względem wyznania było: 717 katolików, 2 greko – katolików, 9 wyznania mojżeszowego.

Gmina Mystków w 1921 roku liczyła: 135 domów, 834 mieszkańców (404 mężczyzn i 430 kobiet), pod względem wyznania było: katolików 827, wyznania mojżeszowego 7. Pod względem narodowościowym wszyscy mieszkańcy gminy byli narodowości polskiej.

Miejscowości Kamionka Mała oraz Jamnica należały odpowiednio do gmin wiejskich: Łęg i Kunów w powiecie nowosądeckim.

³⁸ Dz. Ustaw, 1922, nr 86, poz. 770.

³⁹ Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej t. XII, Województwo krakowskie, Śląsk Cieszyński s. 14.

Miasta Gminy	Budynki		Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym)										Podano narodowość							
	z przezn. mieszkalne	inne zamieszkałe	Ogółem	Mężczyzn	Kobiet	W tej liczbie było wyznania							innego chrześc.	innego niewierdomego	polską	ruską	niemiecką	żydowską	inną	nieznaną
						rzymsko-katolick.	grecko-katolick.	ewangelickiego	innego chrześc.	mołozszowego	innego	niewierdomego								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19		
II. Gminy:	3 076	13	17 207	8 140	9 067	16 366	38	1	—	802	—	—	16 956	5	1	240	5^c	—		
1. Berdechów ad Bobowa	52 ¹⁾	—	292	152	140	292	—	—	—	—	—	—	292	—	—	—	—	—		
2. Bobowa, m-ko	272 ²⁾	4	1 422	634	788	857	—	—	—	565	—	—	1 276	—	—	146	—	—		
3. Bogoniowice	68	1	381	178	203	356	—	—	—	25	—	—	371	—	—	10	—	—		
4. Bruśnik	166	—	980	475	505	969	—	—	—	11	—	—	980	—	—	—	—	—		
5. Brzana Dolna	73	—	409	190	219	385	—	—	—	23	—	—	398	—	—	11	—	—		
6. Brzana Górna	131	—	748	368	380	722	1	—	—	26	—	—	731	—	—	17	—	—		
7. Bukowiec	76	—	418	202	216	413	—	—	—	5	—	—	413	—	—	5	—	—		
8. Falkowa	92	—	502	246	256	490	—	—	—	12	—	—	502	—	—	—	—	—		
9. Jamna	49 ¹⁾	—	271	118	153	269	—	—	—	2	—	—	271	—	—	—	—	—		
10. Jankowa	59	—	351	172	179	338	—	—	—	13	—	—	346	—	—	5	—	—		
11. Jastrzębia	281	2	1 620	767	853	1 599	—	—	—	21	—	—	1 612	—	—	8	—	—		
12. Kaśna Dolna	74	4	476	232	244	458	14	—	—	4	—	—	472	—	—	—	—	—		
13. Kaśna Górna	136	—	786	372	414	777	—	—	—	9	—	—	785	—	1	—	4	—		
Kaśna Górna, wieś	97	—	558	261	297	549	—	—	—	9	—	—	557	—	—	—	—	—		
Przybyłów, wieś	39 ¹⁾	—	228	111	117	228	—	—	—	—	—	—	228	—	—	—	—	—		
14. Kipszna	72	—	385	189	196	385	—	—	—	—	—	—	385	—	—	—	—	—		
15. Lipnica Wielka	376 ²⁾	—	1 989	920	1 069	1 965	1	—	—	23	—	—	1 987	—	—	—	—	—		
16. Lipniczka	63	—	386	190	196	379	—	—	—	7	—	—	379	—	—	—	—	—		
17. Ostrusza	136	—	730	347	383	716	—	8	—	6	—	—	722	—	—	7	—	—		
18. Pławna	58	—	351	161	190	349	—	—	—	2	—	—	351	—	—	6	—	—		
19. Sędziszowa	91	—	578	285	293	557	—	—	—	21	—	—	557	—	—	21	—	—		
20. Siedliska	197	—	1 080	512	568	1 078	—	—	—	2	—	—	1 080	—	—	—	—	—		
21. Siekierczyna	133 ¹⁾	—	692	311	381	692	—	—	—	—	—	—	692	—	—	—	—	—		
22. Stróżna	167	2	1 012	488	524	999	2	1	—	10	—	—	1 006	—	—	4	—	—		
23. Tursko	40	—	214	89	125	214	—	—	—	—	—	—	214	—	—	—	—	—		
24. Zborowice	214	—	1 134	542	592	1 107	12	—	—	15	—	—	1 134	—	—	—	—	—		
2. Okrąg sądowy Grybów	5 484	20	32 791	15 339	17 452	22 673	8 628	2	7	1 479	—	2	23 196	8 581	1	1 003	10	—		
I. Miasta:	421	1	2 931	1 351	1 580	2 034	48	1	1	847	—	—	2 211	26	1	691	2	—		
1. Grybów, m-to	421 ¹⁾	1	2 931	1 351	1 580	2 034	48	1	1 ^a	847	—	—	2 211	26	1	691	2 ^c	—		
II. Gminy:	5 063	19	29 860	13 988	15 872	20 639	8 580	1	6^a	632	—	2	20 985	8 555	—	312	8^c	—		
1. Banica	78	—	458	222	236	1	455	—	—	2	—	—	—	451	—	2	5	—		
2. Berdechów ad Bugaj	43	—	247	123	124	243	—	—	—	4	—	—	247	—	—	—	—	—		
Berdechów, wieś	20 ¹⁾	—	106	55	51	102	—	—	—	4	—	—	106	—	—	—	—	—		
Bugaj, wieś	23	—	141	68	73	141	—	—	—	—	—	—	141	—	—	—	—	—		
3. Berest	93	—	522	248	274	10	495	—	—	17	—	—	9	495	—	17	1	—		
4. Biała Niżna	181	—	1 122	496	626	1 122	—	—	—	—	—	—	1 122	—	—	—	—	—		
5. Biała Wyżna	145	1	919	433	486	899	—	—	—	19	—	—	900	—	—	19	—	—		
6. Bieliczna	31 ¹⁾	—	174	82	92	—	169	—	—	5	—	—	27	147	—	—	—	—		
7. Binczarowa	111	—	643	311	332	31	605	—	—	6	—	—	46	592	—	6	—	—		
8. Bogusza	99 ¹⁾	—	529	249	280	2	527	—	—	—	—	—	—	529	—	—	—	—		
9. Brunary Niżne	82 ¹⁾	—	395	177	218	43	341	—	—	11	—	—	39	346	—	10	—	—		
10. Brunary Wyżne	63	—	332	153	179	15	304	—	—	13	—	—	24	304	—	4	—	—		
11. Chodorowa	34	—	201	96	105	201	—	—	—	—	—	—	201	—	—	—	—	—		
12. Cieniawa	106	—	682	321	361	660	—	—	—	22	—	—	682	—	—	—	—	—		
13. Czarna	74	1	390	193	197	—	384	—	—	6	—	—	—	384	—	6	—	—		
14. Czertyżne	27	—	144	71	73	—	140	—	—	4	—	—	—	140	—	4	—	—		
15. Czarna	85	—	493	221	272	6	476	—	—	11	—	—	4	489	—	—	—	—		
16. Florynka	176	1	964	438	526	39	900	—	—	1	—	—	39	915	—	10	—	—		
17. Grodek	172	—	1 003	442	561	1 003	—	—	—	—	—	—	1 003	—	—	—	—	—		
18. Izby	96	2	557	275	282	9	533	—	—	11	—	—	7	539	—	11	—	—		
19. Jaszkowa	43	—	246	107	139	1	245	—	—	—	—	—	—	246	—	—	—	—		
20. Kamianna	67 ¹⁾	—	395	207	188	—	386	—	—	9	—	—	—	386	—	9	—	—		
21. Kamionka Wielka	216	—	1 391	678	713	1 359	1	—	—	31	—	—	1 377	1	—	11	2	—		
22. Kaclowa	202	—	1 128	533	595	1 109	2	—	—	17	—	—	1 109	—	—	17	—	—		
23. Koniuszowa	111	—	673	321	352	657	—	—	—	16	—	—	657	—	—	16	—	—		
24. Korzenna	130	—	917	418	499	910	—	—	—	7	—	—	917	—	—	—	—	—		
Korzenna, wieś	120	—	847	380	467	840	—	—	—	7	—	—	847	—	—	—	—	—		
Święcacin, przys.	10	—	70	38	32	70	—	—	—	—	—	—	70	—	—	—	—	—		
25. Królowa Polska	51	—	289	131	158	289	—	—	—	—	—	—	289	—	—	—	—	—		
26. Królowa Ruska	111	—	697	305	392	104	560	—	—	33	—	—	112	552	—	33	—	—		
27. Krużłowa Niżna	113 ²⁾	—	709	320	389	694	—	—	—	15	—	—	695	—	—	14	—	—		
28. Krużłowa Wyżna	160	—	933	433	500	906	—	—	—	—	—	—	933	—	—	—	—	—		
29. Mogiłno	99	—	588	267	321	560	—	—	—	27	—	—	588	—	—	—	—	—		
30. Mszalnica	118	—	728	332	396	717	2	—	—	9	—	—	728	—	—	—	—	—		

Spis powszechny z 1921 roku

Miasta Gminy	Budynki		Ludność obecna w dniu 30 września 1921 r. (bez objętej spisem wojskowym)																			
	z przezn. mieszkalne	inne za- mieszkałe	Ogół- łem	Męż- czyzn	Ko- biet	W tej liczbie było wyznania							Podano narodowość									
						rzymsko- katolick.	grecko- katolick.	ewange- lickiego	innego chrześc.	może- szowego	Innego	niewia- domego	polaką	rusińską	niemiec- ką	żydow- ską	Inną	niewia- domą				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19				
38. Łazy Dembowieckie	112	—	535	244	291	533	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	—
39. Lubno Opacie	50 ^{b)}	1	229	103	126	225	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	4	—	—
40. Lubno Szlacheckie	58 ^{b)}	—	297	138	159	280	12	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	5	—	—
41. Majscowa	75	1	380	177	203	380	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
42. Nawście Kołaczyckie	156	—	881	414	467	803	5	—	—	—	—	—	73	—	—	—	—	—	—	—	—	—
43. Nieglowice	120	—	763	358	405	710	5	3	—	—	—	—	44	1	—	—	—	—	—	—	—	—
Bajdy, przys.	17	—	281	121	140	281	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nieglowice, wieś	103 ^{a)}	—	502	237	265	449	5	3	—	—	—	—	44	1	—	—	—	—	—	—	—	—
44. Niepla	148 ^{a)}	—	653	294	359	653	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
45. Olpiny	478	—	2 674	1 247	1 427	2 488	—	—	—	—	—	—	185	—	—	—	—	—	—	—	—	—
46. Opacie	61	—	320	153	167	310	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47. Osobnica	497 ^{a)}	—	2 629	1 223	1 406	2 611	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—
48. Potakówka	84	—	447	200	247	440	2	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49. Przysieki	143 ^{b)}	—	765	385	380	754	3	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
50. Pusta Wola	33	—	226	101	125	218	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
51. Rostoki	55	—	286	135	151	286	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
52. Sadowa	57	—	312	144	168	312	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
53. Siedliska ad Sławęcin	44 ^{d)}	—	247	134	113	240	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
54. Sieklówka Dolna	118	—	632	305	327	631	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
55. Sieklówka Górna	59	—	341	177	164	340	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
56. Siepietnica	54 ^{d)}	—	245	122	123	235	2	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
57. Skolyszyn	128 ^{b)}	—	668	338	330	651	5	—	—	—	—	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—
58. Sławęcin	50 ^{a)}	1	264	128	136	246	—	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—
59. Sobniów	137	—	773	379	394	761	1	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—
60. Sowina	161	—	932	432	500	925	—	—	—	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—
61. Swoszowa	155	—	785	392	393	768	—	—	—	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—
62. Szebnie	163 ^{b)}	1	765	341	424	763	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
63. Szerzyny	391 ^{a)}	2	2 205	1 020	1 185	2 139	—	—	—	—	—	—	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—
64. Święcany	398 ^{b)}	—	2 319	1 075	1 244	2 270	—	—	—	—	—	—	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—
65. Tarnowiec	144	3	732	325	407	711	3	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dobrucowa, przys.	33 ^{a)}	—	156	76	80	156	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Tarnowiec, wieś	111 ^{b)}	3	576	249	327	555	3	—	—	—	—	—	18	—	—	—	—	—	—	—	—	—
66. Trzcina	241 ^{a)}	1	1 374	613	761	1 361	—	—	—	—	—	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—
67. Ujazd	66	—	377	196	181	376	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
68. Umieszcz	105 ^{b)}	—	551	250	301	548	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—
69. Warzyce	224	1	1 158	560	598	1 143	—	—	—	—	—	—	14	—	—	—	—	—	—	—	—	—
70. Wola Dembowiecka	117 ^{d)}	—	559	275	284	549	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
71. Wołica	64	—	320	143	177	314	—	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
72. Wrocanka	136	—	683	307	376	677	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
73. Wróblowa	64 ^{d)}	1	336	156	180	328	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—
74. Zależe	106	—	491	226	265	490	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Markuszka, przys.	14	—	74	34	40	74	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zależe, wieś	92 ^{a)}	—	417	192	225	416	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
75. Zarzecze	153	—	877	395	482	854	—	—	—	—	—	—	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—
76. Żimna Woda	33	—	176	82	94	176	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
77. Żółków	152 ^{b)}	—	910	449	461	885	—	—	—	—	—	—	25	—	—	—	—	—	—	—	—	—
78. Żurawa	206 ^{b)}	—	1 100	554	546	1 100	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Spis powszechny z 1921 roku – c.d.

BOCUSZA.

Wież i gmina, V-ge et commune, pow. Grybów, distr. de Grybów, sąd pow. Grybów, sąd okr. Nowy Sącz, 529 N. Sącz, 529 mieszk. (9 km) Ptaszkowa & Ptaszkowa & Grybów, & Grybów, gr. kat. gr. cath.

Cieśle (charpentiers): Tkaczyk A.
Kolodzieje (charrons): Grusza A.
Kowale (forgerons): Choroszczok K.
Szewcy (cordonniers): Tuczek D.
Wyszynk trunków (spiritueux): Gamba! P. — Oleśniewicz St.

KRÓLOWA POLSKA.

Wież i gmina, V-ge et commune, pow. Grybów, distr. de Grybów, sąd pow. Grybów, sąd okr. Nowy Sącz, 289 N. Sącz, 289 mieszk. (5 km) & Kamionka Wielka & Kamionka Wielka & N. Sącz. Letnisko. Station d'été.

Cieśle (charpentiers): Oleksy A.
Młyny (moulins): Ruszkowicz St.
Różne artykuły (art. divers): X, "Kółko Rolnicze".

KAMIONKA WIELKA.

Wież i gmina, V-ge et commune, pow. Grybów, distr. de Grybów, sąd pow. Grybów, sąd okr. Nowy Sącz, 1391 Nowy Sącz, 1391 mieszk. linja habit. ligne kol. Stróże-Nowy Sącz & Kamionka Wielka & Nowy Sącz. Kamieniolomy, Tartaki. Carrières de pierres, Scieries.

Właściciele ziemscy (propriétaires fonciers): Sieczkowski S. (100).
Kamieniolomy (carrières de pierres): Kurdziel P. — Dyr. Kol. Państw. w Krakowie.
Kasy pożyczk.-oszczędn. (caisses d'empr. et d'épargne): X Kasa Stefczyka.
Młyny (moulins): Pajorski J.
Różne towary (art. divers): X Kółko Rolnicze — l'atler S.
Stolarze (menuisiers): Niedźwiecki.
Tartaki (scieries): Grynszpan Sam. — Rosenbach Ch.
Tytoniowe wyroby (tabacs): Traciłowski L.
Wędliny (charcutiers): Uczkiewicz J. Kuraś J.
Wyszynk trunków (spiritueux): Kocemba Jan.

KRÓLOWA RUSKA.

Wież i gmina, V-ge et commune, pow. Grybów, distr. de Grybów, sąd pow. Grybów, sąd okr. Nowy Sącz, 697 N. Sącz, 697 mieszk. (5 km) & Ptaszkowa & Grybów, & Grybów, 1 gr. cath. Letnisko. Station d'été.

Cieśle (charpentiers): Droździak B. — Królewski K. — Szczecina B.
Kolodzieje (charrons): Kuziark J.
Kowale (forgerons): Droździak W.
Młyny (moulins): Droździak W. (wod).
Stolarze (menuisiers): Tokarz M.
Szewcy (cordonniers): Płaszkowski.
Ślusarze (serruriers): Tokarz M.
Tartaki (scieries): Goldberger P. (wodny).
Tytoniowe wyroby (tabacs): Lorcza! Gabr.

.....

MSZALNICA.

Wieś i gmina, V-ge et commune,
pow. Grybów, distr. de Grybów,
sąd pow. Gry- tr. de distr. Gry-
bów, sąd okr. bów, trib. d'arr-t
N. Sącz, 728 N. Sącz, 728
mieszk. 65 (7km) habit. 65 (7 km)
☉☉ Ptaszkowa ☉☉ Ptaszkowa
☉☉ N. Sącz. ☉☉ N. Sącz.

Kolodzieje (charrons): Wilek St.
Kowale (forgerons): Żaber J.
Stolarze (menuisiers): Urbanek M.

MYSTKÓW.

Wieś i gmina, V-ge et commune,
pow. Grybów, distr. de Grybów,
sąd pow. Gry- tr. de distr. Gry-
bów, sąd okr. bów, trib. d'arr-t
N. Sącz, 834 N. Sącz, 834
mieszk. 65 (4 habitants 65 (4
km) Kamionka km) Kamionka
Wielka ☉☉ Wielka ☉☉
Ptaszkowa ☉☉ Ptaszkowa ☉☉
N. Sącz, 1 ☉☉ Nowy Sącz, 1 ☉☉.

**Kasy pożyczek-oszczęd. (caisses
d'empr. et d'épargne):** ×Kasa Stef-
czyka.

Różne towary (art. divers): ×Kół-
ko Rolnicze.

Tytoniowe wyroby (tabacs): Boche-
nak P.

Zapisy z Księgi Adresowej Polski z 1929 roku

Z dniem 1 kwietnia 1932 roku zlikwidowano w województwie krakowskim kilka powiatów, w tym także powiat grybowski. Powyższe gminy wiejskie włączono do powiatu nowosądeckiego.⁴⁰

⁴⁰ Dz.U. 1932 nr 1 poz. 3

17. Gdów	57. Raciechowice	4. Muszyna	
18. Glichów	58. Rudnik ad Do-
bczyce	(ust. gm. z dn. 3/7 1896 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 51)	
19. Głogoczów	59. Rudnik ad My-
ślenice	5. Piwniczna	(ust. gm. z dn. 3/7 1896 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 51),
20. Gorzków	60. Sawa	6. Stary Sącz	(ust. gm. z dn. 3/7 1896 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 51),
21. Gruszów	61. Siepraw	Gminy wiejskie:	
22. Hucisko	62. Sieraków	1. Andrzejówka	47. Jasienna
23. Jasienica	63. Sidzina	2. Barcice	48. Jastrzębik
24. Jawornik	64. Skawa	3. Barcice Dolne	49. Jazowsko
25. Kawec	65. Skomielna Biała	4. Barnowiec	50. Jelna-Zbęk
26. Kędzierzynka	66. Skomielna Czarna	5. Bartkowa-Posad.	51. Juraszowa
27. Kobielnik	67. Skrzynka	6. Bączka-Kunina	52. Kadcza
28. Komorniki	68. Spytkowo	7. Berest	53. Kamianna
29. Kornatka	69. Stadniki	8. Biała Niżna	54. Kamionka Wielka
30. Krzczonów	70. Stojowice	9. Biała Wyżna	55. Kąclowa
31. Krzczów	71. Stróża	10. Białowoda	56. Kicznia
32. Krzesławice	72. Stryżawa	11. Biczycze Polskie	57. Kłęczany
33. Krzyszkowice	73. Sułkowice	12. Biczycze Niemieckie	58. Kokuszka
34. Krzywaczka	74. Tenczyn	13. Biegonice	59. Kobyle-Gródek
35. Krzyworzeka	75. Tokarnia	14. Bilsko	60. Koniuszowa
36. Kunice	76. Toporzysko	15. Binczarowa	61. Korzenna
37. Kwapinka	77. Trzebnia	16. Bogusza	62. Kotów
38. Liplas	78. Trzemeśnia	17. Brzana Górna	63. Krasne-Potockie
39. Lipnik	79. Węglówka	18. Brzezna	64. Królowa Polska
40. Lubień	80. Więciórka	19. Brzyna	65. Królowa Ruska
41. Łęki z Buliną	81. Wierzbanowa	20. Chełmiec Polski	66. Krużłowa Niżna
42. Łętownia	82. Winiary	21. Chełmiec Niemiec.	67. Krużłowa Wyżna
43. Łyczanka	83. Wiśniowa	22. Chochorowice	68. Krynica Wieś
44. Mierzeń	84. Wola Radzi-
szowska	23. Chodorowa	69. Krzyżówka
45. Naprawa	85. Wysoka	24. Chomranice	70. Kurów
46. Niezdów	86. Zagórzany	25. Cieniawa	71. Leluchów
47. Nizowa	87. Zakliczyn	26. Czaczów	72. Librantowa
48. Nowa Wieś	88. Zalesiany	27. Czarny Potok	73. Lipnica Wielka
49. Osieczany	89. Zasań	28. Czerniec	74. Lipniczka
50. Osielec	90. Zawada Szembek	29. Czyrna	75. Łabowa
51. Pcim	91. Zawadka	30. Dąbrowa-Klim-
kówka	76. Łabowiec
52. Podolany	92. Zegartowice	31. Dąbrówka Polska	77. Łazy Biegonickie
53. Polanka	93. Zerostawice	32. Długoleka-Świerkla	78. Łącko
54. Poręba	94. Zręczycze	33. Dubne	79. Łęg-Kamionka
55. Poznachowice
Dolne		34. Falkowa	80. Łęka ad Siedlce
56. Poznachowice
Górne		35. Florynka	81. Łęki ad Kąty
- XIII. Powiat nowosądecki**
- 6 gmin miejskich,
186 gmin wiejskich.
- Gminy miejskie:
1. Grybów
(ust. gm. z dn. 3/7 1896 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 51),
 2. Krynica Zdrój
(ust. gm. z dn. 3/7 1896 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 51),
 3. Nowy Sącz
(ust. gm. z dn. 13/3 1889 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 24),

94. Mochnaczka Niżna	141. Skrudzina	(ust. gm. z dn. 3/7 1896 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 51),
95. Mochnaczka Wyżna	142. Skrzętla-Rojówka	2) Nowy Targ
96. Mokra Wieś	143. Słowikowa	(ust. gm. z dn. 3/7 1896 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 51),
97. Mostki	144. Stadło	3. Zakopane
98. Moszczenica Niżna	145. Stańkowa	(ust. gm. z dn. 3/7 1896 r. gal. dz. ust. kr. Nr. 51),
99. Moszczenica Wyżna	146. Stara Wieś	
100. Mszalnica	147. Sucha Struga	Gminy wiejskie:
101. Muszynka	148. Świdnik	1. Bańska
102. Mystków.	149. Świniarsko	2. Biała Woda
103. Myślec	150. Szczawnik	3. Białka
104. Naściszowa	151. Szcheresz	4. Biały Dunajec
105. Naszacowice	152. Tabaszowa	5. Bielanka
106. Nawojowa	153. Tegoborze	6. Brzegi
107. Nowa Wieś	154. Tropie	7. Bukowina
108. Niskowa	155. Trzetrzewina	8. Bukowina Podszkle
109. Obidza	156. Trzycieź	9. Chabówka
110. Obłazy Ryterskie	157. Tylicz	10. Chochołów
111. Olszana	158. Uhryn	11. Chyżne
112. Olszanka	159. Wawrzka	12. Ciche
113. Paszyn	160. Wielogłowy	13. Czarna Góra
114. Piątkowa	161. Wielopole	14. Czarna Woda
115. Piorunka	162. Wierchomla Mała	15. Czorsztyń
116. Podegrodzie	163. Wierchomla Wielka	16. Dembno
117. Podole-Górowa	164. Witowice Dolne	17. Długopole
118. Podrzecze	165. Witowice Górne	18. Dursztyn
119. Polany	166. Wojkowa	19. Dział
120. Popardowa	167. Wojnarowa	20. Dzianisz
121. Popowice	168. Wola Kosnowa	21. Frydman
122. Poręba Mała	169. Wola Krogulecka	22. Gliczarów
123. Posadowa	170. Wola Kurowska	23. Groń
124. Powroźnik	171. Wola Piskulina	24. Gronków
125. Przydonica	172. Wronowice	25. Grywałd
126. Przysietnica	173. Zabełcze	26. Hałuszowa
127. Ptaszkowa	174. Zabrzeź	27. Harkabuz
128. Rąbkowa	175. Zagorzyn	28. Harkłowa
129. Rdziostów	176. Zarzecze	29. Huba
130. Rogi	177. Zawada	30. Jabłonka
131. Rostoka-Brzeziny	178. Zawadka	31. Jaworki
132. Rostoka Wielka	179. Zbyszyce	32. Jurgów
133. Rostoka Ryterska	180. Złockie	33. Kacwin
134. Rostoka Mała	181. Złotne	34. Klikuszowa
135. Rożnów	182. Znamirowice	35. Kluszkowice
136. Rybień	183. Zubrzyk	36. Kościelisko
137. Rytro	184. Żbikowice	37. Knurów
138. Siedlce	185. Żegiestów	38. Krauszów
139. Siołkowa	186. Żeleźnikowa	39. Krempachy
140. Składziste		40. Krościenko
		41. Krośnica
		42. Lasek
		43. Leśnica
		44. Lipnica Mała
		45. Lipnica Wielka
		46. Ludźmierz
		47. Łapszanka
		48. Łapsze Niżne
		49. Łapsze Wyżne
		50. Łopuszna
		51. Maniowy
		52. Maruszyna
		53. Międzyrzeczerwienne
		54. Mizerna
		55. Morawczyna
		56. Murzasichle
		57. Niedzica
		58. Niwa
		59. Nowa Biała
		60. Obidowa
		61. Ochotnica
		62. Odrowąż
		63. Orawka
		64. Ostrowsko
		65. Piekielnik
		66. Pieniążkowice
		67. Podczerwone
		68. Podsarnie
		69. Podwilk
		70. Ponice
		71. Poronin
		72. Pyzówka
		73. Raba Wyżna
		74. Rabka
		75. Ratułów
		76. Rdzawka
		77. Rogóżnik
		78. Rokiciny
		79. Rzepiska
		80. Sieniawa
		81. Skrzypne
		82. Sromowce Niżne
		83. Sromowce Wyżne
		84. Stare Bystre
		85. Szaflary
		86. Szczawnica Niżna
		87. Szczawnica Wyżna
		88. Szlachtowa
		89. Szlembark
		90. Tylka
		91. Tylmanowa
		92. Waksmund
		93. Witów
		94. Wróblówka
		95. Trybsz
		96. Załuczne

XIV. Powiat nowotarski

3 gminy miejskie,
100 gmin wiejskich.

Gminy miejskie:

1. Czarny Dunajec

W 1933 roku dokonano wielu zmian w funkcjonowaniu gmin wiejskich w Polsce. Kraj do tej pory posiadał kilka systemów administracji lokalnej oddziedziczonych po zaborach. Postanowiono to ujednoczyć i nową ustawę o samorządzie gminnym zwano „scaleniową.” Nowy ustrój najwięcej podobny był do ustawodawstwa w tym zakresie w dawnym Królestwie Polskim.

Od tej pory powołano gminy zbiorowo złożone z kilku lub kilkunastu wsi (a nawet więcej), folwarków, osad itp. W odróżnieniu od dawnej Galicji czy zaboru pruskiego, gdzie funkcjonował bardzo podobny system gmin jednostkowych. Ustawa scaleniowa nie objęła tylko Województw Śląskiego, gdzie zachowany został dawny ustrój gmin jednostkowych.

Gminy dzieliły się na gromady (odpowiednik współczesnych sołectw). Tworzenie i znoszenie gmin miało miejsce na podstawie rozporządzenia ministra spraw wewnętrznych. Podział na gromady był ogłaszany w Dzienniku Urzędowym Województwa i dokonywano go na mocy postanowienia wojewody.

W województwach krakowskim, lwowskim, stanisławowskich i tarnopolskim przeprowadzono reformę podziału administracyjnego. W miejsce 6033 gmin jednostkowych wprowadzono 735 gmin zbiorowych. W województwie krakowskim powstało ich 195, w województwie lwowskim 252. Dawne gminy liczyły przeciętnie 1000 mieszkańców, nowe około 9000. Jednocześnie powołano w województwie krakowskim 1798 gromad, a w województwie lwowskim 2235 gromad. Dawne gminy stały się w większości nowymi gromadami. Zachowały swój majątek, zakłady, urządzenia gminne. Gromady posiadały prawo prywatne w zakresie rozporządzania majątkiem.⁴¹

Według nowej ustawy gminnej⁴² z 23 marca 1933 roku funkcję uchwałodawcze przejęła rada gminna. Wyboru radnych dokonywało kolegium złożone z delegatów rad gromadzkich, sołtysów i podsołtysów wszystkich gromad. Istniał cenzus wieku przy prawie wyborczym czynnym 25 lat (wcześniej 21) i w prawie wyborczym biernym wynoszący 30 lat (wcześniej 25).

W gminach do 5000 mieszkańców radnych było 12. Kadencja radnych wynosiła 5 lat. Warto wspomnieć, że w czasach II RP mandat radnego nie wiązał się z żadnym wynagrodzeniem.

W gromadach organem uchwałodawczym było zebranie gromadzkie. Zebranie zbierało się pod przewodnictwem sołtysa lub jego zastępcy (podsołtysa). Podejmowało uchwały dotyczące danej gromady (np. kwestie majątkowe), wybierało sołtysa i jego zastępcę na 3-letnie kadencje. Wybrani musieli mieć ukończone 30 lat. Zebranie Gromadzkie wybierało radnych gromadzkich w liczbie od 12 do 30. Organem wykonawczym gromady był sołtys oraz jego zastępca. Wybory zatwierdzał starosta powiatowy. Każdy mieszkaniec wsi w przypadku zgłoszenia go na sołtysa lub podsołtysa miał obowiązek sprawowania obowiązków do końca kadencji. Składali oni przysięgę służbową na ręce starosty. Do sołtysa należało kierowanie sprawami gromady, zarządzanie majątkiem, reprezentowanie gromady na

⁴¹ Pazdro Zbigniew, *Przemiany ustrojowe...*, s. 7.

⁴² Dziennik Ustaw nr 35, z dnia 13 maja 1933 roku, poz. 294.

zewnątrz. Przewodniczył on także zebraniom. Do sołtysa należały też sprawy bezpieczeństwa, porządku publicznego, przestrzegania przepisów, doręczania pism sądowych, wykonywania obowiązków związanych z poborem wojskowym.

W nowym ustroju gminnym utworzono nieznaną wcześniej organ – zarząd gminy. Przejął on część uprawnień dawnej rady gminy. Zarząd gminy funkcjonował na czele z wójtem i podwójcim. W skład zarządu wchodziło też dwóch lub trzech ławników. To właśnie zarząd gminy na co dzień sprawował władzę w gminie. Zarząd gminy przygotowywał projekt budżetu, regulaminy, instrukcje urzędu, decydował o wydatkach. Kadencja członków zarządu wynosiła 5 lat. Wójta oraz członków zarządu wybierała Rada Gminy w głosowaniu tajnym.

Na czele urzędu gminy stał sekretarz. Jako jedyny musiał mieć on odpowiednie kwalifikacje. Mianował go i zwalniał starosta powiatowy. Sekretarz protokołował posiedzenia rady gminy i miał głos doradczy na radzie. Sekretarz był kierownikiem urzędu gminy.

Wójt był zwierzchnikiem całej gminy i aparatu urzędniczego. Miał prawo reprezentowania gminy i podpisywania umów w jej imieniu. Dokumenty, w których były zobowiązania finansowe gminy, należało opatrzyć podpisem jeszcze jednego członka zarządu gminy. Wójt był reprezentantem administracji rządowej w terenie, wykonywał także zadania zlecone przez rząd.

Wójt, jako organ rządowy, działał jednoosobowo i pod osobistą odpowiedzialnością. Nadzór nad jego działalnością sprawował starosta. Starosta miał prawo zwolnić wójta lub rozwiązać radę gminy w przypadkach łamania prawa.

nie może być obecny przy rozważaniu sprawy i w głosowaniu nad nią brać udziału. Postanowienie to stosuje się również, jeżeli interesowani są: małżonek członka organu, jego krewni lub powinowaci pierwszych trzech stopni, osoby, pozostające pod jego opieką, przysposabiający (przysposobiciel), bądź przysposobiony, albo jeżeli chodzi o sprawę, w której pomiędzy członkiem organu a osobą trzecią zachodzi stosunek zastępstwa prawnego.

(3) Uchwały powyższych organów, powzięte w obecności osób, o których mowa w ust. (1) lub (2), może władza nadzorcza unieważnić, ma zaś obowiązek to uczynić na wniosek osoby interesowanej, zgłoszony w ciągu dni 30 po dniu powzięcia danej uchwały.

Rozdział 3.

Gmina wiejska i gromada.

Gmina wiejska.

Art. 10. (1) Do obszaru gminy wiejskiej wchodzi jedna lub więcej miejscowości (osad, miasteczek, wsi, siól, osiedli, przysiółków, kolonii, zaścianków, folwarków i t. p.).

(2) Wielkość obszaru gminy powinna odpowiadać naturalnemu, o ile możliwości, zasięgowi wspólnego zainteresowania lokalnymi sprawami publicznymi ogółu mieszkańców połączonych miejscowości, jak również zapewnić gminie zdolność wykonywania ciążących na niej zadań.

(3) Każda gmina wiejska jest samorządną jednostką terytorjalną, osobą prawną publicznego i podmiotem praw majątkowych.

Art. 11. (1) Członkami rady gminnej są: wójt, jako przewodniczący, podwójci, ławnicy oraz radni.

- (2) Liczba radnych wynosi w gminach wiejskich:
- a) do 5.000 mieszkańców — dwunastu;
 - b) od 5.000 do 10.000 mieszkańców — szesnastu;
 - c) powyżej 10.000 mieszkańców — dwudziestu.

Art. 12. (1) Zarząd gminny składa się z wójta, podwójciego oraz dwóch, w gminach zaś, liczących ponad 10.000 mieszkańców, trzech ławników.

(2) Wójta i podwójciego wybierają radni w głosowaniu tajnym większością głosów ustawowej ich liczby. Przy zachowaniu tej zasady należy w razie potrzeby zastosować głosowanie ściślejsze.

(3) Ławników wybierają radni w głosowaniu tajnym. Jeżeli na gminę przypada dwóch ławników, wybory ich oparte są na zasadach ograniczonego głosowania imiennego; głosować wolno tylko na jednego z kandydatów uprzednio zgłoszonych, za wybranych zaś uznaje się tych dwóch kandydatów, którzy otrzymali kolejno największą ilość głosów. Jeżeli na daną gminę przypada trzech ławników, wybierani są oni w głosowaniu stosunkowym. Bliższe zasady w tym zakresie ustala regulaminy wyborcze, wydane przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

(4) Radny, obejmując stanowisko wójta, podwójciego lub ławnika, traci mandat radnego.

Art. 13. (1) Gmina wiejska obowiązana jest utworzyć taką ilość stanowisk służbowych, jaka jest

niezbędna do prawidłowego wykonywania jej zadań, a przynajmniej stanowisko sekretarza gminnego.

(2) Na stanowisko sekretarza gminnego mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie, odbyły praktykę i złożyły egzamin z zakresu wymagań fachowych i umiejętności praktycznych. Na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej mogą być powoływane tylko osoby, które posiadają przepisane wykształcenie. Wojewoda po zasięgnięciu opinii wydziału wojewódzkiego (izby wojewódzkiej) władny jest zwolnić kandydata od wymaganego cenzusu wykształcenia, jeżeli złoży on przepisany egzamin zastępczy.

(3) Obowiązek ustanowienia stanowiska sekretarza gminnego (ust. (1)) nie dotyczy gmin, liczących do 5.000 mieszkańców, jeżeli w gminach tych ustanowiony jest urząd wójta zawodowego (art. 49). Władza nadzorcza może również zwolnić z obowiązku ustanowienia stanowiska sekretarza gminnego (ust. (1)) powyższe gminy, jeżeli wójt posiada kwalifikacje na sekretarza gminnego i czynności służbowe są głównym zajęciem wójta.

(4) Upoważnia się Ministra Spraw Wewnętrznych do wydania przepisów, normujących sprawę wykształcenia i praktyki, wymaganej od osób, powoływanych na stanowisko sekretarza gminnego, oraz ustalających program egzaminów tudzież skład komisji egzaminacyjnych. Wykształcenie, wymagane od kandydatów na pozostałe stanowiska w gminie wiejskiej, określa miejscowy statut służbowy, uchwalony przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy (art. 14 ust. (5)).

Art. 14. (1) Sekretarza gminnego powołuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolegialnie, po zatwierdzeniu uchwały przez starostę powiatowego, który zasięga uprzednio opinii wydziału powiatowego. Jeżeli gmina ustanowi stanowisko zastępcy sekretarza gminnego, w powyższy sposób również odbywa się powoływanie i zwalnianie zastępcy.

(2) Pozostałych pracowników gminnych przyjmuje i zwalnia wójt na podstawie uchwały zarządu gminnego, działającego w tym zakresie kolegialnie.

(3) Przyjmowanie i zwalnianie sekretarza gminnego oraz pozostałych pracowników gminnych następuje z zachowaniem praw nabytych, zastrzeżonych w ustawach specjalnych.

(4) Sekretarz gminny bierze udział w obradach zarządu gminnego i rady gminnej z głosem doradczym i protokołuje uchwały tych organów. Postanowienia art. 9 stosują się również do sekretarza gminnego.

(5) Zakres obowiązków i praw sekretarza gminnego oraz innych pracowników gminnych, jak również przepisy dyscyplinarne ustala w granicach ustaw specjalnych statut służbowy, uchwalony na wniosek zarządu gminnego przez radę gminną i zatwierdzony przez wydział powiatowy.

Gromada.

Art. 15. (1) Obszar gminy wiejskiej, jeżeli nie stanowi jednej miejscowości, dzieli się na gromady.

Fragment ustawy o częściowej zmianie ustroju gminnego (Dz. U. rok 1933, nr 35, poz. 294)

W związku z wejściem w życie w całym kraju nowego ustroju gminnego należało znieść dawne, jeszcze austriackie gminy jednostkowe.

Na mocy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 26 lipca 1934 roku utworzono gminę wiejską Grybów z siedzibą władz gminnych w mieście Grybowie. W skład gminy weszły gminy wiejskie: Biała Niżna, Biała Wyżna, Bińczarowa, Bogusza, Chodorowa, Cieniawa, Florynka, Kąclowa, Królowa Ruska, Króźłowa Niżna, Króźłowa Wyżna, Mszalnica, Ptaszkowa, Siołkowa, Stara Wieś, Wawrzka.⁴³

Na mocy rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 26 lipca 1934 roku utworzono gminę wiejską Nowy Sącz z siedzibą władz gminnych w mieście Nowy Sącz. W skład gminy weszły gminy wiejskie: Biegonice, Dąbrówka Polska, Dąbrówka – Klimkówka, Falkowa, Gołąbkowice, Jamnica – Kunów, Januszowa, Kamionka Wielka, Królowa Polska, Kurów, Mystków, Naściszowa, Piaszyn, Piątkowa, Wielogłowy, Wielopole, Zabełcze, Zawada.⁴⁴

Powyższe gminy funkcjonowały w ramach powiatu nowosądeckiego. Siedziby gmin mieściły się odpowiednio w Grybowie i Nowym Sączu.

⁴³ Dz. U. 1934 nr 69 poz. 642.

⁴⁴ Dz. U. 1934 nr 69 poz. 642.

642.

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH**

z dnia 26 lipca 1934 r.

**o podziale powiatu nowosądeckiego w województwie
krakowskim na gminy wiejskie.**

Na podstawie art. 103 ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. R. P. Nr. 35, poz. 294) zarządzam co następuje:

§ 1. W powiecie nowosądeckim, województwie krakowskim tworzy się następujące gminy wiejskie:

1) Chełmiec Polski z siedzibą w Chełmcu Polskim; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Biczycze Niemieckie, Biczycze Polskie, Chełmiec Niemiecki, Chełmiec Polski, Chomranice, Gaj, Klęczany, Krasne Potockie, Marcinkowice, Niskowa, Rdziostów, Swiniarsko, Trzetrzewina;

2) gminę Grybów z siedzibą w mieście Grybowie; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Biała Niżna, Biała Wyżna, Binczarowa, Bogusza, Chodorowa, Cieniawa, Florynka, Kałowa, Królowa Ruska, Krużłowa Niżna, Krużłowa Wyżna, Mszalnica, Ptaszkowa, Siołkowa, Stara Wieś, Wawrzka;

3) gminę Kobyle-Gródek z siedzibą w Kobyle-Gródku; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Bartkowa-Posadowa, Jelna-Zbęk, Kobyle-Gródek, Podole-Górowa, Przydonica, Roztoka-Brzeziny, Rożnów, Tabaszowa, Tropicie, Wola Kurowska, Zbyszycze, Znamirówice;

4) gminę Korzenna z siedzibą w Korzennej; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Bukowiec, Janczowa, Jasienna,

Koniuszowa, Korzenna, Lipnica Wielka, Librantowa, Łęka ad Siedlce, Łyczana, Miłkowa, Mogiło, Posadowa, Siedlce, Słowikowa, Trzycież, Wojnarowa;

5) gminę Krynica-Wieś z siedzibą w Krynicy-Wsi, w granicach dotychczasowej gminy wiejskiej Krynica-Wieś;

6) gminę Łabowa z siedzibą w Łabowej; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Kamianna, Kotów, Krzyżówka, Łabowa, Łabowiec, Łosie, Nowa Wieś, Roztoka Wielka, Uhryn;

7) gminę Łącko z siedzibą w Łącku; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Brzyna, Czarny Potok, Czerniec, Jazowsko, Kicznia, Łącko, Maszkowice, Obidza, Szczereż, Wola-Kosnowa, Wola-Piskulina, Zabrzeż, Zagorzyn, Zarzeczce;

8) gminę Łososina Dolna z siedzibą w Łososinie Dolnej; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Białowoda, Bilsko, Łęki ad Kąty, Łososina Dolna, Michalczowa, Rąbkowa, Skrzętla-Rojówka, Stańkowa, Swidnik, Tęgorbże, Witowice Dolne, Witowice Górne, Wronowice, Zawadka, Zbikowice;

9) gminę Muszyna z siedzibą w mieście Muszynie; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Andrzejówka, Dubne, Jastrzębik, Leluchów, Milik, Powroźnik, Szczawnik, Wojkowa, Złockie, Żegiestów;

10) gminę Nawojowa z siedzibą w Nawojowej; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Barnowiec, Bączka-Kunina, Czaczów, Frycowa, Homrzyska, Łazy Biegonickie, Łęg-Kamionka, Maciejowa, Myslec, Nawojowa, Popardowa, Poręba Mała, Roztoka Mała, Rybień, Składziste, Złotne, Żeleźnikowa;

11) gminę Nowy Sącz z siedzibą w mieście Nowym-Sączu; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Biegonice, Dąbrowka Polska, Dąbrowa-Klimkówka, Falkowa, Gołabkowice, Jamnica-Kunów, Januszowa, Kamionka Wielka, Królowa Polska, Kurów, Mystków, Naściszowa, Paszyn, Piątkowa, Wielogłowy, Wielopole, Zabelcze, Zawada;

12) gminę Piwniczna z siedzibą w mieście Piwnicznej; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Kokuszka, Łomnica-Zdrój, Młodów, Oblazy Ryterskie, Roztoka Ryterska, Rytło, Sucha Struga, Wierchomla Mała, Wierchomla Wielka, Zubrzyk;

13) gminę Podegrodzie z siedzibą w Podegrodziu; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Brzezina, Chochorowice, Długoleka-Swierkla, Gostwica, Juraszowa, Mokra Wieś, Naszacowice, Olszana, Olszanka, Podegrodzie, Podrzeczce, Rogi, Stadło;

14) gminę Stary Sącz z siedzibą w mieście Starym Sączu; w skład tej gminy wchodzi następujące dotychczasowe gminy wiejskie: Barcice, Barcice Dolne, Gaboń, Gołkowice Niemieckie, Gołkowice Polskie, Kadcza, Mostki, Moszczenica Niżna, Moszczenica Wyżna, Popowice, Przysietnica, Skrudzina, Wola Krogulecka;

Akt powołania gmin Grybów i Nowy Sącz

Nowe gminy należało jeszcze podzielić na gromady wiejskie w myśl nowych przepisów prawa. W 1934 roku gmina Grybów została podzielona na 16 gromad: Biała Niżna, Biała Wyżna, Binczarowa, Bogusza, Chodorowa, Cieniawa, Florynka, Kąclowa, Królowa Ruska, Króźłowa Niżna, Króźłowa Wyżna, Mszalnica, Ptaszkowa, Siołkowa, Stara Wieś, Wawrzka.⁴⁵

W 1934 roku gmina Nowy Sącz została podzielona na 18 gromad: Biegonice, Dąbrówka Polska, Dąbrowa Klimówka, Falkowa, Gołąbkowice, Jamnica – Kunów, Januszowa, Kamionka Wielka, Królowa Polska, Kurów, Mystków, Naściszowa, Paszyn, Piątkowa, Wielogłowy, Wielopole, Zabełcze, Zawada.⁴⁶

⁴⁵ Krakowski Dziennik Urzędowy 1934 nr 19 poz. 144.

⁴⁶ Krakowski Dziennik Urzędowy 1934 nr 19 poz. 144.

- h) Stojowice obejmująca obszar b. gminy Stojowice,
- i) Zakliczyn obejmująca obszar b. gminy Zakliczyn,
- j) Zawada-Szembek obejmująca obszar b. gminy Zawada-Szembek;

8) gmina Skawa dzieli się na 4 gromady,
a mianowicie:

- a) Skawa obejmująca obszar b. gminy Skawa,
- b) Skomielna Biała obejmująca obszar b. gminy Skomielna Biała,
- c) Spytkowice obejmująca obszar b. gminy Spytkowice,
- d) Wysoka obejmująca obszar b. gminy Wysoka ;

9) gmina Sułkowice dzieli się na 6 gromad,
a mianowicie:

- a) Biertowice obejmująca obszar b. gminy Biertowice,
- b) Jasienica obejmująca obszar b. gminy Jasienica,
- c) Krzywaczka obejmująca obszar b. gminy Krzywaczka,
- d) Rudnik ad Myślenice obejmująca obszar b. gminy Rudnik ad Myślenice,
- e) Sułkowice obejmująca obszar b. gminy Sułkowice,
- f) Wola Radziszowska obejmująca obszar b. gminy Wola Radziszowska;

10) gmina Wiśniowa dzieli się na 9 gromad,
a mianowicie:

- a) Glichów obejmująca obszar b. gminy Glichów,
 - b) Kobielnik obejmująca obszar b. gminy Kobielnik,
 - c) Lipnik obejmująca obszar b. gminy Lipnik,
 - d) Poznachowice Dolne obejmująca obszar b. gminy Poznachowice Dolne,
 - e) Poznachowice Górne obejmująca obszar b. gminy Poznachowice Górne,
 - f) Węglówka obejmująca obszar b. gminy Węglówka,
 - g) Wierzbanowa obejmująca obszar b. gminy Wierzbanowa,
 - h) Wiśniowa obejmująca obszar b. gminy Wiśniowa,
 - i) Zasań obejmująca obszar b. gminy Zasań;
- § 2. Pod nazwą „obszar b. gminy“ uważa się obszar gminy istniejącej do dnia wejścia w życie rozporządzenia Ministra Spraw Wewn. z dnia 14 lipca 1934 r. o podziale powiatu

myślenickiego na gminy wiejskie (Dz. Ust. Nr. 64, poz. 537).

§ 3. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Wojewoda:

Dr. M. Kwaśniewski.

144.

ROZPORZĄDZENIE
WOJEWODY KRAKOWSKIEGO

z dnia 12 września 1934 r.

o podziale obszaru gmin wiejskich w powiecie nowosądeckim na gromady.

Na podstawie art. 107 ust. (1) ustawy z dnia 23 marca 1933 r. o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorjalnego (Dz. U. Nr. 35, poz. 294) i za zgodą Wydziału Wojewódzkiego zarządzam, co następuje:

§ 1. Ustala się następujący podział obszaru gmin wiejskich w powiecie nowosądeckim na gromady:

1) gmina Chełmiec Polski dzieli się na 11 gromad, a mianowicie:

- a) Biczycze Niemieckie obejmująca obszar b. gminy Biczycze Niemieckie,
- b) Biczycze Polskie obejmująca obszar b. gminy Biczycze Polskie,
- c) Chełmiec obejmująca obszar b. gmin Chełmiec Niemiecki i Chełmiec Polski,
- d) Chomranice obejmująca obszar b. gminy Chomranice,
- e) Kłęczany obejmująca obszar b. gminy Kłęczany,
- f) Krasne Potockie obejmująca obszar b. gminy Krasne Potockie,
- g) Marcinkowice obejmująca obszar b. gminy Marcinkowice,
- h) Niskowa obejmująca obszar b. gminy Niskowa,
- i) Rdziostów obejmująca obszar b. gminy Rdziostów,
- j) Świniarsko obejmująca obszar b. gmin Gaj i Świniarsko,
- k) Trzetrzewina obejmująca obszar b. gminy Trzetrzewina;

2) gmina Grybów dzieli się na 16 gromad,
a mianowicie:

- a) Biała Niżna obejmująca obszar b. gminy Biała Niżna,
- b) Biała Wyżna obejmująca obszar b. gminy

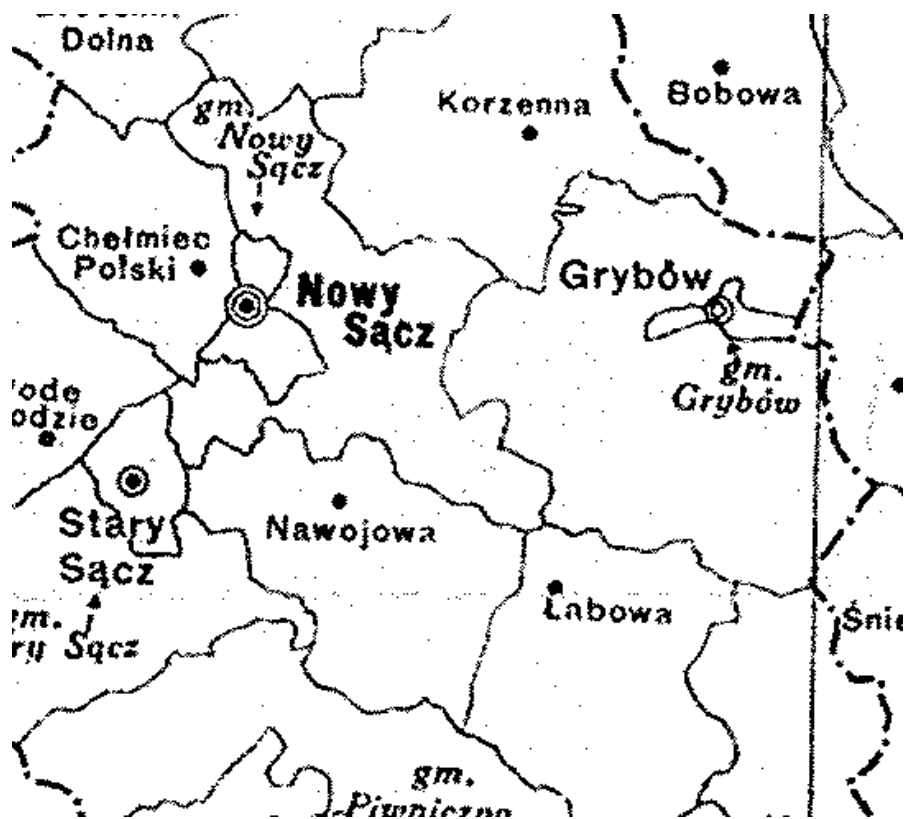
Podział gmin na gromady wiejskie (Krakowski Dziennik Wojewódzki, 1934, nr 19, poz. 138)

- Biała Wyżna,
- c) Binczarowa obejmująca obszar b. gminy Binczarowa.
- d) Bogusza obejmująca obszar b. gminy Bogusza.
- e) Chodorowa obejmująca obszar b. gminy Chodorowa.
- f) Cieniawa obejmująca obszar b. gminy Cieniawa.
- g) Florynka obejmująca obszar b. gminy Florynka.
- h) Kąclowa obejmująca obszar b. gminy Kąclowa.
- i) Królowa Ruska obejmująca obszar b. gminy Królowa Ruska.
- j) Krużłowa Niżna obejmująca obszar b. gminy Krużłowa Niżna.
- k) Krużłowa Wyżna obejmująca obszar b. gminy Krużłowa Wyżna.
- l) Mszalnica obejmująca obszar b. gminy Mszalnica.
- ł) Ptaszkowa obejmująca obszar b. gminy Ptaszkowa.
- m) Siołkowa obejmująca obszar b. gminy Siołkowa.
- n) Stara Wieś obejmująca obszar b. gminy Stara Wieś.
- o) Wawrzka obejmująca obszar b. gminy Wawrzka;
- 3) gmina Kobyle-Gródek dzieli się na 12 gromad, a mianowicie:**
- a) Bartkowa-Posadowa obejmująca obszar b. gminy Bartkowa-Posadowa.
- b) Jelna-Zbęk obejmująca obszar b. gminy Jelna-Zbęk.
- c) Kobyle-Gródek obejmująca obszar b. gminy Kobyle-Gródek.
- d) Podole-Górowa obejmująca obszar b. gminy Podole-Górowa.
- e) Przydonica obejmująca obszar b. gminy Przydonica.
- f) Roztoka-Brzeziny obejmująca obszar b. gminy Roztoka-Brzeziny.
- g) Rożnów obejmująca obszar b. gminy Rożnów.
- h) Tabaszowa obejmująca obszar b. gminy Tabaszowa.
- i) Tropie obejmująca obszar b. gminy Tropie.
- j) Wola Kurowska obejmująca obszar b. gminy Wola Kurowska.
- k) Zbyszyce obejmująca obszar b. gminy Zbyszyce.
- l) Znamirowice obejmująca obszar b. gminy Znamirowice;
- 4) gmina Korzenna dzieli się na 16 gromad, a mianowicie:**
- a) Bukowiec obejmująca obszar b. gminy Bukowiec.
- b) Janczowa obejmująca obszar b. gminy Janczowa.
- c) Jasienna obejmująca obszar b. gminy Jasienna.
- d) Koniuszowa obejmująca obszar b. gminy Koniuszowa.
- e) Korzenna obejmująca obszar b. gminy Korzenna.
- f) Lipnica Wielka obejmująca obszar b. gminy Lipnica Wielka.
- g) Librantowa obejmująca obszar b. gminy Librantowa.
- h) Łęka ad Siedlce obejmująca obszar b. gminy Łęka ad Siedlce.
- i) Łyczana obejmująca obszar b. gminy Łyczana.
- j) Miłkowa obejmująca obszar b. gminy Miłkowa.
- k) Mogilno obejmująca obszar b. gminy Mogilno.
- l) Posadowa obejmująca obszar b. gminy Posadowa.
- ł) Siedlce obejmująca obszar b. gminy Siedlce.
- m) Słowikowa obejmująca obszar b. gminy Słowikowa.
- n) Trzycieź obejmująca obszar b. gminy Trzycieź.
- o) Wojnarowa obejmująca obszar b. gminy Wojnarowa;
- 5) gmina Łabowa dzieli się na 9 gromad, a mianowicie:**
- a) Kamianna obejmująca obszar b. gminy Kamianna.
- b) Kotów obejmująca obszar b. gminy Kotów.
- c) Krzyżówka obejmująca obszar b. gminy Krzyżówka.
- d) Łabowa obejmująca obszar b. gminy Łabowa.
- e) Łabowiec obejmująca obszar b. gminy Łabowiec.
- f) Łosie obejmująca obszar b. gminy Łosie.
- g) Nowa Wieś obejmująca obszar b. gminy Nowa Wieś.
- h) Roztoka Wielka obejmująca obszar b. gminy Roztoka Wielka.

Podział gmin na gromady wiejskie (Krakowski Dziennik Wojewódzki, 1934, nr 19, poz. 138)

- l) Złotne obejmująca obszar b. gminy Złotne,
 m) Żeleźnikowa obejmująca obszar b. gminy Żeleźnikowa;
- 10) gmina Nowy Sącz dzieli się na 18 gromad, a mianowicie:**
- a) Biegonice obejmująca obszar b. gminy Biegonice,
 b) Dąbrówka Polska obejmująca obszar b. gminy Dąbrówka Polska,
 c) Dąbrowa-Klimkówka obejmująca obszar b. gminy Dąbrowa-Klimkówka,
 d) Falkowa obejmująca obszar b. gminy Falkowa,
 e) Gołąbkowice obejmująca obszar b. gminy Gołąbkowice,
 f) Jamnica-Kunów obejmująca obszar b. gminy Jamnica-Kunów,
 g) Januszowa obejmująca obszar b. gminy Januszowa,
 h) Kamionka Wielka obejmująca obszar b. gminy Kamionka Wielka,
 i) Królowa Polska obejmująca obszar b. gminy Królowa Polska,
 j) Kurów obejmująca obszar b. gminy Kurów,
 k) Mystków obejmująca obszar b. gminy Mystków,
 l) Naściszowa obejmująca obszar b. gminy Naściszowa,
 ł) Paszyn obejmująca obszar b. gminy Paszyn,
 m) Piątkowa obejmująca obszar b. gminy Piątkowa,
 n) Wielogłowy obejmująca obszar b. gminy Wielogłowy,
 o) Wielopole obejmująca obszar b. gminy Wielopole,
 p) Zabełcze obejmująca obszar b. gminy Zabełcze,
 r) Zawada obejmująca obszar b. gminy Zawada;
- 11) gmina Piwniczna dzieli się na 10 gromad, a mianowicie:**
- a) Kokuszka obejmująca obszar b. gminy Kokuszka,
 b) Łomnica-Zdrój obejmująca obszar b. gminy Łomnica-Zdrój,
 c) Młodów obejmująca obszar b. gminy Młodów,
 d) Oblazy Ryterskie obejmująca obszar b. gminy Oblazy Ryterskie,
 e) Roztoka Ryterska obejmująca obszar b. gminy Roztoka Ryterska,
- f) Rytro obejmująca obszar b. gminy Rytro,
 g) Sucha Struga obejmująca obszar b. gminy Sucha Struga,
 h) Wierchomla Mała obejmująca obszar b. gminy Wierchomla Mała,
 i) Wierchomla Wielka obejmująca obszar b. gminy Wierchomla Wielka,
 j) Zubrzyk obejmująca obszar b. gminy Zubrzyk;
- 12) gmina Podegrodzie dzieli się na 13 gromad, a mianowicie:**
- a) Brzezna obejmująca obszar b. gminy Brzezna,
 b) Chochorowice obejmująca obszar b. gminy Chochorowice,
 c) Długoleka-Świerkla obejmująca obszar b. gminy Długoleka-Świerkla,
 d) Gostwica obejmująca obszar b. gminy Gostwica,
 e) Juraszowa obejmująca obszar b. gminy Juraszowa,
 f) Mokra Wieś obejmująca obszar b. gminy Mokra Wieś,
 g) Naszacowice obejmująca obszar b. gminy Naszacowice,
 h) Olszana obejmująca obszar b. gminy Olszana,
 i) Olszanka obejmująca obszar b. gminy Olszanka,
 j) Podegrodzie obejmująca obszar b. gminy Podegrodzie,
 k) Podrzecze obejmująca obszar b. gminy Podrzecze,
 l) Rogi obejmująca obszar b. gminy Rogi,
 ł) Stadło obejmująca obszar b. gminy Stadło;
- 13) gmina Stary Sącz dzieli się na 13 gromad, a mianowicie:**
- a) Barcice obejmująca obszar b. gminy Barcice,
 b) Barcice Dolne obejmująca obszar b. gminy Barcice Dolne,
 c) Gaboń obejmująca obszar b. gminy Gaboń,
 d) Gołkowice Niemieckie obejmująca obszar b. gminy Gołkowice Niemieckie,
 e) Gołkowice Polskie obejmująca obszar b. gminy Gołkowice Polskie,
 f) Kadcza obejmująca obszar b. gminy Kadcza,
 g) Mostki obejmująca obszar b. gminy Mostki,
 h) Moszczenica Niżna obejmująca obszar b. gminy Moszczenica Niżna,
 i) Moszczenica Wyzna obejmująca obszar b. gminy Moszczenica Wyzna,

Podział gmin na gromady wiejskie (Krakowski Dziennik Wojewódzki, 1934, nr 19, poz. 138)

Fragment mapy administracyjnej z 1938 roku

Lata trzydzieste były dużo lepszym okresem rozwoju samorządu gminnego, mimo że w wielu gminach władze państwowe (sanacyjne) narzucały swoich wójtów i ograniczały czasem demokrację. Stabilizacja gospodarcza i rozwój ekonomiczny wpłynął na możliwość większych inwestycji. Budowano brukowane drogi (głównie szarwarkiem), sadzono drzewa, z tego okresu pochodzi wiele murowanych szkół. Był to także czas zorganizowania się licznych ochotniczych straży pożarnych, kółek rolniczych i organizacji społeczno-politycznych typu „Strzelec”, kół Przysposobienia Wojskowego, Wychowania Fizycznego i wielu innych. W każdej gminie świętowano rocznice narodowe, budowano pomniki. Efektem tego było wpojenie ducha patriotyzmu i odpowiedzialności, który tak bardzo przydał się w czasie nadchodzącej wojny.

II WOJNA ŚWIATOWA

1 września 1939 roku wybuchła II wojna światowa. Dość szybko te tereny znalazły się pod okupacją niemiecką.

Powołano Generalną Gubernię (12 października 1939) z gubernatorem Hansem Frankiem z siedzibą w Krakowie. Generalna Gubernia składała się z 4 dystryktów, w tym także krakowskiego. Niemcy nie zmienili w większości granic gmin i powiatów. Gminy Nowy Sącz i Grybów pozostały w powiecie nowosądeckim.

Okupant w dniu 28 listopada 1939 roku wydał zarządzenie „o zarządzie gmin polskich”. Gminy stały się odtąd narzędziem władz okupacyjnych. Władze niemieckie zniosły samorząd wiejski. Rozwiązano rady gminne, zarządy gmin i rady gromadzkie. Pozostały tylko organy wykonawcze – wójt i sołtysi oraz urząd gminy z sekretarzem. Niemcy nie mogli zastąpić całego aparatu administracyjnego swoimi ludźmi. Przedwojenni wójtowie i sołtysi najczęściej pozostawali początkowo na swoich stanowiskach. Odsetek Niemców wśród nich był znikomy. Wójtowie i sołtysi stali się funkcjonariuszami niemieckich starostw. Do ich głównych zadań należała organizacja kontyngentów oraz wyznaczanie ludzi do pracy przymusowej. Mieli też obowiązek wskazywania osób współpracujących z podziemiem oraz osób ukrywających się (np. Żydów)⁴⁷. Wójtowie i sołtysi organizowali prace szarwarkowe na rzecz Niemców.

Władze niemieckie zezwoliły na powstanie komisji doradczych przy wójcie jako organie doradczym. Jednak pełnię odpowiedzialności ponosił wójt. Komisja mogła doradzać w sprawach realizacji zarządzeń niemieckich, dbać o estetykę wsi, organizować pomoc społeczną. Komisja stanowiła coś w rodzaju „okupacyjnego samorządu”. Wielu wójtów, sołtysów i doradców pełniło swoją funkcję z polecenia podziemia⁴⁸.

Wójta mianował starosta i zatwierdzał szef okręgu (dystryktu). Starosta miał pełną władzę nad wójtem, kontrolował go i mógł uchylić każdą jego decyzję lub zmienić jego zarządzenie. *Wójtowie i sołtysi mieli obowiązek dokładnego wypełniania poleceń władz okupacyjnych, byli za to osobiście odpowiedzialni. W trudnych warunkach okupacyjnych ludzie ci przyjmowali różne postawy. Niektórzy spośród polskich wójtów i sołtysów starali się łagodzić los swych współrodaków z narażeniem własnego bezpieczeństwa; zdarzały się jednak wypadki kolaboracji*⁴⁹.

⁴⁷ Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 27.

⁴⁸ Tamże, s. 28.

⁴⁹ Ćwik W. Reder, *Lubelszczyzna – dzieje rozwoju terytorialnego, podziałów administracyjnych i ustroju władz*, Lublin 1977, s. 154.

Rozporządzenie

o zarządzie gmin polskich.

Z dnia 28 listopada 1939 r.

Na podstawie § 5 ust. 1 Dekretu Führer'a i Kanclerza Rzeszy Niemieckiej o Administracji okupowanych polskich obszarów z dnia 12 października 1939 r. (Reichsgesetzbl. I S. 2077, Dziennik Ustaw Rzeszy Niemieckiej I str. 2077) rozporządzam:

§ 1

Zarządem gminy (wsi, miasta, powiatu miejskiego) kieruje burmistrz za pełną i wyłączną odpowiedzialnością, a w razie niemożności wykonania obowiązków przezeń, jego zastępca.

§ 2

Burmistrz zastępuje gminę. Jest on przełożonym wszystkich osób zatrudnionych w służbie gminy. Przyjmuje ich do służby i zwalnia ich.

§ 3

Burmistrz ponosi odpowiedzialność za gminną gospodarkę finansową.

§ 4

Burmistrz ma do pomocy bez uszczerbku jego wyłącznej odpowiedzialności za porządek gminy 5 doradców w miejscowościach do 10.000 mieszkańców, a 10 doradców w miejscowościach ponad 10.000 mieszkańców.

§ 5

Doradców powołuje burmistrz spośród mieszkańców.

§ 6

Burmistrza i jego zastępcę powołuje w gminach do 20.000 mieszkańców Szef Okręgowy na przedstawienie przez Starostę, w miejscowościach ponad 20.000 mieszkańców Generalny Gubernator.

§ 7

Burmistrz ma być przynależnym do przeważającej w gminie grupy ludowej.

§ 8

(1) Bezpośrednią władzą nadzorczą nad gminami za wyjątkiem powiatów miejskich jest Starosta.

(2) Bezpośrednią władzą nadzorczą nad powiatami miejskimi jest Szef Okręgowy.

§ 9

Szef Okręgowy może ustanowić obok burmistrzów Starostów Miejskich, sprawujących w jego imieniu nadzór nad gminą.

§ 10

Władza nadzorcza, a w przypadku § 9 także Starosta Miejski, może uchylać, zmieniać, zastąpić i zawieszać każde zarządzenie burmistrza jak również sama z siebie wydawać własne zarządzenia.

§ 11

O ile według polskiego ustroju gmin utworzone są gminy zbiorowe z wójtem na czele, o tyle mają niniejsze postanowienia analogiczne zastosowanie.

§ 12

Prawo polskie, sprzeczne z niniejszymi postanowieniami, uchyla się.

§ 13

Przepisy potrzebne dla przeprowadzenia niniejszego rozporządzenia wyda Kierownik Wydziału Spraw Wewnętrznych w porozumieniu z Kierownikiem Wydziału Finansów przy Urzędzie Generalnego Gubernatora.

Krakau (Kraków), dnia 28 listopada 1939 r.

Generalny Gubernator
dla okupowanych polskich obszarów
F r a n k

Rozporządzenie o zarządzie gmin Polskich z 1939 roku

Urząd gminy bywał celem ataków partyzanckich. Niszczono akta kontyngentowe oraz zwykłe akta gminne.

Obok oficjalnych struktur władz gminnych wyznaczanych i kontrolowanych przez Niemców istniały też struktury polskiego państwa podziemnego. Każda gmina w ówczesnej Polsce miała podziemnego, konspiracyjnego wójta.

W czasie wojny rozbudowano urząd gminy, aby zapewnić sprawny pobór podatków i kontyngentów. Co tydzień każdy sołtys musiał stawić się w urzędzie gminy i wysłuchać kilkunastu zarządzeń w sprawie kontyngentów, podwód, podatków, bezpieczeństwa i wielu innych spraw. Zarządzenia były na przykład takie: *Zwracać uwagę, aby wałęsających się osobników zatrzymywać i meldować na posterunku, w rowach przydrożnych krów paść nie wolno, ogłoszono sołtysom, aby kontyngent jaj traktowali podobnie jak inne kontyngenty, zakaz korzystania z rozrywek i zabaw niebezpiecznych (huśtawki). Wszelkie tego rodzaju przyrzędy należy natychmiast zlikwidować, w przeciwnym razie posiadania na swoim terenie huśtawek będą surowo karani.* Sołtysi musieli zwracać uwagę na zaciemnienie mieszkań każdej nocy oraz wyznaczać warty nocne. Sołtysi przekazywali zarządzenia ludności i organizowali skup żywności. Prowadzili kartoteki kontyngentowe. Kontyngenty były bardzo rozmaite, objęto nimi prawie wszystkie rodzaje produkcji rolniczej. Władze niemieckie ściągały kontyngenty: zbożowy, drobiarski, mięsny, warzywny, mleczny, ziemniaczany, słomy, miodu, jaj, buraka cukrowego, lnu, konopi. Oprócz tego zbierano także podatki. Każde gospodarstwo było dokładnie wymierzone i oszacowane pod względem dochodów. We wsiach wyznaczono tak zwanych „bańkowych” zbierających bańki z mlekiem od gospodarzy. Za niedostarczenie mleka na czas groziła grzywna oraz rekwizycja krowy.

Jak można sobie wyobrazić, zorganizowanie poboru tylu różnych produktów rolniczych nie było łatwe. Ludność miała poważne opóźnienia w oddawaniu kontyngentów. Sołtysi na każdej odprawie byli ponaglani do terminowego rozliczania kontyngentów i podatków. Dla tych, którzy opóźniali się w oddawaniu kontyngentów, powstał doraźny sąd gminny, ogłoszenia w tej sprawie rozklejano w gminie. Oprócz sądów były też inne sposoby dyscyplinowania opornych. Stosowano kary zbiorowe. Na przykład gromady wiejskie, które nie oddały 100% kontyngentów, nie miały prawa przemiału zboża w młynach.

GMINNE RADY NARODOWE

Na przełomie 1944 i 1945 roku wkroczyły tutaj wojska radzieckie.

Wójtowie i aparat administracyjny (sekretarz, urzędnicy i sołtysi) wraz z odejściem Niemców zakończyli działalność. Z reguły byli oni bardzo zniechęceni przed ludność wiejską i rzadko pozostawali na stanowiskach w następnych latach.

Początkowo władzę przejmowali przedstawiciele delegatury Rządu na Kraj, bowiem legalnym rządem był Rząd Londyński, który w każdej gminie miał swojego przedstawiciela. Tymczasem w Lublinie powstał Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego działający pod osłoną ZSRR. To właśnie przedstawiciele tego komitetu, przy pomocy wojsk radzieckich, przejmowali faktyczną władzę w terenie. W każdej gminie, opanowanej przez Sowieców, ustanowiono komendanta wojennego, który bardzo szybko odsunął od władzy prawowitych przedstawicieli. Sprzyjało temu skoncentrowanie dużych grup wojsk radzieckich. Po kilku tygodniach od wejścia Rosjan tworzone na nowo urzędy gminy na czele z wójtem. Byli to z reguły ludzie z autorytetem tolerowani przez wojska radzieckie. Wraz z wejściem Sowieców ustalono obowiązkowe kontyngenty na rzecz Armii Czerwonej i wojsk polskich. Miały one podobny wymiar jak te z czasów wojny, zwano je „świadczkami rzeczowymi”. Z czasem je obniżano aż do zniesienia w 1947 roku.

W pierwszym okresie po wyzwoleniu opierano się na przedwojennych rozwiązaniach ustrojowych. Ustanowiony przez Sowieców PKWN w Lublinie wydawał dekryty w sprawach organizacja obszaru kraju wyzwolonego spod okupacji niemieckiej. Dnia 21 sierpnia 1944 roku dekret PKWN przywrócił przedwojenne podziały na województwa, gminy i gromady.

Gminy Grybów i Nowy Sącz w powiecie nowosądeckim funkcjonowały nadal w ramach województwa krakowskiego.

U S T A W A

z dnia 11 września 1944 r.

o organizacji i zakresie działania rad narodowych.

*Z ofiarnej walki ludu polskiego,
z krwi patriotów, przelanej ku chwale
Ojczyzny,
z bohaterskiego znoju żołnierzy Wolności,
z ducha braterskiej więzi Słowian w walce
z dziczą germańską,*

powstaje znów do życia Wolna i Niepodległa
Polska.

My, członkowie Krajowej Rady Narodowej, zgromadzeni na uwolnionej Ziemi Polskiej, pomni obowiązku wobec Narodu, z którego woli zjednoczyliśmy się do czynu i walki, wierni zasadom Manifestu Lipcowego, postanawiamy:

R o z d z i a ł I.**Powołanie rad narodowych.**

Art. 1. Do czasu powołania stałej politycznej reprezentacji narodu w myśl zasad konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., jako tymczasowe organy ustawodawcze i samorządowe na oswobodzonych od okupanta terenach Rzeczypospolitej Polskiej, działają rady narodowe.

Art. 2. 1. Struktura hierarchiczna rad narodowych jest następująca:

- a) Krajowa Rada Narodowa,
- b) wojewódzkie rady narodowe,
- c) powiatowe rady narodowe,
- d) miejskie rady narodowe,
- e) gminne rady narodowe.

2. Zakres działalności terytorialnej rad narodowych wskazanych w § 1 punkty b—e, opiera się na podziale administracyjnym Rzeczypospolitej Polskiej z tym, że Rady Narodowe miast Warszawy i Łodzi posiadają uprawnienia wojewódzkich rad narodowych, miejskie rady narodowe miast wydzielonych posiadają uprawnienia powiatowych rad narodowych, zaś miejskie rady narodowe miast nie wydzielonych — uprawnienia gminnych rad narodowych.

R o z d z i a ł II.**Skład rad narodowych.**

Art. 3. Udział w tworzeniu rad narodowych biorą wszystkie organizacje i zrzeszenia

Fragment dekretu o radach narodowych z 11 września 1944 roku (Dz. U. 1944, nr 5, poz. 22)

Władze PKWN-u wprowadziły nowe rozwiązania ustrojowe. Wprowadzono wzorem ZSRR rady narodowe. W dniu 11 września 1944 roku wydano dekret o organizacji i zakresie działań Rad Narodowych.⁵⁰ Miały działać tymczasowo, ale pozostały aż do 1990 roku.

Rady narodowe stanowiły „uspołecznioną formę sprawowania administracji”. Była to instytucja nieznaną w społeczeństwie i podchodzono do niej na wsi z nieufnością. Rady narodowe zostały włączone w skład systemu samorządowego. Ostateczny kształt organizacji samorządu lokalnego został określony na mocy dekretu z 23 listopada 1944 roku. Zagwarantowano istnienie wspólnot samorządowych gminnych, powiatowych i wojewódzkich z własnym majątkiem i osobowością prawną. Wspólnota samorządowa posiadała swoje organy wykonawcze – zarządy oraz uchwałodawcze – rady narodowe (zamiast poprzednio rad gminnych). Zakres działań organów regulowały przepisy przedwojenne (z 1933 roku). Jednocześnie rady narodowe na mocy innych przepisów stanowiły organy władzy państwowej o szczególnych kompetencjach kontrolnych. Organem rad narodowych były prezydium rad narodowych złożone z przewodniczącego, zastępcy i kilku członków. To właśnie prezydium rad narodowych z czasem zaczęły przejmować funkcje

⁵⁰ Dz.U. 1944 nr 5 poz. 22

zarządów gmin. Organ ten działał kolegialnie zbierając się na sesjach.

Gminne rady narodowe składały się z nie mniej niż 16 i nie więcej niż 36 radnych, „reprezentujących w miarę możliwości ludność poszczególnych wsi”. W skład gminnej rady narodowej wchodziła odtąd członkowie rady gminnej powołani przed uchwaleniem dekretu o radach narodowych, przedstawiciele organizacji politycznych, zrzeszeń społecznych, organizacji młodzieżowych, przedstawiciele wojskowości, nauki i pracy społecznej.

W praktyce członkowie rad byli delegatami partii politycznych i organizacji społecznych kontrolowanych przez nowe władze. Początkowo zasiadały w nich także osoby z przedwojennego samorządu, autorytety miejscowe, nawet księża. Te osoby wyrzucano przy częstych „reorganizacjach” rad zarządzanych przez rady wyższego szczebla. Wola ludności poszczególnych wsi nie miała najmniejszego znaczenia. Niewygodnych radnych usuwano, a w ich miejsce powoływano nowych na mocy uchwały gminnej rady. Preferowano ludzi związanych z PPR (potem PZPR) i o niskim statusie majątkowym. Największa „akcja wymiany” radnych miała miejsce w 1948 roku.

Gminne rady narodowe w głosowaniu tajnym większością głosów wybierał zarząd gminny jako organ wykonawczy. Zarząd składał się z wójta, podwójciego i trzech członków. Wybór wójta i podwójciego podlegał zatwierdzeniu przez starostę. Kompetencje zarządu były takie same jak przed wojną, jednak z czasem zaczęto pomniejszać ich rolę. Ich funkcje przejmowały prezydium rad narodowych spychając wójta do mało znaczącej w gminie roli wykonawcy poleceń prezydium GRN.

Zarząd gminy miał do pomocy urząd gminy z sekretarzem na czele. W urzędach zatrudniono więcej urzędników – referentów. Byli to referenci ds. administracyjnych, wojskowych, kontyngentów, podatkowych itp. Zatrudniano także woźnego. Wiązało się to ze wzrostem biurokracji. Po wojnie płace w administracji lokalnej były bardzo małe i z tego powodu wielu wykwalifikowanych urzędników przedwojennych odeszło z pracy. Z czasem zastąpili ich nowi – ukształtowani według zupełnie nowych wzorców.

Tuż po wojnie praca urzędników gminnych była bardzo trudna. W ten sposób opisywano pracę po zakończeniu działań wojennych w jednej z gmin powiatu puławskiego: *W pierwszych latach jak rok 1945, 1946 i 1947 praca wójta na terenie gminy, była bardzo utrudniona, gdyż zdarzały się wypadki, że wójt gminy zmuszony był się ukrywać, również i niektórzy pracownicy, a nawet byli bici, z powodu grasujących band reakcyjnych, lecz w latach 1948, 1949 i 1950 mogła nastąpić poprawa (...).* Wszystko za sprawą podziemia niepodległościowego, które walczyło z władzą komunistyczną. Nowa władza nie cieszyła się poparciem ogółu ludności. Powszechnie odbierano ją jako narzuconą przy pomocy Armii Czerwonej. Świadczyły o tym prawdziwe wyniki referendum z 1946 roku (słynne hasło 3 razy „tak”) oraz wyborów ze stycznia 1947 roku. Masowe fałszerstwa spowodowały przejęcie pełni władzy przez komunistów.

Typowe dla tego pierwszego okresu powojennego była słaba frekwencja na sesjach gminnych rad narodowych. Zapewne nie wszyscy chcieli uczestniczyć we władzach ustanowionych przez komunistów, dodatkowo w tym czasie uczestniczenie we władzach gminnych mogło spowodować pobicie przez siły niepodległościowe. Wymierzanie publicznie kar cielesnych, było standardową karą dla zwolenników nowej władzy. Często zdarzało się, że niektórzy członkowie władz gminnych wyjeżdżali na Ziemię Zachodnie porzucając często

ważne funkcje we władzach lokalnych.

Ówczesny samorząd gminny zajmował się instytucjami oświatowymi, kulturalnymi, ochrony zdrowia, dróg lokalnych, gospodarki komunalnej, transportu.

Dochody samorządu pochodziły z różnego rodzaju opłat administracyjnych, targowych, za korzystanie z urządzeń komunalnych, pożyczek, dotacji Skarbu Państwa oraz dodatków do podatków państwowych (głównie podatek gruntowy).

Gromady wiejskie w okresie powojennym działały w oparciu o dawne rozwiązania prawne. Nadal istniało zebranie gromadzkie na czele z sołtysem i radą gromadzką. Wspólnoty gromadzkie organizowały życie zbiorowe swojej gromady. Jednak ich rola zaczęła być ograniczana. Formalnie rozporządzały majątkiem gromadzkim, jednak niewiele go pozostało, ponieważ został upaństwowiony. Władze komunistyczne wprowadziły bowiem podział majątku na państwowy, spółdzielczy i prywatny. Grunty gromadzkie i majątek gromadzki w tym podziale przeszły na własność państwa.

Do 1950 roku formalnie nadal działał samorząd gminny, jednak gminne rady narodowe uzyskały niewiele uprawnień do samodzielnego działania. (...) W systemie rad narodowych dominująca rola została powierzona organom wykonawczym i aparatowi urzędniczemu. Następowala biurokratyzacja życia publicznego. Szybko niszczał dawny majątek samorządowy, bo jego nowy właściciel – Skarb Państwa – nie potrafił temu skutecznie przeciwdziałać.⁵¹

⁵¹ Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 36.

Tabl. 3. Miasta. Gminy wiejskie (c. d.).

Miasta Gminy wiejskie	Ludność						Miasta Gminy wiejskie	Ludność					
	ogó- łem	męż- czy- źni	ko- biety	w wieku lat				ogó- łem	męż- czy- źni	ko- biety	w wieku lat		
				poni- żej 18	18-59	60 i wię- cej					poni- żej 18	18-59	60 i wię- cej
Pow. Nowy Sącz (dok.) — County Nowy Sącz (concl.)							Pow. Tarnów — County Tarnów						
Gminy wiejskie							Miasta						
Chełmiec Polski	8073	3753	4320	3785	3741	547	Tarnów	33108	14144	18964	10556	19932	2620
Grybów	15619	7388	8231	7167	7315	1137	Tuchów	3026	1418	1608	1069	1683	274
Kobyle-Gródek	9180	4387	4793	4347	4429	404	Gminy wiejskie						
Korzenna	12992	6178	6814	6130	6081	781	Ciężkowice	11461	5357	6104	4863	5686	912
Krynica - Wieś	971	495	476	383	547	41	Gromnik	9438	4427	5011	4206	4570	662
Łabowa	1992	989	1003	830	1001	161	Gumniska	19158	8886	10272	7996	9738	1424
Łącko	12359	5922	6437	5461	6066	832	Klikowa	7023	3314	3709	2995	3534	494
Łososina Dolna	8648	4155	4493	3948	4105	595	Lisia Góra	12128	5734	6394	5034	6041	1053
Muszyna	2671	1333	1338	1150	1370	151	Mościce	3819	1765	2054	1574	2054	191
Nawojowa	6777	3317	3460	3189	3201	387	Pleśna	8780	4299	4481	3808	4347	625
Nowy Sącz	12856	6143	6713	5898	6141	817	Ryglice	11253	5270	5983	4750	5641	862
Piwniczna	5296	2499	2797	2333	2624	339	Tuchów	10396	4878	5518	4614	4991	791
Podegrodzie	8178	3894	4284	3761	3952	465	Wierzchosławice	5973	2830	3143	2376	3111	486
Stary Sącz	7789	3647	4142	3490	3759	540							
Tylicz	3851	1895	1956	1729	1846	276							
							Pow. Wadowice — County Wadowice						

Dane ze spisu powszechnego z 1946 roku (Powszechny sumaryczny spis powszechny z 14 lutego 1946 roku, s. 62)

Samorząd gminny nie miał prawa istnieć w socjalistycznym państwie. Na mocy ustawy z 20 marca 1950 roku *O terenowych organach jednolitej władzy państwowej*⁵² zniesiono samorząd terytorialny (pozostał nadal okręg zwany gminą). Jego cały majątek przejęło państwo. Rozwiązano organy wykonawcze gmin (wójt i zarząd gminy), rady gromadzkie. Ich kompetencje przejęły rady narodowe. Wprowadzono wtedy jednolity system władz i administracji terenowej oparty na wzorach radzieckich. Rady narodowe były organami władzy państwowej w jednostkach podziału terytorialnego i na ich obszarze kierowały działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną. Na czele rad stały prezydya, które w praktyce przejęły funkcję rad narodowych⁵³. Rady narodowe wybierano w wyborach powszechnych przez miejscową ludność⁵⁴. Pierwsze wybory przeprowadzono jednak dopiero w 1954 roku.

W ten sposób pełnię władzy w gminie przejęły rady narodowe oraz prezydya – organ kolegialny. Już wcześniej obniżano rolę wójta i zarządu, teraz zlikwidowano te pozostałości *sanacyjnej Polski*. Prezydya zbierały się na sesjach podobnie jak wcześniej zarządy gminy. Pozostały nadal urzędy gminy pracujące pod kierunkiem sekretarzy gmin. Sekretarze wchodzili odtąd w skład prezydium.

Sołtysi do tej pory podlegali wójtom i starostom, od czasu wejścia przepisów z 1950

⁵² Dziennik Ustaw, 1950, nr 14, poz. 130.

⁵³ Kallas M., *Historia Ustroju Polski*, Warszawa 2001, s. 396.

⁵⁴ Tamże.

roku podlegali przewodniczącym gminnych rad narodowych.

W okresie powojennym nadal funkcjonował podział gmin na gromady odpowiadające naszym sołectwom. Jednak dawny samorząd gromadzki został zniesiony.

Po wojnie nadal funkcjonował podział gmin na gromady. Nie miały one jednak już uprawnień samorządowych. Według stanu z 1952 roku gmina Grybów składała się z 16 gromad: Biała Niżna, Biała Wyżna, Binczarowa, Bogusza, Chodorowa, Cieniawa, Florynka, Kąclowa, Królowa Ruska, Króźłowa Niżna, Króźłowa Wyżna, Mszalnica, Ptaszkowa, Siołkowa, Stara Wieś, Wawrzka.⁵⁵

W tym samym czasie gmina Nowy Sącz składała się z 17 gromad: Biegonice, Dąbrowa, Dąbrówka Polska, Jamnica – Kunów, Januszowa, Kamionka Wielka, Klimówka, Królowa Polska, Kurów, Mystków, Naściszowa, Paszyn, Piątkowa, Wielogłowy, Wielopole, Zabełcze, Zawada.⁵⁶

W latach 1953-1954 roku rozpoczęto kampanię propagandową informującą o potrzebie zmian w administracji. Władza ludowa miała znaleźć się *blżej ludu*, a nie tylko w często odległej siedzibie gminy. Administracja lokalna miała ulec gruntownej zmianie.

⁵⁵ Wykaz Gromad Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej według stanu z dnia 1 VII 1952 r., PRL, GUS, Warszawa s. 269.

⁵⁶ Tamże.

GROMADZKIE RADY NARODOWE

Już 1953 roku rozpoczęto przygotowania do zmian w podziale administracyjnym kraju najniższego szczebla. Dawne granice gmin, ustalone jeszcze w czasach carskich, funkcjonujące w latach II RP, wojny i czasów powojennych miały się zmienić. Gminy miały zastąpić mniejsze jednostki – gromady. Celem reformy miało być *włączenie coraz szerszych rzesz pracujących do udziału w rządzeniu państwem, rozwijaniu ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi.*

Zlikwidowano już samorząd gminny, teraz likwidacji miały ulec także gminy. Kraj miał ulec zupełnej przebudowie. Gromady miały stać się zalążkiem dużych, kolektywnych gospodarstw rolnych, coś na kształt radzieckich kołchozów.

25 września 1954 roku weszła w życie ustawa o reformie podziału administracyjnego.⁵⁷ W miejsce dotychczasowych gmin powstały nowe gromady położone na terenie jednej lub sąsiadujących ze sobą dawnych gmin. Nowe gromady miały mieć powiązania komunikacyjne, wspólne *urządzenia gospodarcze, kulturalne, zdrowotne.* Liczba mieszkańców miała się wahać od tysiąca do trzech tysięcy, powierzchnia od 15 do 50 kilometrów kwadratowych. Na czele całości stała Gromadzka Rada Narodowa z Prezydium (przewodniczący, zastępca, sekretarz prezydium i dwóch, trzech członków).

Początkowo Gromadzkie Rady Narodowe (GRN) miały bardzo wąskie kompetencje. Według ustawy gromadzkie rady: *kierują w swoim zakresie na terenie gromady działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną* (art. 10). W praktyce zostały głównie sprowadzone do wykonywania zarządzeń władz powiatowych. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej sprawowało szczegółową kontrolę nad działalnością władz gromadzkich.

Gromada uchwałała budżet (z czego połowa szła na kilkusobową administrację), zarządzała mieniem gromadzkim, prowadziła sprawy meldunkowe i rejestrację rowerów. Budżety gromadzkie powiązane były z budżetem powiatowym. Bez wsparcia władz powiatowych żadne inwestycje nie mogły być prowadzone, gdyż przekraczało to możliwości niewielkiej gromady. W tych czasach w niewielkim zakresie remontowano drogi sposobem szarwarkowym. Głównym zadaniem gromad okazało się organizowanie rolnictwa w celu powiększenia zbiorów i maksymalne zrealizowanie narzuconych planów skupu i podatków.

Gromady obejmowały kilka wsi, często nie mając na swoim terenie prawie żadnych instytucji użyteczności publicznej z wyjątkiem szkół. Często Gminne Spółdzielnie, ośrodki zdrowia, komendy MO itp. pozostawały poza granicami gromady skazując gromady na niesamodzielny byt.

Sołtysi w historii mieli lepsze i gorsze okresy, ale byli zawsze. Obowiązki sołtysów przejęli pełnomocnicy gromadzkich rad narodowych, powoływani przez gromadzką radę narodową. *Pełnomocnik działał w oparciu o wytyczne GRN i był łącznikiem między gromadą a wsią.* Do jego zadań należało organizowanie czynów społecznych, zwoływał zebrania wiejskie, *wpływał na polityczno-społeczne postawy wsi, informował GRN o skargach i postulatach ludności.* Wystawiał świadectwa pochodzenia zwierząt. Co tydzień uczestniczył w odprawach w biurze gromadzkim. Instytucja pełnomocników nie sprawdziła się i nigdy nie

⁵⁷ Dz. U. 1954, Nr 43, poz. 191.

została przez wieś zaakceptowana. Pełnomocnik nie był przez nich wybierany i nie reprezentował wsi. Był po prostu przedstawicielem władzy egzekwującym wykonywanie przez obywateli obowiązków wobec państwa. W latach 1954–1958 zebrania wiejskie nie mogły uchylać żadnych uchwał, mogły jedynie zgłaszać postulaty⁵⁸.

191

U S T A W A

z dnia 25 września 1954 r.

o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych.

W celu

- włączenia coraz szerszych rzesz pracujących chłopów do udziału w rządzeniu Państwem, rozwijania ich twórczej inicjatywy i aktywności dla pomnażania dobrobytu i kultury wsi,
- sprawniejszego zaspokajania potrzeb materialnych i kulturalnych ludności,
- dalszego zbliżenia organów władzy państwowej do najszerszych mas pracujących wsi — stanowi się, co następuje:

R o z d z i a ł 1.

U t w o r z e n i e g r o m a d.

Art 1.

W miejsce dotychczasowych gmin i gromad tworzy się nowe gromady, jako jednostki podziału administracyjnego wsi.

Art. 2.

W skład gromady powinny wchodzić wsie, położone na terenie jednej gminy lub sąsiadujące ze sobą gmin, powiązane komunikacyjnie oraz posiadające wspólne urządzenia gospodarcze, kulturalne lub zdrowotne.

Fragment ustawy o podziale administracyjnym wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. 1954, Nr 43, poz. 191)

Gromady miały się stać zalążkiem przyszłych dużych kolektywnych gospodarstw rolnych. Powoli wprowadzano kolektywne formy gospodarowania. Na przykład w wykonywaniu siewów poszczególne wsie miały współzawodniczyć i dodatkowo cała gromada współzawodniczyła z inną gromadą. Formalnie każde gospodarstwo rolne było prywatne i oddzielne, lecz plany siewów, omłotów itd. układano wspólnie i każdy rolnik, który za wcześnie lub za późno zasiał zboże mógł mieć kłopoty. Według planu akcja żniwna w 1955 roku miała się skończyć 15 sierpnia i do 1 września każda wieś miała odstawić 100% swoich zobowiązań w zbożu. Większość plonów należało oddać za symboliczne pieniądze na rzecz państwa, dopiero nadwyżki można było sprzedać. Za nie wykonanie planów groziły kary. Do najłagodniejszych należało wywieszenie nazwiska „opornego chłopca” na specjalnej tablicy przed biurem gromadzkim.

W październiku 1956 roku dawny system stalinowski upadł. Władzę przejął Władysław Gomułka. Na razie wycofano się z projektu powszechnej kolektywizacji. System

⁵⁸ Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 37.

podziału na małe gromady nie odpowiadał tym planom.

Od lutego 1958 roku weszła w życie nowa ustawa o radach narodowych dająca im większe uprawnienia.⁵⁹ Rozpoczęto także proces komasacji gromad w większe jednostki, bowiem większość z nich była kompletnie nieefektywna. W województwie lubelskim do 1972 roku zlikwidowano większość gromad. Przy tworzeniu gromad propaganda tłumaczyła, że władza będzie bliżej ludzi. Gdy rozpoczęto scalanie gromad nie było żadnej akcji propagandowej więc ludzie odbierali to z nieufnością.

Według ustawy o radach narodowych z 1958 roku precyzyjniej sformułowano zakres działania rad narodowych i ich kompetencje. Rada uchwałała na posiedzeniach lub rozpatrywała akty o zasadniczym znaczeniu dla podległego terytorium, jak budżet, plan społeczno-gospodarczy, sprawozdania z jego wykonania. Do zadań gromadzkich rad należały w szczególności: *współdziałanie z kółkami rolniczymi, spółdzielniami produkcyjnymi, dbanie o prawidłową gospodarkę w lasach, współdziałanie ze spółdzielniami w zakresie zaopatrzenia i usług, zarząd mieniem gromadzkim, drobnymi zakładami produkcyjnymi, usługowymi, zabezpieczenie pomieszczeń i obsługa szkół podstawowych, przysposobienia rolniczego, izb porodowych, bibliotek*. Aparatem wykonawczym i zarządzającym rady było prezydium, opiniodawczym i kontrolnym komisje rady. Organami pomocniczymi gromadzkich rad byli sołtysi i zebrania wiejskie. Prezydium (przewodniczący i 4-5 członków) jako organ wykonawczo-zarządzający rady, reprezentowało radę na zewnątrz i organizowało pracę rady narodowej. Przewodniczący prezydium wybrany przez radę musiał być zatwierdzony przez Powiatową Radę Narodową. Komisje rady opiniowały i inicjowały sprawy mające być przedmiotem sesji, kontrolowały działalność aparatu prezydium i całej rady. Szefowie komisji gromadzkich nie wchodzili w skład prezydium.

Sekretarz gromadzki nie wchodził odtąd w skład prezydium stojąc na czele biura gromadzkiego złożonego z kilku urzędników (referentów). W biurze gromadzkim pracował też przewodniczący jako etatowy pracownik. Wszyscy świadkowie z tamtych czasów opowiadają o pladze alkoholizmu wśród przewodniczących rad narodowych.

Pierwsze wybory do rad gromadzkich przeprowadzono 5 grudnia 1954 roku. Tym wyborom towarzyszyła wielka akcja propagandowa. Kolejne wybory również przeprowadzono w podobny sposób. Frekwencja zawsze zbliżała się do 100%, tyle samo głosowało na jedyną listę wyborczą – Front Jedności Narodu. Mimo, że wyniki były z góry znane władze przywiązywały, wzorem ZSRR, dużą wagę do wyborów. Pierwsze dwie kadencje rad narodowych były trzyletnie (1955-1958, 1958-1961). Od 1961 roku kadencje rad narodowych były czteroletnie. Wybory miały miejsce w latach 1961, 1965 i 1969.⁶⁰

Przed każdymi wyborami na wsiach przeprowadzano kampanię wyborczą, co oznaczało zebranie na którym mieszkańcy mieli wysuwać swoje postulaty (np. budowy drogi czy szkoły). Realne postulaty stawały się programem wyborczym. Z ich wypełnieniem bywało różnie.

Jednym z problemów ówczesnej administracji było rozdrobnienie. W dawnej gminie utworzono po kilka gromadzkich rad narodowych z osobnymi biurami gromadzkimi.

⁵⁹ Dz.U. z 1958 nr 5 poz. 16 (tekst ujednolicony Dz. U. z 1975 nr 26 poz. 139

⁶⁰ Daty wyborów: 5 grudnia 1954, 2 lutego 1958, 16 kwietnia 1961, 30 maja 1965, 1 czerwca 1969.

W każdej z tych gromad należało zapewnić lokal, sprzęt biurowy i kadry. Często był z tym duży problem. Pensje były niskie i trudno było znaleźć kompetentne osoby do pracy. Dodatkowo dochodził problem pijaństwa bardzo rozpowszechnionego w ówczesnej administracji.

Według ustawy o radach narodowych z 1958 roku na wsiach na nowo powołano sołtysów i zwoływano okresowo zebrania wiejskie. Artykuł 72, punkt 1 i 2 głosił: *Celem rozpatrywania spraw dotyczących poszczególnych wsi, wchodzących w skład gromady zwołuje się zebranie mieszkańców tych wsi (zebranie wiejskie). Dla zapewnienia stałej łączności między poszczególnymi wsiami a gromadzką radą narodową i jej prezydium mieszkańcy wsi wybierają sołtysa.* Powrócono do zebrań wiejskich. Sołtys uczestniczył w sesjach GRN z głosem doradczym.

Dla wsi polskiej okres po 1956 roku jest często nawet dobrze oceniany przez świadków. Po latach represji wiele się zmieniło. Władze przestały na siłę tworzyć spółdzielnie produkcyjne i PGR-y, co dało szybki efekt wzrostu produkcji rolnej. Zmniejszono wymiary obowiązkowych dostaw oraz podatków. Podniesiono ceny skupu. Polepszyło się zaopatrzenie sklepów, w tym także w materiały budowlane tak potrzebne na wsi. Władze państwowe położyły duży nacisk na spółdzielczość mleczarską, ogrodniczą i kredytową (Spółdzielnie Oszczędnościowo-Kredytowe). Utworzono Państwowe Ośrodki Maszynowe (POM), które świadczyły usługi maszynowe dla rolników. Władze postawiły na szkolenia rolnicze (organizowane w sezonie jesienno-zimowym). Wieś „zasypano” nawozami sztucznymi, które należało obowiązkowo wykupić⁶¹. Propagowano uprawę warzyw i owoców. Przy biurze gromadzkim rozpoczęła działalność gromadzka służba rolna złożona z agronoma i zootechnika gromadzkiego. Rozpoczęto weryfikacje gospodarstw rolnych pod względem rentowności. Duży nacisk kładziono na powstawanie kółek rolniczych mogących po preferencyjnych cenach kupować maszyny rolnicze. Kółka prawie siłą zakładano w każdej wsi. Z czasem tworzone Międzykółkowe Bazy Maszynowe mające na celu stworzenie lepszych usług dla rolników. Jednak władze nie zrezygnowały całkiem z zamierzeń kolektywizacji rolnictwa. Podtrzymywano nierentowne Państwowe Gospodarstwa Rolne oraz spółdzielnie produkcyjne, które się nie rozwiązały. W PGR-ach nadal panował bałagan i marnotrawstwo. Wiele jeszcze było marnotrawstwa w Gminnych Spółdzielniach mających monopol na handel, skup i usługi na wsiach. Kółka rolnicze i MBM-y wyróżniały się brakiem dbałości o sprzęt rolniczy⁶².

⁶¹ Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II...*, s. 270.

⁶² Tamże, s. 271.

UWAGA

**W NASZEJ GROMADZIE
SĄ I TACY PATRIOCI JAK:**

Ob.

Ob.

Ob.

którzy z honorem w 100% wykonali
swoje obowiązki wobec Państwa.

Swoją postawą zasłużyli sobie na
szacunek całej naszej gromady —
bierzmy z nich przykład.

Sprzedajmy w terminie zboże
Państwu, płacmy podatki i kontrak-
tujmy żywiec.

**CAŁA GROMADA BIERZE WZÓR
Z PRZODUJĄCYCH
CHŁOPÓW - PATRIOTÓW**

**KOŁO GROMADZKIE
Z. M. P.**

Lab. Zehn. Graf. Press. Techn. Zakład w Łukowie
• 341 21.10.51. 4-4-16279 500 A1 plama: kl VII 55 gr 21.10 - 21.10.51

PRZYKŁAD PLAKATU Z EPOKI GROMADZKICH RAD NARODOWYCH

Dużo sił i środków poświęcono słusznej akcji podniesienia poziomu oświaty, czytelnictwa i zwalczania analfabetyzmu. Na tym polu działały biblioteki gromadzkie. Borykały się one często z licznym problemami.

Jedynymi tolerowanymi partiami politycznymi na wsi była Zjednoczone Stronnictwo Ludowe cieszące się dość dużym poparciem oraz Polska Zjednoczona Partia Robotnicza. Ta druga cieszyła się małą popularnością. Nowych członków trudno było pozyskać.

W latach sześćdziesiątych nakłaniano do tworzenia kół gospodyń wiejskich dla kobiet na wsiach. Nazywano je *samorządem wiejskim kobiet*. Te organizacje były często jedynymi organizacjami propagującymi kulturę na wsi i położyły wielkie zasługi w zachowaniu tradycji i kultury ludowej. Integrowały także społeczność wiejską. Podnosiły poziom gospodarstw domowych. Władze państwowe położyły duży nacisk na podniesienie kultury rolnej. Na wsiach odbywały się wykłady wykształconych agronomów i zootechników. Na takie wykłady przybywały nieraz tłumy chętnych. W gromadach w końcu lat sześćdziesiątych powstały gromadzkie służby rolne złożone z agronomów i zootechników często z wyższym wykształceniem.

W tym okresie powstało wiele nowych ochotniczych straży pożarnych (lata 50 i 60 - te). Powstawały oddolnie, spontanicznie. Mimo, że władze im sprzyjały brakowało dla nich pomieszczeń na remizy i sprzętu przeciwpożarowego. Remizy budowano głównie czynem społecznym, co doskonale integrowało społeczność wiejską.

Dużą wagę przykładano do ochrony przeciwpożarowej. Każde gospodarstwo rolne musiało posiadać przygotowane na wypadek pożaru: wiadra, bosaki itp. Sprawdzaly to regularnie specjalne komisje.

Zachęcano do czynów społecznych, dzięki którym wiele wsi zyskało utwardzone drogi. Wiele szkół, remiz i innych obiektów powstało właśnie w ten sposób. Był to również czas ogólnopolskiej akcji „Tysiąc Szkół na Tysiąclecie”⁶³. Szkoły budowano przy pomocy środków pozyskanych z obowiązkowego Społecznego Funduszu Budowy Szkół.

Nowością było utworzenie Funduszu Gromadzkiego – obowiązkowe składki ludności liczone od przychodowości gospodarstwa. Fundusz nie wchodził w skład budżetu, wykorzystywano go do budowy i remontu dróg gromadzkich. W ten sposób zlikwidowano obowiązki szarwarkowe istniejące od średniowiecza. Jednak z drugiej strony propagowano czyny społeczne. Wiele wsi uczestniczyło w nich rzeczywiście z dużym zapałem, gdyż była to często jedyna metoda na budowę w danej miejscowości drogi, sklepu czy remizy. Również elektryfikacja wsi przebiegała przy udziale czynów społecznych w pracach niefachowych. Dzięki temu udało się zbudować wiele nowych dróg.

Mimo reform gromady nadal były zbyt małymi jednostkami terytorialnymi. Wiele gromad zależało od siebie nawzajem. Na przykład w jednej z nich była siedziba Gminnej Spółdzielni, która obsługiwała sąsiednie gromady. Podobnie było z lecznicami weterynaryjnymi, POM⁶⁴-ami i innymi. Dodatkowo panowały zbyt słabe warunki gospodarcze. Gromady zmieniły się w jednostki o charakterze administracyjnym. Zajmowały się one wydawaniem zaświadczeń i rozdziałem materiałów budowlanych. Gromady miały niski autorytet wśród ludności. Przewodniczący nie posiadali w większości nawet średniego wykształcenia. W biurze gromadzkim zarabiano się dość niewiele, co sprzyjało zatrudnianiu niekoniecznie kompetentnych osób.

Mimo wszystko lata sześćdziesiąte były okres stabilizacji na polskiej wsi. Przy braku większości materiałów budowlanych powstało wiele nowych murowanych domów, powoli wkraczała mechanizacja rolnictwa (poprzez rozwój kółek rolniczych), zbudowano wiele szkół oraz budynków użyteczności publicznej, a także dróg. Większość wsi została zelektryfikowana.

⁶³ 1000 lat państwa polskiego.

⁶⁴ Państwowy Ośrodek Maszynowy.

W latach 1954-1972 w okolicy Kamionki Wielkiej funkcjonowały następujące gromadzkie rady narodowe (nowy podział odbywał się w oparciu o „stare gromady”):

GROMADZKA RADA NARODOWA KAMIONKA WIELKA

W skład gromady Kamionka Wielka z siedzibą GRN w Kamionce Wielkiej weszły obszary gromad: Kamionka Wielka i Mystków z gminy Nowy Sącz.⁶⁵

Gromada została uznana przez ówczesne władze wojewódzkie za przyszłościową i w 1958 roku do gromady włączono obszar zniesionej gromady Królowa Ruska.⁶⁶ Kolejna zmian granic gromady miała miejsce w 1960 roku, wówczas do gromady włączono obszar wsi Mszalnica ze zniesionej gromady Mszalnica.⁶⁷

GROMADZKA RADA NARODOWA KRÓLOWA RUSKA

W skład gromady Królowa Ruska z siedzibą GRN w Królowej Ruskiej weszły obszary gromad: Królowa Ruska i Bogusza z gminy Grybów oraz gromada Królowa Polska z gminy Nowy Sącz.⁶⁸

Gromada przetrwała do końca 1957 roku, obszar jej włączono do gromady Kamionka Wielka.⁶⁹

GROMADZKA RADA NARODOWA MSZALNICA

W skład gromady Mszalnica z siedzibą GRN w Mszalnicy weszły obszary gromad: Mszalnica i Cieniawa z gminy Grybów.⁷⁰

Gromada nie została uznana za przyszłościową i została zniesiona z końcem 1959 roku. Wieś Mszalnica została włączona do gromady Kamionka Wielka, a wieś Cieniawa została włączona do gromady Ptaszkowa.⁷¹

⁶⁵ Dz. U. WRN w Krakowie 1954 nr 11 poz. 50.

⁶⁶ Dz. U. WRN w Krakowie 1957 nr 11 poz. 59.

⁶⁷ Dz. U. WRN w Krakowie 1959 nr 16 poz. 205.

⁶⁸ Dz. U. WRN w Krakowie 1954 nr 11 poz. 50.

⁶⁹ Dz. U. WRN w Krakowie 1957 nr 11 poz. 59.

⁷⁰ Dz. U. WRN w Krakowie 1954 nr 11 poz. 50.

⁷¹ Dz. U. WRN w Krakowie 1959 nr 16 poz. 205.

GROMADA NOWY SĄCZ

Gromada Nowy Sącz z siedzibą GRN w Nowym Sączu została utworzona w 1969 roku. W skład gromady weszły obszary zniesionych gromad: Zawada i Piątkowa.⁷² Gromada przetrwała do końca 1972 roku.

GROMADZKA RADA NARODOWA ZAWADA

W skład gromady Zawada z siedzibą GRN w Zawadzie weszły obszary gromad: Zawada i Jamnica z gminy Nowy Sącz.⁷³

Gromada przetrwała do końca 1968 roku. Decyzją władz wojewódzkich zniesiono gromadę Zawada, a z obszaru zniesionej gromady Zawada oraz obszaru zniesionej gromady Piątkowa utworzono gromadę Nowy Sącz z siedzibą władz gromadzkich w Nowym Sączu.⁷⁴

⁷² Dz. U. WRN w Krakowie 1968 nr 9 poz. 137.

⁷³ Dz. U. WRN w Krakowie 1954 nr 11 poz. 50.

⁷⁴ Dz. U. WRN w Krakowie 1968 nr 9 poz. 137.

2. gromadę Krzczonów z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Krzczonowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Krzczonów i Zawadka, z gminy Pcim,
3. gromadę Brzezowa z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Brzezowej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Brzezowa i Kornatka, z gminy Raciechowice,
4. gromadę Zegartowice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zegartowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Zegartowice, Krzesławice, Bojańczyce i Dąbie, z gminy Raciechowice,
5. gromadę Gruszków z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gruszkowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Gruszków, Kawec, Żeroślawice i Sawa, z gminy Raciechowice,
6. gromadę Siepraw z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Sieprawiu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Siepraw i Łyczanka, z gminy Siepraw,
7. gromadę Gorzków z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Gorzkowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Gorzków, Byszyce i Bienkowice, z gminy Siepraw,
8. gromadę Zakliczyn z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Zakliczynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Zakliczyn, Stojowice i Czechówka, z gminy Siepraw,
9. gromadę Skawa z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Skawie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Skawa, z gminy Skawa,
10. gromadę Skomielna Biała z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Skomielnej Białej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Skomielna Biała, z gminy Skawa,
11. gromadę Spytkowice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Spytkowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Spytkowice i Wysoka, z gminy Skawa,
12. gromadę Sułkowice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Sułkowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Sułkowice, z gminy Sułkowice,
13. gromadę Rudnik z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rudniku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Rudnik ad Myślenice, z gminy Sułkowice,
14. gromadę Krzywaczka z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Krzywaczce; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Krzywaczka i Biertowice, z gminy Sułkowice,
15. gromadę Wola Radziszowska z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Woli Radziszowskiej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Wola Radziszowska, z gminy Sułkowice,
16. gromadę Wiśniowa z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wiśniowej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Wiśniowa, Kobieinik, Poznachowice Dolne i Wierzbanowa, z gminy Wiśniowa,
17. gromadę Lipnik z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Lipniku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Lipnik i Glichow, z gminy Wiśniowa,
18. gromadę Węglówka z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Węglówce; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Węglówka, z gminy Wiśniowa,
19. gromadę Dziekanowice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Dziekanowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Dziekanowice, Rudnik ad Dobczyce, Niedzów i Sieraków, z gminy Gdów oraz dotychczasowej gromady Nowa Wieś, z gminy Siepraw,
20. gromadę Stadniki z siedzibą gromadzkiej rady nar-

- rodowej w Stadnikach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Stadniki i Stryszowa, z gminy Gdów oraz dotychczasowych gromad: Skrzynka, Kędzierzyna i Kwapinka, z gminy Raciechowice,
41. gromadę Polanka z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Polance; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Polanka, z gminy Myślenice i dotychczasowej gromady Zawada, z gminy Siepraw,
42. gromadę Trzemeśnia z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Trzemeśni; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Trzemeśnia, Łęki i Poreba, z gminy Myślenice oraz dotychczasowej gromady Zasań, z gminy Wiśniowa,
43. gromadę Tenczyn z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Tenczynie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Tenczyn, z gminy Pcim i dotychczasowej gromady Krzczów, z gminy Łętownia,
44. gromadę Raciechowice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Raciechowicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Raciechowice, Czasław, Komorniki, Krzyworzeka i Mleżeń, z gminy Raciechowice oraz dotychczasowej gromady Poznachowice Górne, z gminy Wiśniowa,
45. gromadę Bysina z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bysinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Bysina, z gminy Myślenice i dotychczasowej gromady Jasienica, z gminy Sułkowice.

Sekretarz Sesji:

Fajfer Tekla

Przewodniczący Sesji:

Drelichowski Józef

UCHWAŁA Nr 26/IV/54

Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie

z dnia 6 października 1954 r.

w sprawie podziału na gromady powiatu nowosądeckiego.

Na podstawie art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 25 września 1954 r. o reformie podziału administracyjnego wsi i powołaniu gromadzkich rad narodowych (Dz. U. Nr 43, poz. 191) Wojewódzka Rada Narodowa w Krakowie uchwala, co następuje:

W powiecie nowosądeckim w województwie krakowskim tworzy się następujące gromady:

1. gromadę Barcice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Barcicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Barcice, Barcice Dolne, Wola Krogulecka i Popowice, z gminy Stary Sącz,
2. gromadę Berest z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Bereście; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Berest, Polany i Piorunka, z gminy Tylicz, oraz dotychczasowej gromady Kamianna, z gminy Łabowa,
3. gromadę Biegonice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Biegonicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Biegonice i Dąbrówka Polska, z gminy Nowy Sącz oraz dotychczasowych gromad: Łazy Biegonickie i Myślic, z gminy Nawojowa,
4. gromadę Brzezna z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Brzeznej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Brzezna i Chochorowice, z gminy Podegrodzie,
5. gromadę Chełmiec z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Chełmcu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Chełmiec, Biczycze Dolne, Niskowa i Swiniarsko, z gminy Chełmiec, oraz dotychczasowej gromady Podrzeczce, z gminy Podegrodzie,
6. gromadę Chomranice z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Chomranicach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Chomranice, Krasne Potockie i Wola Marcinkowska, z gminy Chełmiec,

Powołanie gromadzkich rad narodowych w powiecie nowosądeckim (Dz. Urz. WRN 1954, nr 11, poz. 50)

35. gromadę Librantowa z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Librantowej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Należiszowa, Klimkówka i Januszowa bez przysiółka Łęk, z gminy Nowy Sącz, oraz dotychczasowej gromady Librantowa, z gminy Korzenna,
36. gromadę Obidza z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Obidzy; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Obidza, z gminy Łącko,
37. gromadę Olszana z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Olszanie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Olszana i Olszanka, z gminy Podegrodzie, oraz dotychczasowej gromady Czarny Potok, bez części włączonej w granice nowej gromady Łącko, a nadto część obszaru dotychczasowej gromady Szczereź, z gminy Łącko.
- Granica gromady Olszana na odcinku części dotychczasowej gromady Szczereź, biegnie od południowo-zachodniego narożnika pgr. l. kat. 1497 dotychczasowej gromady Szczereź, położonego u styku z granicą dotychczasowej gromady Jazowsko, w kierunku północno-zachodnim i północnym, północno-wschodnią granicą pgr. l. kat. 1491, północnymi granicami pgr. l. kat. 1483, 1476, 1482, wschodnią granicą pgr. l. kat. 1450; północno-zachodnimi granicami pgr. l. kat. 1417, 1418, 1748/2, południową granicą pgr. l. kat. 1380/2, wschodnimi granicami pgr. l. kat. 1380/2, 1379, 1381, 1763/1, 1343/5, 1340/4, 1340/3, 1339, 1340/2, do granicy dotychczasowej gromady Olszana
38. gromadę Piwniczna z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w mieście Piwniczna; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Kokuszka i Młodów, z gminy Piwniczna oraz obszar miejscowości Głębokie, z miasta Piwniczna.
- Granica gromady Piwniczna na odcinku miejscowości Głębokie biegnie od południowo-zachodniego narożnika pgr. l. kat. 9307/6, miasta Piwniczna, położonego w środku koryta rzeki Poprad, w kierunku północno-wschodnim, południowo-wschodnimi granicami pgr. l. kat. 9307/6, 2401, 8988/2, 2402, 9005/2, 2403, 2404, 2405, 2406 do granicy dotychczasowej gromady Kokuszka,
39. gromadę Podegrodzie z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Podegrodziu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Podegrodzie, Juraszowa, Rogi, Naszacowice i Stadło, z gminy Podegrodzie,
40. gromadę Przysietnica z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Przysietnicy; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Przysietnica, z gminy Stary Sącz,
41. gromadę Przydonica z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Przydonicy; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Przydonica oraz część przysiółka Zbek z dotychczasowej gromady Jelna—Zbek, z gminy Kobyle—Gródek.
- Granica gromady Przydonica na odcinku części przysiółka Zbek biegnie od południowo-zachodniego narożnika pgr. l. kat. 884/1 dotychczasowej gromady Jelna—Zbek, położonego u styku z granicą dotychczasowej gromady Miłkowa, w kierunku północno-zachodnim i północnym, południowo-zachodnimi granicami pgr. l. kat. 884/1, 1303, północno-zachodnią granicą pgr. l. kat. 1303, północną granicą pgr. l. kat. 1302, północno-wschodnią i wschodnią granicą pgr. l. kat. 1300, południowymi granicami pgr. l. kat. 1086/2, 1085 do granicy gromady Kobyle—Gródek,
42. gromadę Piątkowa z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Piątkowej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Piątkowa, Gołąbkowice i Paszyn, z gminy Nowy Sącz, oraz część obszaru dotychczasowej gromady Januszowa stanowiąca przysiółek Łęk, z gminy Nowy Sącz.
- Granica gromady Piątkowa na odcinku przysiółka Łęk biegnie od południowo-wschodniego narożnika pgr. l. kat. 897 dotychczasowej gromady Januszowa, położonego u styku z granicą dotychczasowej gromady Piątkowa, w kierunku północno-wschodnim, południowo-zachodnimi granicami pgr. l. kat. 897, 731/4, północno-wschodnimi granicami pgr. l. kat. 731/3, 736, 795/1, południowo-wschodnią granicą pgr. l. kat. 714/5, wschodnimi granicami pgr. l. kat. 714/5, 714/11, 714/7, zachodnią granicą pgr. l. kat. 783, północno-zachodnią granicą pgr. l. kat. 784, zachodnią i północno-zachodnią granicą pgr. l. kat. 800, północno-zachodnimi granicami pgr. l. kat. 801, 808, częścią zachodniej i północno-zachodniej granicy pgr. l. kat. 894, południowo-zachodnimi granicami pgr. l. kat. 663/1, 666/3, 639/2, częścią południowo-wschodniej, zachodnią i częścią północno-zachodniej granicy pgr. l. kat. 642, północną granicą pgr. l. kat. 643, zachodnimi granicami pgr. l. kat. 617/6, 617/7, północno-zachodnią granicą pgr. l. kat. 617/7, do granicy dotychczasowej gromady Librantowa,
43. gromadę Ptaszkowa z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Ptaszkowej; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Ptaszkowa, z gminy Grybów,
44. gromadę Rytró z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rytrze; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Rytró, Roztoka Ryterska, Obłazy Ryterskie i Sucha Struga, z gminy Piwniczna,
45. gromadę Rożnów z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Rożnowie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszar dotychczasowej gromady Rożnów, oraz część obszaru dotychczasowej gromady Kobyle—Gródek, stanowiąca przysiółek Wiesiołka, z gminy Kobyle—Gródek.
- Granica gromady Rożnów na odcinku przysiółka Wiesiołka biegnie od południowo-zachodniego narożnika pgr. l. kat. 627/2 dotychczasowej gromady Kobyle—Gródek, położonego u styku z granicą dotychczasowej gromady Znamirówice, w kierunku wschodnim i północno-wschodnim, południowo-wschodnią granicą pgr. l. kat. 627/2 południowymi granicami pgr. l. kat. 634/2, 634/9, wschodnimi granicami pgr. l. kat. 634/14, 634/15, 80/2, 632/16, do granicy dotychczasowej gromady Bartkowa — Posadowa,
46. gromadę Siedlce z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Siedleach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Siedlce, Januszowa, Miłkowa, Słowikowa, Łęka ad Siedlce i Trzycierz, z gminy Korzenna,
47. gromadę Świdnik z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Świdniku; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Świdnik i Skrzetla—Rojówka, oraz część obszaru dotychczasowej gromady Wronowice, stanowiąca przysiółek Łyczanka, z gminy Łososina Dolna.
- Granica gromady Świdnik na odcinku przysiółka Łyczanka biegnie od południowo-zachodniego narożnika pgr. l. kat. 502/2 dotychczasowej gromady Wronowice, położonego u styku z granicą dotychczasowej gromady Skrzetla—Rojówka, w kierunku północno-zachodnim i północno-wschodnim, wschodnią, północno-wschodnią i północną granicą pgr. l. kat. 274/1, zachodnimi granicami pgr. l. kat. 323, 350, 673/1, południowo-wschodnią i wschodnią granicą pgr. l. kat. 353, południowo-wschodnimi granicami pgr. l. kat. 95, 96, częścią północno-wschodniej granicy pgr. l. kat. 253, północno-zachodnimi granicami pgr. l. kat. 365/1, 696/3, 642/2, 696/6, 696/7, do granicy dotychczasowej gromady Łososina Dolna,
48. gromadę Tropie z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Tropiu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Tropie i Roztoka Brzeziny, z gminy Kobyle—Gródek,
49. gromadę Trzetrzewina z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Trzetrzewinie; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Trzetrzewina i Biczycze Górne, z gminy Chełmiec,
50. gromadę Tegoborze z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Tegoborzu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Tegoborze, Białowoda i Zawadka, z gminy Łososina Dolna,
51. gromadę Tylicz z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Tyliczu; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Tylicz i Muszynka, z gminy Tylicz,
52. gromadę Wielogłowy z siedzibą gromadzkiej rady narodowej w Wielogłowach; w skład nowoutworzonej gromady wchodzi obszary dotychczasowych gromad: Wielogłowy Kurów, Dąbrowa, Wielopole i Zabełcze, z gminy Nowy Sącz,

Okres gromadzkich rad narodowych trwał w latach 1954-1972. Cechował się częstymi zmianami administracyjnym, szczególnie w pierwszych latach. Jednostki te były zbyt małe, a gromadzkie rady narodowe zbyt słabe finansowo i miały bardzo wąskie kompetencje, mimo stopniowego rozszerzania ich funkcji i tworzenia coraz to większych gromad. Gromady zarządzane były przez miejscowych działaczy społecznych. Niewielu z nich miało większe niż podstawowe wykształcenie. Gromady powstały w okresie stalinowskim i zupełnie nie przystawały do rzeczywistości lat siedemdziesiątych.

SPISY RADNYCH GROMADZKICH

GROMADZKA RADA NARODOWA KAMIONKA WIELKA

Radni kadencji 1954-1958	Radni kadencji 1958-1961
<p>15. Gromada Kamionka Wielka</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bauchan Ferdynand 2. Morański Michał 3. Ptak Władysław 4. Stefański Feliks 5. Pawłowski Michał 6. Majoch Mieczysław 7. Malczak Kazimierz 8. Szczecina Władysław 9. Siedlarz Jadwiga 10. Kruczek Stanisław 11. Gieniec Bolesław 12. Traciłowska Helena 13. Kościółek Władysław 14. Popieła Józef 15. Mikołajczyk Karol 16. Migacz Stanisław 17. Laskosz-Kazimierz 18. Górską Anna 19. Poręba Piotr 20. Górski Piotr 21. Poręba Helena 22. Poręba Julian 23. Poręba Stanisława 24. Basiaga Stanisław 25. Borek Józef 26. Kocemba Ignacy 27. Poręba Michał 	<p>Gromadzka Rada Narodowa w Kamionce Okręg wyborczy Nr 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kruczek Stanisław 2. Kocemba Ignacy 3. Homoncik Michał 4. Ptak Władysław 5. Morański Michał 6. Morański Antoni 7. Stefański Feliks 8. Smaga Tadeusz 9. Filipowicz Edward 10. Malczak Kazimierz 11. Kocemba Mieczysław 12. Kurdziel Jan 13. Klimek Wilhelm <p>Okręg wyborczy Nr 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Góra Józef 2. Basiaga Stanisław 3. Migacz Stanisław 4. Gieniec Bolesław 5. Bochenek Stanisław 6. Trojan Bartłomiej 7. Poręba Piotr 8. Kachniarz Jan <p>Okręg wyborczy Nr 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poręba Józef 2. Ruszkowicz Czesław 3. Poręba Kazimierz 4. Poręba Józef 5. Szczecina Piotr 6. Mężyk Jan

Radni kadencji 1961-1965

Gromadzkiej Rady Narodowej w Kamionce Wielkiej

w okręgu wyborczym Nr 1

1. Morański Edward
2. Kocemba Mieczysław
3. Stefański Feliks
4. Klimek Władysław
5. Kocemba Ignacy
6. Filipowicz Edward
7. Morański Michał
8. Kocemba Julian
9. Majoch Mieczysław
10. Oślizło Ferdynand

w okręgu wyborczym Nr 2

1. Basiaga Stanisław
2. Trojan Bartłomiej
3. Gieniec Bolesław
4. Świgut Władysław
5. Migacz Stanisław
6. Laskosz Władysław
7. Kiełbasa Stanisław
8. Kiełbasa Tomasz
9. Kocoń Jan
10. Ligęza Jan
11. Kruczek Jan

w okręgu wyborczym Nr 3

1. Szczecina Stanisław
2. Stanisław Władysława
3. Bugajski Edward
4. Ptaszkowski Jan
5. Dobosz Ignacy
6. Sobczak Józef

Radni kadencji 1965-1969

Gromadzkiej Rady Narodowej
w Kamionce Wielkiej

w okręgu wyborczym Nr 1:

1. Stefański Feliks
2. Morański Michał
3. Morański Edward
4. Tomasiak Jan
5. Kocemba Mieczysław
6. Kocemba Julian
7. Klimek Władysław
8. Homoncik Michał

w okręgu wyborczym Nr 2:

1. Szczecina Stanisław
2. Poręba Franciszek
3. Stanek Jan
4. Dobosz Ignacy

w okręgu wyborczym Nr 3:

1. Basiaga Stanisław
2. Gieniec Bolesław
3. Laskosz Władysław
4. Mól Bolesław
5. Janus Władysława

w okręgu wyborczym Nr 4:

1. Kiełbasa Stanisław
2. Kocoń Jan
3. Lizęga Jan
4. Kruczek Jan

Radni kadencji 1969-1972

Gromadzkiej Rady Narodowej w Kamionce Wielkiej

w okręgu wyborczym Nr 1:

1. Stefański Feliks
2. Morański Edward
3. Kocemba Julian
4. Homoncik Michał
5. Kocemba Mieczysław
6. Morański Michał
7. Leonow Mieczysław
8. Kocemba Ignacy
9. Ziobrowska Helena

w okręgu wyborczym Nr 2:

1. Szczecina Stanisław
2. Dobosz Ignacy
3. Trojan Władysław
4. Stanek Jan
5. Pałka Zofia

w okręgu wyborczym Nr 3:

1. Basiaga Stanisław
2. Poreba Władysław
3. Gieniec Bolesław
4. Kiełbasa Antoni
5. Kachniarz Stanisław

w okręgu wyborczym Nr 4:

1. Kocoń Jan
2. Kruczek Stanisław
3. Ligęza Jan
4. Kruczek Jan

GROMADZKA RADA NARODOWA KRÓLOWA RUSKA

Radni kadencji 1954-1958

20- Gromada Królowa Ruska

1. Dobosz Ignacy
2. Szczecina Piotr
3. Siedlik Stanisław
4. Rola Kazimierz
5. Kachniarz Stanisław
6. Poręba Józef
7. Mężyk Jan
8. Ptaszkowski Kazimierz

GROMADZKA RADA NARODOWA MSZALNICA

Radni kadencji 1954-1958	Radni kadencji 1958-1961
<p data-bbox="316 367 587 394">32. Gromada Mzsalnica</p> <ol data-bbox="316 403 662 808" style="list-style-type: none">1. Miczołek Władysław2. Męzyk Piotr3. Kruczek Jan s. Jakuba4. Poręba Piotr5. Jeleń Piotr6. Poręba Andrzej7. Ligęza Władysław8. Kruczek Stanisław9. Poręba Wojciech10. Kruczek Maria11. Kruczek Michał12. Bądowski Tomasz13. Kachniarz Józef14. Gondek Józef15. Filipowicz Jan16. Filipowicz Czesław17. Kruczek Jan s. Wojciecha	<p data-bbox="949 371 1332 398">Gromadzka Rada Narodowa w M</p> <p data-bbox="1061 407 1316 434">Okręg wyborczy Nr 1</p> <ol data-bbox="906 439 1165 647" style="list-style-type: none">1. Kielbasa Wojciech2. Kruczek Jan3. Bochenek Jan4. Kocoń Jan5. Rychlak Tadeusz6. Kruczek Maria7. Filipowicz Czesław8. Wójs Józef9. Ligęza Jan <p data-bbox="1061 656 1316 683">Okręg wyborczy Nr 2</p> <ol data-bbox="906 687 1189 938" style="list-style-type: none">1. Ogorzałek Konstanty2. Stelmach Piotr3. Ogorzałek Jakub4. Ogorzałek Józef5. Jeleń Czesław6. Poręba Bolesław7. Miczełek Józef8. Ząber Jan9. Ogorzałek Jan10. Górka Alojzy11. Poręba Piotr

GMINNA RADA NARODOWA KAMIONKA WIELKA

Od 1954 roku istniał podział kraju na gromady. Jednostki te były zbyt małe i nie sprawdziły się. Podjęto więc zasadnicze środki zmierzające do zmian. Te sprawy omawiał VI Zjazd PZPR w 1971 roku oraz VI Plenum PZPR w 1972 roku. 29 listopada 1972 roku Sejm uchwalił ustawę *O utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych*⁷⁵.

W 1972 roku utworzono gminy. W skład nowoutworzonej gminy Kamionka Wielka z siedzibą Gminnej Rady Narodowej w Kamionce Wielkiej weszły obszary sołectw: Bogusza, Kamionka Wielka z przysiółkiem Kamionka Mała, Królowa Górna, Królowa Polska, Mszalnica, Mystków.⁷⁶

⁷⁵ Dz.U. 1972, nr 49, poz. 312.

⁷⁶ Dz. U. WRN w Krakowie 1972 nr 18 poz. 268.

312

USTAWA

z dnia 29 listopada 1972 r.

o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych.

W celu stworzenia korzystniejszych warunków dla rozwoju społeczno-gospodarczego wsi, intensyfikacji rolnictwa i poprawy warunków bytowych mieszkańców oraz w celu pogłębienia demokracji socjalistycznej, dalszego wzmocnienia roli i aurytetytu rad narodowych i ich organów na terenach wiejskich, a także dla usprawnienia ich działalności stanowi się, co następuje:

Rozdział 1.

Gminy.

Art. 1. 1. Tworzy się gminy jako podstawowe jednostki podziału administracyjno-gospodarczego na terenach wiejskich, stwarzające ze względu na swoje rozmiary, potencjał gospodarczy i urządzenia odpowiednie warunki dla kierowania rozwojem gospodarczym i społeczno-kulturalnym oraz dla zaspokajania potrzeb mieszkańców.

2. Znosi się dotychczasowy podział terenów wiejskich na gromady.

3. Znosi się osiedla jako odrębne jednostki podziału administracyjnego.

Art. 2. W ustawie z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych (Dz. U. z 1963 r. Nr 29, poz. 172), zwanej w dalszych przepisach ustawą, wprowadza się po rozdziale 7 nowy rozdział 7a w brzmieniu:

„Rozdział 7a

Przepisy szczególne dotyczące gminnych rad narodowych.

Art. 65a. 1. Gminna rada narodowa jest organem władzy państwowej i podstawowym organem samorządu społecznego na terenie gminy.

2. Liczbę członków gminnej rady narodowej ustala powiatowa rada naroduwa w granicach od 20 do 50.

3. Organem administracji państwowej w gminie oraz organem wykonawczym i zarządzającym gminnej rady narodowej jest narzecznik gminy.

Art. 65b. 1. Do gminnych rad narodowych, ich organów i radnych stosuje się odpowiednio przepisy innych rozdziałów ustawy, jeżeli nie są sprzeczne z przepisami niniejszego rozdziału.

2. Przepisów innych rozdziałów ustawy oraz przepisów szczególnych, dotyczących prezydów rad narodowych, nie stosuje się do prezydów gminnych rad narodowych.

Art. 65c. 1. Gminna rada narodowa zapewnia wykonanie na terenie gminy zadań państwowych, wzrost i udowodnienie produkcji, ze szczególnym uwzględnieniem produkcji rolnej, rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny gminy, zaspokajanie potrzeb bytowych ludności oraz umocnienie dyscypliny społecznej.

2. Gminna rada narodowa w szczególności:

- 1) zapewnia wykonanie zadań gospodarczych i społecznych wynikających z planu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju,

- 2) ustala zasadnicze kierunki rozwoju gminy i środki zapewniające realizację związanych z tym zadań,
- 3) organizuje działalność społeczną dla wykonywania zadań gminnej rady narodowej,
- 4) wpływa na rozwijanie zespołowych form gospodarowania na wsi i organizowanie współpracy między uspołecznionymi i indywidualnymi formami gospodarki, na rozwijanie specjalizacji i kooperacji indywidualnych gospodarstw oraz na przyspieszanie postępu agro- i zootechnicznego w produkcji rolnej,
- 5) zapewnia rozwój zakładów, instytucji i urzędów służących zaspokajaniu potrzeb gospodarczych i społeczno-kulturalnych ludności,
- 6) koordynuje na terenie gminy działalność jednostek państwowych i spółdzielczych oraz organizacji społecznych w zakresie realizacji zadań wynikających z planu społeczno-gospodarczego rozwoju kraju oraz zadań istotnych dla rozwoju gminy i dla poprawy warunków życiowych jej mieszkańców, a także ochrony środowiska,
- 7) sprawuje kontrolę nad jednostkami państwowymi i spółdzielczymi oraz organizacjami społecznymi działającymi na terenie gminy, zwłaszcza pod względem ich gospodarności i właściwego podejścia do potrzeb obywateli, a także w zakresie przestrzegania dyscypliny, ładu i porządku.

Art. 65d. 1. W wypadkach uzasadnionych charakterem lub rozmiarami podejmowanych zadań gminne rady narodowe współdziałają z sąsiednimi radami narodowymi i w związku z tym mogą w szczególności:

- 1) podejmować wspólne uchwały,
- 2) zawierać porozumienia co do realizacji określonego zadania i jego finansowania oraz powoływać, w miarę potrzeby, jednostki organizacyjne dla jego realizacji,
- 3) ustalać zasady wspólnego korzystania z określonych obiektów i urządzeń,
- 4) tworzyć wspólne fundusze celowe,
- 5) organizować wykonanie określonych zadań w czynię społecznym,
- 6) podejmować wspólne akcje o charakterze społecznym, kulturalnym lub zdrowotnym.

2. Podejmując wspólne przedsięwzięcia rady narodowe organizują wspólną kontrolę ich wykonania.

Art. 65e. Na sesjach gminna rada narodowa w szczególności

- 1) uchwała:
 - a) wieloletnie i roczne plany społeczno-gospodarczego rozwoju gminy,
 - b) plany finansowania zadań objętych wieloletnimi planami oraz roczne budżety,
 - c) zadania przewidziane do wykonania w czynię społecznym oraz wysokość stawek świadczących na fundusz gminny i sposób jego wykorzystania,

Fragmenc ustawy o utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych (Dz. U. 1972, nr 49, poz. 312).

- Biczycze Dolne, Biczycze Górne, Chełmiec, Chomranice, Klęczany, Krasne Potockie, Marcinkowice, Niskowa, Rdziosłów, Swiniarsko, Trzetrzewina, Wola Marcinkowska.
- 2) **Gródek n/Dunajcem** z siedzibą gminnej rady narodowej w Gródku nad Dunajcem; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bartkowa-Posadowa, Bujne, Gródek n/Dunajcem, Jelna, Podole-Górowa, Przydonica, Rozтока-Brzeziny, Rożnów, Tropie, Zbyszce.
 - 3) **Grybów** z siedzibą gminnej rady narodowej w Grybowie; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Biała Niżna, Bińczarowa, Chodorowa, Cieniawa, Florynka, Kałłowa, Krużłowa Niżna, Krużłowa Wyżna, Ptaszkowa, Siólkowa, Stara Wieś, Wawrzka.
 - 4) **Kamionka Wielka** z siedzibą gminnej rady narodowej w Kamionce Wielkiej; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bogusza, Kamionka Wielka z przysiółkiem Kamionka Mała, Królowa Górna, Królowa Polska, Mszalnica, Mysłków.
 - 5) **Korzenna** z siedzibą gminnej rady narodowej w Korzennie; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bukowiec, Janczowa, Jasienna, Koniuszowa, Korzenna, Lipnica Wielka, Łęka, Lyczana, Miłkowa, Mogilno, Niecew, Posadowa Mogilska, Siedlce, Słowikowa, Trzycierz, Wojnarowa.
 - 6) **Łabowa** z siedzibą gminnej rady narodowej w Łabowej; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Barnawiec, Czaczów, Kamienna, Kotów, Krzyżówka, Łabowa, Łabowiec, Łosie, Maciejowa, Nowa Wieś, Rozтока Mała, Rozтока Wielka, Składziste, Uhryń.
 - 7) **Łącko** z siedzibą gminnej rady narodowej w Łącku; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Brzyna, Czarny Potok, Czerniec, Jazowsko, Kadcza, Kicznia, Łącko, Maszkowice, Obidza, Szczereź, Wola Kosnowa, Wola Piskulina, Zabrzeż, Zagorzyn, Zarzece.
 - 8) **Łososina Dolna** z siedzibą gminnej rady narodowej w Łososinie Dolnej; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Białawoda, Bilsko, Łęki, Łososina Dolna, Michalczowa, Rąbkowa, Skrzętla-Rojówka, Stańkowa, Świdnik, Tabaszowa, Tęgoborze, Witowice Dolne, Witowice Górne, Wronowice, Zawadka, Znamirówice, Zbikowice.
 - 9) **Muszyna** z siedzibą gminnej rady narodowej w Muszynie; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Andrzejówka, Dubne, Jastrzębik, Leluchów, Miłik, Powroźnik, Szczawnik, Wojkowa, Ziłockie, Żegiestów.
 - 10) **Nawojowa** z siedzibą gminnej rady narodowej w Nawojowej; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Bącza-Kunina, Frycowa, Homżyska, Nawojowa Popardowa bez przysiółka Kamionka Mała, Poręba Mała, Ziłone, Żeleźnikowa.
 - 11) **Nowy Sącz** z siedzibą gminnej rady narodowej w Nowym Sączu; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: część wsi Biegonice, Chrusłice, Dąbrowa, część wsi Dąbrówka Polska, Falkowa, Jamnica, Januszowa, Klimkówka, Kurów, Librantowa, Naściszowa, Paszyn, Piątkowa, Wielogłowy, Wielopole, Wola Kurowska, Zabełcze, część wsi Zawada.
 - 12) **Piwniczna** z siedzibą gminnej rady narodowej w Piwnicznej; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Głębokie, Kokuszka, Łomnica Zdrój, Młodów, Obiazy Ryterskie, Rozтока Ryterska, Rytro, Sucha Struga, Wierchomla Mała, Wierchomla Wielka, Zubrzyk.
 - 13) **Podegrodzie** z siedzibą gminnej rady narodowej w Podegrodziu; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Brzezna, Chochorowice, Długoleka-Świerkla, Gostwica, Juraszowa, Mokra Wieś, Naszczowice, Olszana, Olszanka, Podegrodzie, Podrzecze, Rogi, Stadła.
 - 14) **Stary Sącz** z siedzibą gminnej rady narodowej w Starym Sączu; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Barcice, Barcice Dolne, Gaboń, Gólkowice Dolne, Gólkowice Górne, Łazy Biegonickie, Mostki, Moszczenica Niżna, Moszczenica Wyżna, Mysłec, Popowice, Przysietnica, Skrudzina, Wola Krogulecka.
 - 15) **Tylicz** z siedzibą gminnej rady narodowej w Krynicy; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Berest, Czarna, Mochnaczka Niżna, Mochnaczka Wyżna, Muszynka, Piorunka, Polany, Tylicz.
- § 10. W powiecie nowotarskim, województwie krakowskim tworzy się następujące gminy:
- 1) **Biały Dunajec** z siedzibą gminnej rady narodowej w Białym Dunajcu w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Biały Dunajec, Bustryk, Gliczarów Dolny, Gliczarów Górny, Sierockie, Suche, Ząb.
 - 2) **Bukowina Tatrzańska** z siedzibą gminnej rady narodowej w Bukowinie Tatrzańskiej; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Białka, część wsi Brzegi, Bukowina Tatrzańska, Czarna Góra, Groń, Jurgów, Leśnica, Rzepiska.
 - 3) **Czarny Dunajec** z siedzibą gminnej rady narodowej w Czarnym Dunajcu; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Czarny Dunajec, Dział, Koniówka, Odroważ bez osiedla Bukowina, Piekienik, Pieniążkowice, Podczerwone, Podszkle, Wróblówka, Załuczne.
 - 4) **Czorsztyn** z siedzibą gminnej rady narodowej w Czorsztynie; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Czorsztyn, Grywałd, Hałuszowa, Huba, Kluszkowce, Krońnica, Maniowy, Mizerna, Sromowce Niżne, Sromowce Wyżne.
 - 5) **Jabłonka** z siedzibą gminnej rady narodowej w Jablonce; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Chyżne, Jabłonka, Orawka, Podwilk, Zubrzyca Dolna, Zubrzyca Górna.
 - 6) **Kościelisko-Witów** z siedzibą gminnej rady narodowej w Witowie; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Chochołów, Dzianisz, Kościelisko, Witów.
 - 7) **Lasek** z siedzibą gminnej rady narodowej w Lasku; w skład nowoutworzonej gminy wchodzi obszary sołectw: Długopole, Klikuszowa, Krauszów, Lasek, Ludźmierz, Morawczyzna, Obidowa, Pyzówka, Rogoźnik, Trute.
 - 8) **Lipnica Wielka** z siedzibą gminnej rady narodowej

Powołanie gminy Kamionka (Dz. Urz. WRN Kraków, nr 18, poz. 268)

W nowym ustroju gminnym oddzielono funkcje stanowiące od wykonawczych. Organem uchwałodawczym była gminna rada narodowa. Rada spośród swego grona wybierała prezydium i komisje. Przewodniczącym rady zostawał zwyczajowo pierwszy sekretarz gminnego komitetu PZPR. Przewodniczący GRN, jego zastępcy i szefowie komisji tworzyli prezydium gminnej rady narodowej. Na sesjach prezydium omawiano kwestie organizacyjne GRN ale też podejmowano uchwały na przykład o zatwierdzeniu sołtysów.

Obsługą administracyjną i kancelaryjną gminnej rady narodowej i jej organów zajmował się inspektor d/s rady narodowej i biuro rady. Inspektor służbowo podlegał przewodniczącemu, a zatrudniony i finansowany był przez Naczelnika.

Do zadań rady narodowej gminy należało uchwalanie rocznych i wieloletnich planów społeczno-gospodarczych rozwoju gminy oraz koordynowanie i kontrolowanie ich wykonania, uchwalanie budżetu na rok przyszły i kontrola jego wykonania, dysponowanie środkami funduszy celowych niezwiązanych bezpośrednio z budżetem, uchwalanie planu zagospodarowania przestrzennego terenu gminy.

Rada narodowa funkcjonowała w oparciu o uchwalony przez siebie regulamin. Obradowała na sesjach, na których podejmowała uchwały, które jako organ wykonawczy realizował naczelnik gminy.

Organami rady były: prezydium, komisje, a także Gminny Komitet Kontroli Społecznej, powołany na mocy ustawy z dnia 26 maja 1978 roku o zmianie ustawy o radach narodowych. Na czele prezydium (w skład, którego wchodził: przewodniczący, zastępcy oraz szefowie komisji gminnych) stał przewodniczący. Od 1974 roku przewodniczącym obligatoryjnie był I-szy sekretarz miejscowego komitetu PZPR. W niektórych gminach nawet nie przeprowadzano głosowania na forum rady tylko przez aklamację zatwierdzano przewodniczącego po zmianach personalnych w miejscowym komitecie PZPR. Trzeba dodać, że sekretarze partyjni często byli przenoszani z gminy do gminy, co wiązało się ze zmianami w prezydium.

Powołano urząd gminy jako terenowy organ administracji państwowej do wykonywania zadań naczelnika gminy. Naczelnik gminy był powoływany i odwoływany przez wojewodę. Gminna rada narodowa mogła tylko wyrażać niewiążącą opinię o kandydaturze. Naczelnicy rzadko pochodzili z terenu gminy, chociaż często bywali związani z władzami powiatowymi. Byli to w większości ludzie z wyższym wykształceniem mający często doświadczenie z administracją. W urzędach gmin zatrudniano osoby mające przynajmniej średnie wykształcenie lub będące w trakcie uzupełniania wykształcenia. Była to zupełna nowość w administracji lokalnej, sprzyjająca profesjonalizacji administracji.

Ustanowienie gmin w 1973 roku było przyznaniem się do porażki funkcjonowania gromadzkich rad narodowych. Powstały gminy, często prawie w dawnych granicach. Ustanowiono jednoosobowy organ wykonawczy przypominający dawnego wójta.

Urząd Gminy Kamionka rozpoczął pracę 1 stycznia 1973 roku na mocy ustawy z 29 listopada 1972 roku *O utworzeniu gmin i zmianie ustawy o radach narodowych*⁷⁷. Urząd funkcjonował w oparciu o Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 listopada 1972 r. „w sprawie zakresu działania naczelnika gminy, organizacji i zadań urzędu gminy oraz

⁷⁷ Dz.U. 1972, Nr 49, poz. 315.

niektórych spraw pracowniczych”⁷⁸.

Urząd gminy zasadniczo dzielił się na trzy części: Biuro Urzędu, Gminną Służbę Rolną i Urząd Stanu Cywilnego. Urząd gminy podzielony był na referaty kierowane przez sekretarza Biura Urzędu Gminy. Ważną pozycję zajmował główny księgowy urzędu gminy.

Gminna Służba Rolna (GSR) kierowana była przez kierownika. GSR tworzył zespół kilku ludzi sprawujący nadzór nad rolnictwem w gminie i organizujący jego sprawy. W latach osiemdziesiątych GSR zostały przekształcone w referaty rolnictwa.

Gminnej Radzie Narodowej podlegały wszelkie instytucje gospodarcze i państwowe na terenie gminy (np. GS SCh i posterunki MO). Miały one obowiązek składania sprawozdań. Gminy stały się z zamierzenia okręgiem samowystarczalnym dla wsi. Na jego terenie działała Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska, zbiorcza szkoła gminna, biblioteka gminna, gminny ośrodek zdrowia, spółdzielnia kółek rolniczych itp.

Ważne funkcje w środowisku wiejskim pełniły gminne spółdzielnie. *Gminne Spółdzielnie Samopomoc Chłopska są dominującą formą obrotu towarowego na wsi. Prowadzą one skup wszelkich artykułów rolniczych i zaopatrują wieś w artykuły potrzebne do produkcji rolnej oraz do konsumpcji. GS spełniają w imieniu państwa i zgodnie z ogólnospołecznym interesem funkcje organizatora rynku wiejskiego*⁷⁹. Gminne spółdzielnie spełniały zatem wiele funkcji. Zaopatrywały wieś we wszelkie potrzebne towary (od żywności po węgiel i materiały budowlane) i skupowały płody rolne od rolników. GS-y świadczyły też usługi np. transportowe, prowadziły działalność wytwórczą (wytwórnice wód gazowych, masarnie, piekarnie). Zajmowały się także działalnością kulturalną prowadząc Kluby Rolnika. Na czele GS-u stał prezes, zarząd oraz Walne Zgromadzenie członków spółdzielni.

Nadal funkcjonowały kółka rolnicze. W połowie lat siedemdziesiątych nastąpiła komasacja kółek i tworzono Spółdzielnie Kółek Rolniczych – SKR-y. Według ówczesnej definicji: *Celem działalności kółek rolniczych jest niesienie gospodarstwu chłopskim różnorodnej pomocy produkcyjnej, remontowanie maszyn, świadczenie usług budowlanych, rozwijanie wiedzy rolniczej, a także prowadzenie wielostronnej działalności społeczno-kulturalnej. Ponadto gminne SKR mają obowiązek prowadzenia własnej produkcji rolnej na obszarach przejmowanych od chłopów, którzy przechodząc na rentę lub emeryturę nie mają w rodzinie nikogo, komu mogliby przekazać gospodarstwo*⁸⁰.

Władze stawiały na rozwój kół gospodyń wiejskich. *Działalność kół gospodyń wiejskich dotyczy przede wszystkim spraw związanych z racjonalnym prowadzeniem gospodarstwa domowego, żywieniem rodziny, zdrowia i higieny, urządzenia mieszkań, wychowania dzieci i opieki nad nimi, uczestnictwa ludności wiejskiej w życiu kulturalnym itp.*⁸¹.

Powołanie gmin w tamtym okresie było całkiem dobrym posunięciem na miarę ustroju. Powstały większe jednostki terytorialne, które w ramach swego okręgu spełniały większość funkcji administracyjnych, gospodarczych i socjalnych ludności.

⁷⁸ Dz.U. 1972 nr 49, poz.315.

⁷⁹ Dyzma Gałaj, *Samorząd wiejski w PRL*, Warszawa 1978, s. 25.

⁸⁰ Tamże, s. 24.

⁸¹ Tamże, s. 25.

Z początkiem czerwca 1975 roku weszła w życie reforma administracji ustanawiająca dwustopniowy podział (zamiast trzystopniowego). Zlikwidowano powiaty, a ich kompetencje przejęły gminy i nowe województwa. Gmina Kamionka Wielka weszła w skład województwa nowosądeckiego.⁸²

Wybory do gminnych rad narodowych przeprowadzono po raz pierwszy w dniu 9 grudnia 1973 roku (Przesz kilka miesięcy, od stycznia do listopada 1973, w gminnych radach zasiadali radni wybrani jeszcze w 1969 roku.) Kolejne wybory organizowano w dniu 5 lutego 1978 roku, 17 czerwca 1984 i 19 czerwca 1988 roku. Wybory także przeprowadzono w atmosferze powszechnej mobilizacji, a wyniki i frekwencja zawsze zbliżały się do 100%. (w wyjątkiem ostatnich wyborów).

W latach 1976-1977 roku w całym kraju przeprowadzono przegląd nowo powołanych gmin. Nie wszystkie, według władz, spełniły swoje zadanie. Wiele z nich zlikwidowano. Tak też było z sąsiednią gminą Nowy Sącz.

W 1977 roku zniesiono gminę Nowy Sącz i włączono do gminy Chełmiec obszary sołectw: Dąbrowa, Januszowa, Klimkówka, Kurów, Librantowa, Paszyn, Wielogłowy, Wola Kurowska, część obszaru sołectwa Jamnica o powierzchni 425 ha, część obszaru sołectwa Nieściszowa o powierzchni 169 ha, część obszaru sołectwa Piątkowa o powierzchni 593 ha i część obszaru sołectwa Wielopole o powierzchni 196 ha.⁸³ W tym samym czasie ze zniesionej gminy Nowy Sącz włączono do miasta Nowy Sącz obszary sołectw: Biegonice, Chruslice, Dąbrówka Polska, Falkowa, Zabełcie i Zawada oraz część obszaru sołectwa Jamnica o powierzchni 80 ha, część obszaru sołectwa Naściszowa o powierzchni 125 ha, część obszaru sołectwa Piątkowa o powierzchni 153 ha i część obszaru sołectwa Wielopole o powierzchni 38 ha.⁸⁴

Do kolejnych zmian granic gminy doszło w 1983 roku. W skład gminy Kamionka Wielka włączono obszar sołectwa Jamnica bez przysiółka Kunów z gminy Chełmiec.⁸⁵

Lata siedemdziesiąte były to okres entuzjazmu i zmian. Polska wieś odczuła to poprzez zniesienie przez władz uciążliwych obowiązkowych dostaw. Rolników objęto bezpłatnymi ubezpieczeniami społecznymi. Sklepy były nieco lepiej zaopatrzone (choć jak w jednej z gmin w województwie kieleckim pisano „z zaopatrzeniem naszych sklepów nie jest źle ale nie jest też dobrze”). Władze sprzyjały młodym prężnym rolnikom, którzy mogli nawet kupić maszyny rolnicze takie jak traktor. Powstało wiele nowych murowanych domów i budynków gospodarczych.

Mimo to już w połowie lat siedemdziesiątych zaczęły się pojawiać symptomy kryzysu gospodarczego. W latach 1979-1980 kryzys państwa pogłębiał się. Do tego dochodziły klęski żywiołowe (ostra zima 1978/1979, mokre lato 1980). Sposobem na przezwyciężenie kryzysu było powołanie Komisji Kontroli Społecznych w każdej gminie w sierpniu 1978 roku. Tropiły one nieprawidłowości w dystrybucji dóbr.

Latem 1980 roku wiele zakładów pracy rozpoczęło strajki. Doprowadziło to do zalegalizowania ruchu „Solidarności”. Był to ciekawy okres w dziejach polskiej wsi.

⁸² Dz. U. 1975 nr 17 poz. 92.

⁸³ Dz. U. 1977 nr 2 poz. 11.

⁸⁴ Dz. U. 1977 nr 2 poz. 12.

⁸⁵ Dz. U. 1983 nr 15 poz. 74.

W sklepach nie wiele można było kupić ale wiele się zmieniało w kwestiach politycznych. Na przełomie 1980 i 1981 roku masowo podawali się do dymisji przewodniczący gminnych rad narodowych, którzy zajmowali też wysokie funkcje partyjne. Nowymi przewodniczącymi zostawali działacze społeczni cieszący się dużym zaufaniem społeczności wiejskiej.

W dniu 19 marca 1981 roku Rada Państwa podjęła uchwałę w sprawie umacniania roli samorządu mieszkańców wsi w ramach istniejących przepisów o radach narodowych. Zebrania wiejskie od tej pory mogły uchylać projekty uchwał, którymi musiała się zająć gminna rada narodowa. Zebrania zyskały inicjatywę uchwałodawczą. Zebrania wiejskie mogły wybierać rady sołeckie. Funkcja sołtysa została wzmocniona poprzez prawo do uczestniczenia w sesjach GRN z głosem doradczym. Sołtys mógł zawierać umowy w imieniu zebrania wiejskiego, co do udostępnienia obiektów sołectwa⁸⁶.

Jesienią 1981 roku w gminach pojawiło się wojsko – terenowe grupy operacyjne. Oficjalnie miały one „udzielać pomocy terenowym organom administracji państwowej w realizacji zadań społecznych, gospodarczych i obronnych, a także współdziałać z różnymi rodzajami samorządów i organizacji społecznych działających w środowisku wiejskim”⁸⁷. Przygotowywały grunt pod wprowadzenie stanu wojennego. Wojskowi tropili nieprawidłowości w gminach. Sporo ich wykryli ale najpierw należałoby zmienić cały ustrój aby poprawić zaopatrzenie.

13 grudnia 1981 roku do urzędów wkroczyło wojsko. Gminne rady narodowe i zebrania wiejskie miały zakaz zgromadzeń. W urzędach gmin urzędowanie rozpoczęli komendanci terenowych grup operacyjnych. Naczelnicy musieli respektować decyzje komendantów. Wojskowi chcieli naprawić sytuację metodami wojskowymi. W pewnej gminie w województwie lubelskim komendant został wezwany do opanowania rozruchów przy podziale jednego wagonu węgla między całą gminę, ale nawet uzbrojony w broń palną nie był w stanie tego dokonać.

Władzę odzyskała partia. W ciężkiej sytuacji pozostawali przewodniczący gminnych rad narodowych wybrani na przełomie 1980 i 1981 roku. Cieszyli się oni pewnym autorytetem i nie zawsze chcieli się podporządkować władzom wojskowym i partyjnym.

Jesienią 1982 roku władze zainicjowały powstawanie Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego (PRON).

W 1982 roku powinny były się odbyć wybory do rad narodowych, lecz z uwagi na stan wojenny wybory przełożono na rok 1984.

W początkach lat osiemdziesiątych władze postanowiły zreorganizować administrację wiejską. Ustawa z 20 lipca 1983 roku o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego na nowo powołała samorząd terytorialny. Nie był to samorząd w pełni tego słowa znaczeniu. Przepisy były dość mętne i różnie je interpretowano. Był to jednak pierwszy tak odważny krok władz państwowych. Samorząd wiejski otrzymał prawo do dysponowania własnymi funduszami, ale nie uzyskał osobowości prawnej. Zebrania wiejskie mogły decydować o sprawach lokalnych. Powoływały sołtysa i radę sołecką jako organy wykonawcze. Na czele rady mógł stanąć przewodniczący rady sołeckiej. Mógł nią także kierować sołtys. Główną

⁸⁶ Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990, s. 55.

⁸⁷ Tamże, s. 48.

osobą reprezentującą samorząd wiejski stawał się przewodniczący rady sołeckiej. Prawo zwoływania zebrań wiejskich przysługiwało radzie sołeckiej na wniosek 1/5 pełnoletnich mieszkańców sołectwa. Sołectwo mogło uchwalić swój statut i powoływać komisje. Nadzór nad samorządem wiejskim sprawowała rada narodowa i naczelnik. Nowe przepisy zobligowały naczelnika gminy i GRN do respektowania uchwał zebrań wiejskich. Sprawy dotyczące danej społeczności musiały być z nią uzgadniane. Wybory do rad sołeckich przeprowadzono jesienią 1984 roku, kolejne w 1988 roku.

185

USTAWA

z dnia 20 lipca 1983 r.

o systemie rad narodowych i samorządu terytorialnego.

W celu utrwalania socjalistycznego ludowładztwa i umacniania terenowych organów władzy i administracji państwowej oraz zapewnienia powszechnego udziału mieszkańców miast i wsi we współrządzeniu i współodpowiedzialności za sprawy kraju, mając na uwadze, że system rad narodowych i samorządu terytorialnego stanowi szczególnie ważną płaszczyznę wszechstronnego współdziałania przewodniej siły politycznej w budowie socjalizmu — Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej ze Zjednoczonym Stronnictwem Ludowym i Stronnictwem Demokratycznym, oraz działanie zespolonych w Patriotycznym Ruchu Odrodzenia Narodowego wszystkich sił społecznych i obywateli kierujących się konstytucyjnymi zasadami ustrojowymi Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, stanowi się, co następuje:

Rozdział 1

Przepisy ogólne.

Art. 1. Rady narodowe jako przedstawicielskie organy władzy państwowej i podstawowe organy samorządu społecznego są zarazem organami samorządu terytorialnego ludności w gminach, miastach, dzielnicach miast i województwach; urzeczywistniają władzę ludu pracującego miast i wsi, umacniają i rozwijają jego zdobycze, uczestniczą w postępowej przebudowie społeczeństwa; strzegą podstaw socjalistycznego państwa oraz praworządności ludowej.

Art. 2. 1. Rady narodowe wybierane są w wyborach powszechnych, równych, bezpośrednich i w głosowaniu tajnym na okres lat czterech licząc od dnia wyborów. Zasady i tryb przeprowadzania wyborów określa odrębna ustawa.

2. Wybory do rad narodowych zarządza Rada Państwa.

Art. 3. 1. Rady narodowe uczestniczą w kształtowaniu i realizacji polityki państwa; kierują całokształtem społeczno-gospodarczego i kulturalnego rozwoju na swoim terenie, wpływają na działalność wszystkich jednostek administracji i gospodarki oraz sprawują nad nimi kontrolę stosownie do przepisów niniejszej ustawy; działają na

rzecz zaspokajania potrzeb ludności, ochrony i wykorzystania zasobów gospodarczych i wartości kulturalnych terenu; urzeczywistniają zadania samorządu terytorialnego w jednostkach podziału terytorialnego państwa.

2. W jednostkach osiedleńczych, wyodrębnionych w ramach podstawowych jednostek terytorialnych, zadania samorządu terytorialnego realizowane są przez samorząd mieszkańców miast i wsi i jego organy.

3. Rady narodowe wraz z samorządem mieszkańców miast i wsi tworzą system samorządu terytorialnego.

4. Organy samorządu terytorialnego są właściwe do podejmowania wszelkich działań organizatorskich i gospodarczych zgodnie z zasadami uregulowanymi w niniejszej ustawie.

5. Samodzielność działania organów samorządu terytorialnego w zakresie określonym niniejszą ustawą pozostaje pod pieczęcią Sejmu oraz chroniona jest przez nadzór Rady Państwa.

Art. 4. Rady narodowe prowadzą samodzielnie — na zasadach określanych ustawami — działalność na rzecz zaspokajania potrzeb ludności oraz rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturalnego terenu, w szczególności poprzez:

- 1) planowanie społeczno-gospodarcze i przestrzenne na danym terenie w formie rzeczowej i finansowej oraz organizowanie wykonania planów w tym zakresie,
- 2) powoływanie przedsiębiorstw i zakładów dla wykonania zadań służących potrzebom ludności,
- 3) wytyczanie kierunków i kontrolowanie pracy terenowych organów administracji państwowej,
- 4) pobudzanie aktywności obywatelskiej służącej wszechstronnemu rozwojowi terenu oraz wykorzystaniu miejscowych zasobów i rezerw,
- 5) inicjowanie i koordynowanie działań związanych z rozwojem terenu i zaspokajaniem potrzeb ludności.

Art. 5. 1. Rady narodowe wykonują swoje zadania i kompetencje na sesjach oraz za pośrednictwem swoich organów.

2. Organami rad narodowych są ich prezydium i komisje.

Fragment ustawy o radach narodowych i samorządzie terytorialnym z 20 lipca 1983 roku (Dz. U. 1983, nr 41, poz. 185).

Nowa ustawa o radach narodowych i samorządzie wiejskim zwiększyła uprawnienia rad narodowych wobec naczelników. Od tej pory to gminna rada narodowa w porozumieniu z wojewodą wybierała swojego naczelnika.

Mimo pozorowanych i prawdziwych prób naprawienia sytuacji gospodarczej kraju kryzys się pogłębiał. Władza traciła autorytet. W dniu 19 czerwca 1988 roku przeprowadzono ostatnie wybory do rad narodowych w Polsce. Ogłoszono po raz pierwszy prawdziwe wyniki o frekwencji, które były bardzo niskie.

Zmiany zapoczątkowane w 1989 roku doprowadziły do uchwalenia nowej ustawy o samorządzie gminnym, który nadał samorządność dotychczas istniejącym gminom. Z końcem kwietnia 1990 roku zakończyła się przed terminem kadencja rad narodowych. Rozpoczął się nowy etap w historii gminy Kamianka Wielka.

DZIENNIK URZĘDOWY WOJEWÓDZTWA NOWOSĄDECKIEGO

Nowy Sącz, dnia 30 marca 1988 roku

Nr 5/88

TREŚĆ
Poz.

Str.

UCHWAŁA WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ W NOWYM SĄCZU

52 — Nr 194/XXIII/88 z dnia 29 marca 1988 r. w sprawie ustalenia liczby radnych rad narodowych stopnia podstawowego w województwie nowosądeckim

52

UCHWAŁA Nr 194/XXIII/88 WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ W NOWYM SĄCZU z dnia 29 marca 1988 roku

w sprawie ustalenia liczby radnych rad narodowych stopnia podstawowego
w województwie nowosądeckim

Działając na podstawie artykułu 14 ustawy z dnia 13 lutego 1984 r. ordynacja wyborcza do rad narodowych (tekst jednolity z 1988 r. Dz. U. Nr 7, poz. 55) Wojewódzka Rada Narodowa w Nowym Sączu ustala następujące ilości radnych rad narodowych stopnia podstawowego na terenie województwa nowosądeckiego:

1. Miejska Rada Narodowa w Gorlicach	— 60	22. Gminna Rada Narodowa w Gorlicach	— 35
2. Miejska Rada Narodowa w Nowym Sączu	— 80	23. Gminna Rada Narodowa w Gródku nad Dunajcem	— 25
3. Miejska Rada Narodowa w Nowym Targu	— 60	24. Gminna Rada Narodowa w Jabłonce	— 35
4. Miejska Rada Narodowa w Szczawnicy	— 30	25. Gminna Rada Narodowa w Jodłowniku	— 25
5. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Grybowie	— 40	26. Gminna Rada Narodowa w Kamienicy	— 20
6. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Jordanowie	— 40	27. Gminna Rada Narodowa w Kamionce Wielkiej	— 25
7. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Krynicy	— 40	28. Gminna Rada Narodowa w Korzennej	— 30
8. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Limanowej	— 50	29. Gminna Rada Narodowa w Krościenku nad Dunajcem	— 20
9. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Mszanie Dolnej	— 40	30. Gminna Rada Narodowa w Laskowej	— 20
10. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Muszynie	— 40	31. Gminna Rada Narodowa w Lubniu	— 25
11. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Piwnicznej	— 40	32. Gminna Rada Narodowa w Łabowej	— 20
12. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Rabce	— 40	33. Gminna Rada Narodowa w Łapszach Niżnych	— 25
13. Rada Narodowa Miasta i Gminy w Starym Sączu	— 40	34. Gminna Rada Narodowa w Łącku	— 30
14. Rada Narodowa Miasta Zakopanego i Gminy Tatrzańskiej	— 60	35. Gminna Rada Narodowa w Łososinie Dolnej	— 25
15. Gminna Rada Narodowa w Białym Dunajcu	— 30	36. Gminna Rada Narodowa w Łukowicy	— 25
16. Gminna Rada Narodowa w Bobowej	— 25	37. Gminna Rada Narodowa w Łuźnej	— 25
17. Gminna Rada Narodowa w Bukowinie Tatrzańskiej	— 25	38. Gminna Rada Narodowa w Moszczenicy	— 20
18. Gminna Rada Narodowa w Chelmcu	— 35	39. Gminna Rada Narodowa w Nawojowej	— 20
19. Gminna Rada Narodowa w Czarnym Dunajcu	— 35	40. Gminna Rada Narodowa w Nowym Targu	— 35
20. Gminna Rada Narodowa w Czorsztynie	— 20	41. Gminna Rada Narodowa w Niedźwiedziu	— 20
21. Gminna Rada Narodowa w Dobrej	— 25	42. Gminna Rada Narodowa w Ochotnicy Dolnej	— 25
		43. Gminna Rada Narodowa w Podegrodziu	— 25
		44. Gminna Rada Narodowa w Rabie Wyżnej	— 30
		45. Gminna Rada Narodowa w Sękowej	— 20
		46. Gminna Rada Narodowa w Tymbarku	— 25
		47. Gminna Rada Narodowa w Uściu Gorlickim	— 20

Przewodniczący WRN: Władysław Trybus

RADNI GMINNEJ RADY NARODOWEJ 1973-1990⁸⁸

Kadencja 1973-1977	Kadencja 1978-1984
<p style="text-align: center;">Gminnej Rady Narodowej w Kamionce Wielkiej:</p> <p>w okręgu wyborczym Nr 1:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Morański Michał 2. Frączek Eligiusz 3. Kłębczyk Bogusława <p>w okręgu wyborczym Nr 2:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Pawłowski Józef 2. Basiaga Stanisław 3. Kościółek Stanisław 4. Surma Maria 5. Ogorzałek Józef <p>w okręgu wyborczym Nr 3:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Michałik Helena 2. Dobosz Ignacy 3. Ptaszkowski Krzysztof 4. Tomasiak Andrzej <p>w okręgu wyborczym Nr 4:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Poręba Władysław 2. Górską Anna 3. Gieniec Stanisław 4. Pazgan Maria 5. Kiełbasa Antoni <p>w okręgu wyborczym Nr 5:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bodziony Tadeusz 2. Mikołajczyk Stanisław 3. Ligęza Jan 	<p style="text-align: center;">GMINNEJ RADY NARO</p> <p>Okręg wyborczy nr 1</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Morański Michał 2. Michałik Zofia 3. Kłębczyk Bogusława <p>Okręg wyborczy nr 2</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Januś Tadeusz 2. Surma Maria 3. Ogorzałek Józef 4. Mirek Stanisław <p>Okręg wyborczy nr 3</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Tomczyk Adam 4. Janus Józef <p>EJ W KAMIONCE WIELKIEJ</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Poręba Władysław 3. Górską Danuta 5. Poręba Józef <p>Okręg wyborczy nr 4</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ligęza Jan 2. Kiełbasa Stanisław 3. Kachniarz Stanisław <p>Okręg wyborczy nr 5</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kościółek Julian 2. Ptaszkowski Krzysztof 3. Dobosz Ignacy 4. Siedlarz Stanisław 5. Kmak Jan

⁸⁸ Biblioteka w Nowym Sączu nie posiada danych odnośnie kadencji 1984-1988

KOMUNIKAT

Gminnej Komisji Wyborczej w Kamionce Wielkiej
o wynikach głosowania i wynikach wyborów
do Gminnej Rady Narodowej w Kamionce Wielkiej
przeprowadzonych w dniu 19 czerwca 1988 r.

Gminnej Rady Narodowej wybierano 25 radnych, spośród 50 kandydatów zgłoszonych przez Gminne Kolegium
borcze

Dla przeprowadzenia wyborów do tej rady utworzono 6 okręgów wyborczych.

Wyborcy głosowali w 7 obwodach głosowania.

Ogółem w wyborach do Gminnej Rady Narodowej spośród 4.589 uprawnionych do głosowania, w głosowaniu
wzięło 2.816 wyborców.

Oddano 2.815 głosów ważnych i 1 głos nieważny.

I. Wyniki głosowania i wyniki wyborów w poszczególnych okręgach wyborczych.

1. Okręg wyborczy Nr 1, mandatów 3.

Uprawnionych do głosowania 551, w głosowaniu udział wzięło 353 wyborców.

Oddano 353 głosów ważnych i — głosów nieważnych.

	Kandydaci	Otrzymali głosów	Liczba osób które nie dokonały wyboru w obrębie mandatu	Wybrano radnym
Mandat	Frączek Eligiusz	173	69	Frączek Eligiusz
	Szewczyk Roman	57		
Mandat	Kiębczyk Jan	47	82	Ruśniak Maria
	Ruśniak Maria	183		
Mandat	Kulpa Maria	22	80	Pazgan Kazimierz
	Pazgan Kazimierz	219		

2. Okręg wyborczy Nr 2, mandatów 5.

Uprawnionych do głosowania 982, w głosowaniu udział wzięło 542 wyborców.

Oddano 541 głosów ważnych i 1 głos nieważny.

	Kandydaci	Otrzymali głosów	Liczba osób, które nie dokonały wyboru w obrębie mandatu	Wybrano radnym
Mandat	Ogorzałek Józef	232	181	Ogorzałek Józef
	Pogwizd Jan	105		
Mandat	Mirek Julian	219	171	Mirek Julian
	Potoniec Antoni	122		
Mandat	Kościółek Julian	163	188	Kościółek Julian
	Serwin Jan	159		
Mandat	Kościółek Zygmunt	235	183	Kościółek Zygmunt
	Kurdziel Zygmunt	88		
Mandat	Krok Edward	191	159	Krok Edward
	Legutko Mieczysław	136		

3. Okręg wyborczy Nr 3, mandatów 3.

Uprawnionych do głosowania 633, w głosowaniu udział wzięło 373 wyborców.

Oddano 373 głosów ważnych i — głosów nieważnych.

	Kandydaci	Otrzymali głosów	Liczba osób które nie dokonały wyboru w obrębie mandatu	Wybrano radnym
Mandat	Basiaga Czesław	106	40	Łukasik Jan
	Łukasik Jan	198		
Mandat	Bochenek Kazimierz	188	101	Bochenek Kazimierz
	Rolka Edward	50		
Mandat	Bulzak Jan	81	81	Mucha Stanisław
	Mucha Stanisław	170		

4. Okręg wyborczy Nr 4, mandatów 5.

Uprawnionych do głosowania 890, w głosowaniu udział wzięło 523 wyborców.

Oddano głosów ważnych 523 i 1 głos nieważny.

	Kandydaci	Otrzymali głosów	Liczba osób, które nie dokonały wyboru w obrębie mandatu	Wybrano radnym
Mandat	Poręba Benedykt	267	190	Poręba Benedykt
	Trojan Jan	29		

at	Laskosz Jan Poręba Władysław	118 158	176	Poręba Władysław
at	Janus Władysława Swigut Krzysztof	85 197	185	Swigut Krzysztof
at	Jawor Jan Michalik Włodzimierz	224 58	187	Jawor Jan
at	Janus Jan Janus Wojciech	134 143	181	Janus Wojciech

kręg wyborczy Nr 5, mandatów 4.

prawnionych do głosowania 655, w głosowaniu udział wzięło 396 wyborców.

oddano 396 głosów ważnych i — głosów nieważnych.

	Kandydaci	Otrzymali głosów	Liczba osób które nie dokonały wyboru w obrębie mandatu	Wybrano radnym
at	Kruczek Stanisław Ligęza Jan	52 219	93	Ligęza Jan
at	Kotlarz Euzebiusz Kruczek Tadeusz	185 80	85	Kotlarz Euzebiusz
at	Kunicki Stanisław Poręba Stanisław	171 81	116	Kunicki Stanisław
at	Gieniec Anna Mikołajczyk Stanisław	49 201	93	Mikołajczyk Stanisław

kręg wyborczy Nr 6, mandatów 5.

prawnionych do głosowania 878, w głosowaniu udział wzięło 629 wyborców.

oddano 629 głosów ważnych i — głosów nieważnych.

	Kandydaci	Otrzymali głosów	Liczba osób które nie dokonały wyboru w obrębie mandatu	Wybrano radnym
at	Kmak Jan Samek Władysław	224 186	145	Kmak Jan
at	Poręba Roman Siedlarz Maria	246 140	171	Poręba Roman
at	Gonczowski Ryszard Kościółek Maria	285 115	160	Gonczowski Ryszard
at	Doszna Maria Siedlarz Stanisław	138 239	164	Siedlarz Stanisław
at	Ptaszkowski Krzysztof Wacławiak Tadeusz	272 157	111	Ptaszkowski Krzysztof

W wyniku wyborów przeprowadzonych w dniu 19 czerwca 1988 r. wybrano do Gminnej Rady Narodowej w Ka-
e Wielkiej 25 radnych.

Przewodniczący
Gminnej Komisji Wyborczej
mgr Czesław Jeleń

WSPÓŁCZESNA GMINA KAMIONKA WIELKA

W dniu 27 maja 1990 roku weszła w życie nowa ustawa o samorządzie gminnym z 8 marca 1990 roku.⁸⁹ Tego dnia przeprowadzono pierwsze wybory do rad gminnych.

Ustawa nadała samorząd i osobowość prawną gminom. Funkcję uchwałodawcze stanowi rada gminna wybierana w wyborach powszechnych. Organem wykonawczym był początkowo zarząd gminny na czele z wójtem wybierany przez radę gminną. Od 2002 roku organem wykonawczym w gminie jest jednoosobowo wójt wybierany przez mieszkańców gminy w bezpośrednich wyborach.

Pierwsza kadencja rad gminnych (1990-1994) była zazwyczaj dość burzliwa. Wszyscy uczyli się demokracji lokalnej.

Kolejne kadencje zazwyczaj bywały okresem stabilizacji i sukcesów gmin. Wybory do rad gminnych przeprowadzono 19 czerwca 1994 roku (kadencja 1994-1998), 11 października 1998 (kadencja 1998-2002), 27 października 2002 (kadencja 2002-2006, tego dnia po raz pierwszy wybierano bezpośrednio wójtów gmin), 12 listopada 2006 (kadencja 2006-2010) oraz 21 listopada 2010 roku (obecna kadencja 2010-2014).

Do 1998 roku gmina Kamianka Wielka należała do województwa nowosądeckiego. Od 1 stycznia 1999 roku weszła w skład województwa małopolskiego i powiatu nowosądeckiego.

Wójtowie Gminy Kamionka Wielka: Gonczowski Ryszard (20 czerwca 1990-9 lipca 1990), Kmak Zbigniew (23 lipca 1990- 5 grudnia 1991), Siedlarz Kazimierz od 16 stycznia 1992 i do chwili obecnej.

⁸⁹ Dziennik Ustaw z 1990 roku, nr 16, poz. 95.

ANEKS 1

WYKAZ RADNYCH
RADY GMINY
KAMIONKA WIELKA

(KADENCJA 1990 - 1994)

Lp.	Nazwisko i imię	Adres	Uwagi
1.	POREĘBA Stanisław	Bogusza 103	
2.	POREĘBA Roman	Bogusza 76	
3.	KRÓLEWSKI Jan	Królowa Górna 15	do 24.11.1992r
4.	SIEDLARZ Eugeniusz	Królowa Górna 62	
5.	GONCZOWSKI Ryszard	Królowa Polska 70	
6.	RUŚNIAK Maria	Kamionka Wielka 162	
7.	LEGUTKO Mieczysław	Kamionka Wielka 391	
8.	PAZGAN Kazimierz	Kamionka Wielka 45	do 29.12.1992r
9.	JAROSZ Barbara	Kamionka Wielka 136	
10.	KŁĘBCZYK Jan	Kamionka Wielka 46	
11.	KOŚCIÓLEK Zygmunt	Kamionka Wielka 371	
12.	MIREK Julian	Kamionka Wielka 436	
13.	POTONIEC Antoni	Kamionka Wielka 370	
14.	ŁUKASIK Jan	Kamionka Mała 55	
15.	BOCHENEK Kazimierz	Jamnica 35	
16.	GÓRSKI Adam	Jamnica 119	

17.	POREBA Benedykt	Mystków 68	
18.	MORAŃSKI Julian	Mystków 194	
19.	BASIAGA Stanisław	Mystków 89	
20.	GIENIEC Rafał	Mystków 49	
21.	WITEK Piotr	Mszalnica 70	
22.	LIGEŻA Jan	Mszalnica 166	
23.	KIEŁBASA Józef	Mszalnica 34	
24.	ŚWIGUT Józef	Mszalnica 8	
25.	NOWAK Edward	Królowa Górna 111	od 12.02.1993r
26.	FRĄCZEK Eligiusz	Kamionka Wielka 67	od 12.02.1993r

Przewodniczący Rady Gminy : Maria RUŚNIAK

Wójt Gminy : 20.06.1990 – 09.07.1990 – Ryszard GONCZOWSKI

23.07.1990 – 05.12.1991 – Zbigniew KMAK

od 16.01.1992 - Kazimierz SIEDLARZ

RADY GMINY KAMIONKA WIELKA KADENCJA 1994 - 1998

Lp.	Nazwisko i imię	Adres	Uwagi
1.	ROLA Jan	Bogusza 19	
2.	NOWAK Edward	Królowa Górna 111	
3.	SIEDLARZ Eugeniusz	Królowa Górna 62	
4.	JELITO Stanisław	Królowa Polska 50	
5.	RUŚNIAK Maria	Kamionka Wielka 444	

6.	PAZGAN Wiesław	Kamionka Wielka 421	
7.	POTONIEC Antoni	Kamionka Wielka 370	
8.	MIREK Julian	Kamionka Wielka 436	
9.	KOCEMBA Bogdan	Kamionka Wielka 470	
10.	KOŚCIÓŁEK Henryk	Kamionka Wielka 205	
11.	SŁABY Marian	Kamionka Mała 72	
12.	BOCHENEK Kazimierz	Jamnica 35	
13.	OGÓREK Aleksander	Jamnica 22	
14.	PORĘBA Benedykt	Mystków 68	
15.	BODZIONY Tadeusz	Mystków 131	
16.	JAWOR Jan	Mystków 81	
17.	PORĘBA Władysław	Mystków 73	
18.	JELEŃ Czesław	Mszalnica 170	
19.	LIGEZA Jan	Mszalnica 166	
20.	OGORZAŁEK Kazimierz	Mszalnica 197	

Przewodniczący Rady Gminy : Maria Ruśniak
Wójt Gminy: Kazimierz SIEDLARZ

W Y K A Z R A D N Y C H
R A D Y G M I N Y
K A M I O N K A W I E L K A K A D E N C J A 1 9 9 8 - 2 0 0 2

Lp.	Nazwisko i imię	Adres	Uwagi
1.	POREBA Stanisław	Bogusza 103	do 01.03.2000r.
2.	POREBA Ferdynand	Królowa Górna 42	
3.	NOWAK Edward	Królowa Górna 111	
4.	OGÓREK Marian	Królowa Polska 16	

5.	KRUCZEK Zenon	Kamionka Wielka 181	
6.	ROLKA Włodzimierz	Kamionka Wielka 355	
7.	KOŚCIÓŁEK Zygmunt	Kamionka Wielka 371	
8.	KOŚCIÓŁEK Henryk	Kamionka Wielka 205	
9.	KURNYTA Józef	Kamionka Wielka 36	
10.	MORAŃSKA MARTA	Kamionka Wielka 425	
11.	KOCEMBA Bogdan	Kamionka Wielka 470	
12.	ŁUKASIK Jan	Kamionka Mała 55	
13.	BOCHENEK Kazimierz	Jamnica 35	
14.	MICHALIK Jarosław	Jamnica 27	
15.	PORĘBA Benedykt	Mystków 68	
16.	GIENIEC Rafał	Mystków 49	
17.	BODZIONY Tadeusz	Mystków 131	
18.	WITEK Piotr	Mszalnica 70	
19.	LIGEZA Jan	Mszalnica 166	
19.	KIEŁBASA Stanisław	Mszalnica 28	
20.	KOSZYK Lucyna	Bogusza 115	od 02.07.200r.

Przewodniczący Rady Gminy : Zenon KRUCZEK
Wójt Gminy: Kazimierz SIEDLARZ

**WYKAZ RADNYCH
RADY GMINY
KAMIONKA WIELKA KADENCJA 2002 - 2006**

Lp.	Nazwisko i imię	Adres	Uwagi
1.	ROLA Jan	Bogusza 19	
2.	GÓRSKI Ryszard	Królowa Górna 114	do 02.12.2002r
3.	OGÓREK Marian	Królowa Polska 16	
4.	KULPA Stanisław	Kamionka Wielka 550	
5.	KOCEMBA Maciej	Kamionka Wielka 301	
6.	KOCEMBA Tadeusz	Kamionka Wielka 209	
7.	BODZIONY Władysława	Kamionka Wielka 412	
8.	KRUCZEK Zenon	Kamionka Wielka 181	
9.	SĘDZIMIR Stanisław	Kamionka Mała 76	
10.	BOCHENEK Kazimierz	Jamnica 35	
11.	POREBA Benedykt	Mystków 68	
12.	GIENIEC Rafał	Mystków 49	
13.	BODZIONY Tadeusz	Mystków 131	
14.	WITEK Piotr	Mszalnica 70	
15.	GŁÓWCZYK Władysław	Mszalnica 177	do 20.02.2003r
16.	NOWAK Edward	Królowa Górna 111	od 27.04.2003r.
17.	GABOREK Krzysztof	Mszalnica 189	od 27.04.2003r.

Przewodniczący Rady Gminy : Benedykt POREBA
Wójt Gminy : Kazimierz SIEDLARZ

W Y K A Z R A D N Y C H
R A D Y G M I N Y
K A M I O N K A W I E L K A K A D E N C J A 2 0 0 6 - 2 0 1 0

Lp.	Nazwisko i imię	Adres	Uwagi
1.	ROLA Jan	Bogusza 19	
2.	KUMOREK Janusz	Królowa Górna 44	
3.	OGÓREK Marian	Królowa Polska 16	
4.	KRUCZEK Zenon	Kamionka Wielka 181	do 09.07.2007r
5.	KOCEMBA Maciej	Kamionka Wielka 301	
6.	BODZIONY Władysława	Kamionka Wielka 412	
7.	ROLKA Włodzimierz	Kamionka Wielka 335	
8.	DOBOSZ Kazimierz	Kamionka Wielka 497	
9.	BARAN Zygmunt	Kamionka Mała 3	
10.	BOCHENEK Kazimierz	Jamnica 35	
11.	BODZIONY Tadeusz	Mystków 131	
12.	POREBA Benedykt	Mystków 68	
13.	GIENIEC Rafał	Mystków 49	
14.	WITEK Piotr	Mszalnica 70	
15.	LIGEZA Jan	Mszalnica 166	do 20.09.2007r
16.	KOŚCIÓŁEK Henryk	Kamionka Wielka 205	od 7.10.2007r.
17.	KIEŁBASA Tomasz	Mszalnica 190	od 6.01.2008r.

Przewodniczący Rady Gminy : do 09.07.2007r – Zenon KRUCZEK

od 14.01.2008r – Piotr WITEK

Wójt Gminy : Kazimierz SIEDLARZ

W Y K A Z R A D N Y C H

RADY GMINY
KAMIONKA WIELKA KADENCJA 2010 - 2014

Lp.	Nazwisko i imię	Adres	Uwagi
1.	ROLA Jan	Bogusza 19	
2.	STANEK Andrzej	Królowa Górna 30	
3.	OGÓREK Marian	Królowa Polska 16	
4.	KMAK Bogumiła	Kamionka Wielka 374	
5.	KOCEMBA Maciej	Kamionka Wielka 301	
6.	POTONIEC Antoni	Kamionka Wielka 370	
7.	KRUCZEK Zenon	Kamionka Wielka 181	
8.	MYJAK Ireneusz	Kamionka Wielka 548	
9.	BARAN Zygmunt	Kamionka Mała 3	
10.	BOCHENEK Kazimierz	Jamnica 35	
11.	BODZIONY Tadeusz	Mystków 131	
12.	POREBA Benedykt	Mystków 68	
13.	JAWOR Piotr	Mystków 81	
14.	WITEK Piotr	Mszalnica 70	
15.	KIEŁBASA Tomasz	Mszalnica 190	

Przewodniczący Rady Gminy: Zenon KRUCZEK
Wójt Gminy: Kazimierz SIEDLARZ

95

USTAWA

z dnia 8 marca 1990 r.

o samorządzie terytorialnym.

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. 1. Mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową.

2. Ilekroć w niniejszej ustawie jest mowa o gminie, należy przez to rozumieć wspólnotę samorządową oraz odpowiednie terytorium.

Art. 2. 1. Gmina wykonuje zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność.

2. Gmina posiada osobowość prawną.

3. Samodzielność gminy podlega ochronie sądowej.

Art. 3. 1. O ustroju gminy stanowi jej statut.

2. Projekt statutu gminy powyżej 300.000 mieszkańców podlega uzgodnieniu z Prezesem Rady Ministrów.

3. W sprawach spornych rozstrzyga Rada Ministrów.

Art. 4. 1. Tworzenie, łączenie i znoszenie gmin, ustalenie ich granic i nazw oraz siedzib władz następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami.

2. Przy tworzeniu, łączeniu, znoszeniu gmin i ustalaniu ich granic należy dążyć do tego, aby gmina obejmowała obszar możliwie jednorodny ze względu na układ osadniczy i przestrzenny oraz więzi społeczne i gospodarcze zapewniające zdolność wykonywania zadań publicznych.

3. Nadanie gminie statusu miasta następuje w drodze rozporządzenia Rady Ministrów.

Art. 5. 1. W gminie mogą być tworzone jednostki pomocnicze: sołectwa oraz dzielnice miejskie i osiedla.

2. Sołectwo lub dzielnicę (osiedle) tworzy rada gminy w drodze uchwały po przeprowadzeniu konsultacji z mieszkańcami lub z ich inicjatywy.

3. Zasady tworzenia jednostek pomocniczych określa statut gminy.

4. W miastach, w których istniały w dniu 1 stycznia 1990 r. wyodrębnione administracyjnie dzielnice, mogą one uzyskać status gminy. Decyzję w tej kwestii podejmuje Prezes Rady Ministrów po zasięgnięciu opinii zainteresowanych środowisk. Dzielnice stanowiące gminy tworzą obligatoryjny związek gmin.

Rozdział 2

Zakres działania i zadania gminy

Art. 6. 1. Do zakresu działania gminy należą wszystkie sprawy publiczne o znaczeniu lokalnym, nie zastrzeżone ustawami na rzecz innych podmiotów.

2. Jeżeli ustawy nie stanowią inaczej, rozstrzygnięcie w sprawach, o których mowa w ust. 1, należy do gminy.

Art. 7. 1. Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- 1) ładu przestrzennego, gospodarki terenami i ochrony środowiska,
- 2) gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- 3) wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i utylizacji odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą,
- 4) lokalnego transportu zbiorowego,
- 5) ochrony zdrowia,
- 6) pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych,
- 7) komunalnego budownictwa mieszkaniowego,
- 8) oświaty, w tym szkół podstawowych, przedszkoli i innych placówek oświatowo-wychowawczych,
- 9) kultury, w tym bibliotek komunalnych i innych placówek upowszechniania kultury,
- 10) kultury fizycznej, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- 11) targowisk i hal targowych,
- 12) zieleni komunalnej i zadrzewień,
- 13) cmentarzy komunalnych,
- 14) porządku publicznego i ochrony przeciwpożarowej,
- 15) utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych.

2. Ustawy określają, które zadania własne gminy mają charakter obowiązkowy.

Art. 8. 1. Ustawy mogą nakładać na gminę obowiązek wykonywania zadań zleconych z zakresu administracji rządowej.

2. Zadania z zakresu administracji rządowej gmina może wykonywać również na podstawie porozumienia z organami tej administracji.

3. Zadania, o których mowa w ust. 1 i 2, są wykonywane po zapewnieniu środków finansowych przez administrację rządową.

Art. 9. 1. W celu wykonywania zadań gmina może tworzyć jednostki organizacyjne, w tym przedsiębiorstwa, i zawierać umowy z innymi podmiotami.

2. Gmina oraz inna komunalna osoba prawna może prowadzić działalność gospodarczą wykraczającą poza zadania o charakterze użyteczności publicznej, jeżeli wymagają tego potrzeby społeczne.

Art. 10. Wykonywanie zadań publicznych przekraczających możliwości gminy następuje w drodze współdziałania międzykomunalnego.

Strona tytułowa ustawy o samorządzie gminny z 8 marca 1990 roku

ANEKS 2

Miejscowość	Przynależność administracyjna
Bogusza	Do 1934 roku do gminy Bogusza. W latach 1934 – 1954 do gminy Grybów. W latach 1954 – 1957 do gromady Królowa Ruska. W latach 1958 – 1972 do gromady Kamionka Wielka. Od 1973 roku do gminy Kamionka Wielka.
Jamnica	Do 1934 roku do gminy Jamnica. W latach 1934 – 1954 do gminy Nowy Sącz. W latach 1954 – 1968 do gromady Zawada. W latach 1969 - 1972 do gromady Nowy Sącz. W latach 1973 – 1976 do gminy Nowy Sącz. W latach 1977 – 1983 do gminy Chełmiec. Od 1983 roku do gminy Kamionka Wielka.
Kamionka Mała	Do 1934 roku do gminy Kamionka Wielka. W latach 1934 – 1954 do gminy Nowy Sącz. W latach 1954 – 1972 do gromady Kamionka Wielka. Od 1973 roku do gminy Kamionka Wielka.
Kamionka Wielka	Do 1934 roku do gminy Kamionka Wielka. W latach 1934 – 1954 do gminy Nowy Sącz. W latach 1954 – 1972 do gromady Kamionka Wielka. Od 1973 roku do gminy Kamionka Wielka.
Królowa Górna	Dawniej Królowa Ruska. Do 1934 roku do gminy Królowa Ruska. W latach 1934 – 1954 do gminy Grybów. W latach 1954 – 1957 do gromady Królowa Ruska. W latach 1958 – 1972 do gromady Kamionka Wielka. Od 1973 roku do gminy Kamionka Wielka.
Królowa Polska	Do 1934 roku do gminy Królowa Polska. W latach 1934 – 1954 do gminy Nowy Sącz. W latach 1954 – 1957 do gromady Królowa Ruska. W latach 1958 – 1972 do gromady Kamionka Wielka. Od 1973 roku do gminy Kamionka Wielka.
Mszalnica	Do 1934 roku do gminy Mszalnica. W latach 1934 – 1954 do gminy Grybów. W latach 1954 – 1959 do gromady Mszalnica. W latach 1960 – 1972 do gromady Kamionka Wielka. Od 1973 roku do gminy Kamionka Wielka.
Mystków	Do 1934 roku do gminy Mystków. W latach 1934 – 1954 do gminy Nowy Sącz. W latach 1954 – 1972 do gromady Kamionka Wielka. Od 1973 roku do gminy Kamionka Wielka.

BIBLIOGRAFIA

Dzienniki Urzędowe Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie 1954-1972.

Dzienniki Ustaw, 1918-1983.

Gałąj Dyzma, *Samorząd wiejski w PRL*, Warszawa 1978

Gończar M., *Samorząd wsi – historia i nowe możliwości*, Warszawa 1990.

Grodziski S. *Studia Galicyjskie*, Kraków 2007.

Grodziski S., *Historia ustroju społeczno- politycznego Galicji 1772-1848*, Warszawa 1971.

Kallas M., *Historia Ustroju Polski*, Warszawa 2001.

Korobowicz A., Mazurkiewicz J, *Historia państwa i prawa polskiego, 1795-1864*, Lublin 1970.

Konieczny F, *Dzieje administracji*, Wilno 1924,

Landau Z., Roszkowski W., *Polityka gospodarcza II i PRL*, Warszawa 1995.

Pazdro Zbigniew, *Przemiany ustrojowe samorządu terytorialnego na obszarze byłej Galicji (1918-1939)*, Lwów 1939.

Piłat T, *Wiadomości statystyczne o stosunkach krajowych*, Kraków 1877.

Skorowidz miejscowości Rzeczypospolitej Polskiej, nakładem GUS, Warszawa 1925.

Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich pod red. F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego, W. Wawelskiego. Tomy I-XIV. Warszawa 1880-1902.

Spis treści

WSTĘP	2
OKRES PIASTOWSKI i I RZECZPOSPOLITEJ	3
OKRES RZĄDÓW AUSTRII 1772-1866	11
AUTONOMIA GALICYJSKA.....	17
II RZECZPOSPOLITA	26
II WOJNA ŚWIATOWA	47
GMINNE RADY NARODOWE	51
GROMADZKIE RADY NARODOWE	57
GROMADZKA RADA NARODOWA KAMIONKA WIELKA.....	63
GROMADZKA RADA NARODOWA KRÓLOWA RUSKA.....	63
GROMADZKA RADA NARODOWA MSZALNICA.....	63
GROMADA NOWY SĄCZ.....	64
GROMADZKA RADA NARODOWA ZAWADA	64
GMINNA RADA NARODOWA KAMIONKA WIELKA	72
WSPÓŁCZESNA GMINA KAMIONKA WIELKA	85
ANEKS 2.....	94
BIBLIOGRAFIA.....	95